

Хмельницький національний університет
(ХНУ)
Науково-навчальний центр «Довкілля»
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 11, тел. (0382) 670276;
факс (0382) 674365

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного
університету
д-р техн. наук, професор

Олег СИНЮК

ЗВІТ

про стратегічну екологічну оцінку до проекту
«Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до
2035 року» та «Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Хмельницької
міської територіальної громади до 2035 року на 2026-2030 роки».

Замовник: Управління економіки Хмельницької міської ради

Науковий керівник
ННЦ «Довкілля»

Наталія МІРОНОВА

Директор ННЦ «Довкілля»

Андрій ДЯЧУК

Науковий керівник ННЦ «Довкілля»,
доктор сільськогосподарських наук,
доцент

Н.Г. Міронова

Директор ННЦ «Довкілля»,
кандидат педагогічних наук, доцент

А.О. Дячук

Старший науковий співробітник,
кандидат технічних наук, доцент

О.О. Єфремова

Старший науковий співробітник,
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент

С.М. Шевченко

ЗМІСТ

	С.
1. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування.....	4
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень).....	13
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень).....	65
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень).....	77
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування.....	84
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків.....	88
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування.....	97
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)	104
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	106
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	109
11. Резюме нетехнічного характеру, розраховане на широку аудиторію.....	110
Список використаних джерел.....	112

1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Документ державного планування (ДДП) «Стратегія розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та План заходів з реалізації Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року на 2026-2030 роки» (далі – Стратегія 2035 та План заходів на 2026-2030 роки) – це стратегічний документ, що визначає довгостроковий напрям руху громади, формує ключові пріоритети для її сталого та інноваційного розвитку на найближчі 10 років.

Стратегія 2035 розроблена відповідно до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про засади державної регіональної політики», з урахуванням Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад, затверджених наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 21.12.2022 року №265, Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, Національної економічної стратегії на період до 2030 року, Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року, Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року, Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року, Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року, Стратегії цифрового розвитку інновацій України до 2030 року, Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, Водної стратегія України на період до 2050 року, Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року тощо.

Стратегія 2035 узгоджується зі стратегічними і оперативними цілями оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 року №695, оновленої Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки, затвердженої рішенням Хмельницької обласної ради від 18.06.2025 року №13-26/2025.

Стратегія розроблена з урахуванням реалій сьогодення у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та її впливом на розвиток Хмельницької міської територіальної громади (МТГ).

До 2035 року Хмельницька міська територіальна громада бачить себе:

- громадою, орієнтованою на людину, високу якість життя та рівні можливості для всіх;
- єдиною й згуртованою спільнотою, яка забезпечує сталий розвиток та соціальну єдність;
- безпечним, конкурентним та інноваційним середовищем з сучасною економікою, цифровими сервісами та відповідальним ставленням до довкілля;
- активним учасником європейського простору, що розширює міжнародне партнерство та співпрацю.

Центральним фокусом Стратегії 2035 є розвиток, що служить спільному благу – для людей і заради людей, створення кращих умов для життя, навчання, роботи для кожного її мешканця.

Стратегія розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року включає 4 стратегічні цілі, для досягнення яких визначено 18 оперативних цілей та 68 завдань (таблиця 1).

Таблиця 1 – Стратегічні та оперативні цілі, пріоритетні завдання Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ІННОВАЦІЙНІСТЬ	
Оперативні цілі	Пріоритетні завдання
1.1. Підприємництво, інновації та ІТ	1.1.1. Підтримка розвитку підприємництва шляхом ефективною взаємодії між владою та бізнесом
	1.1.2. Формування сприятливого середовища для реалізації підприємницьких ініціатив та залучення ресурсів
	1.1.3. Розбудова інноваційної екосистеми громади
	1.1.4. Забезпечення доступу до фінансових, консультаційних та інфраструктурних ресурсів для інноваційного розвитку
	1.1.5. Підтримка розвитку ІТ-сектору та залучення молоді до цифрової економіки
	1.1.6. Розвиток інновацій у сфері агробізнесу
1.2. Соціальна інклюзія у підприємстві	1.2.1. Сприяння розвитку ветеранського бізнесу
	1.2.2. Підтримка жіночого підприємництва та ініціатив
	1.2.3. Створення сприятливих умов для розвитку релокованого бізнесу
	1.2.4. Підтримка крафтового виробництва та підприємництва з доданою соціальною цінністю
1.3. Маркетинг, масштабування, торгівля	1.3.1. Сприяння масштабуванню місцевого бізнесу та виходу на нові ринки
	1.3.2. Розвиток кластерних ініціатив у ключових галузях економіки
	1.3.3. Просування продукції місцевих виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках
	1.3.4. Розвиток торговельної інфраструктури
1.4. Інвестиційна діяльність та міжнародне партнерство	1.4.1. Розвиток інвестиційного потенціалу громади
	1.4.2. Налагодження співпраці з європейськими інституціями, міжнародними фондами та асоціаціями
	1.4.3. Розвиток міжнародного партнерства та співробітництва
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ	
Оперативні цілі	Пріоритетні завдання
2.1. Соціальна згуртованість. Удосконалення системи соціальних послуг з урахуванням гендерної рівності	2.1.1. Розширення системи надання соціальних послуг, зокрема у співпраці з громадським і волонтерським сектором
	2.1.2. Адаптація, рекреація, комплексна соціальна підтримка Захисників/ Захисниць України, ветеранів/ветеранок, членів їх сімей, внутрішньо переміщених осіб
	2.1.3. Забезпечення доступного соціального житла
	2.1.4. Розвиток інклюзивної, доступної та безпечної соціальної інфраструктури відповідно до потреб населення
	2.1.5. Подолання домашнього та гендерно зумовленого насильства

Продовження 1 таблиці 1

Оперативні цілі	Пріоритетні завдання
2.2. Національна ідентичність та патріотизм. Молодь як ресурс розвитку. Інноваційна та доступна освіта	2.2.1. Формування патріотичної свідомості та готовності до захисту держави
	2.2.2. Розвиток молодіжного потенціалу та зміцнення громадянської активності
	2.2.3. Вдосконалення освітньої мережі
	2.2.4. Сприяння ефективній кар'єрній інтеграції здобувачів освіти, дуальна освіта
	2.2.5. Забезпечення інклюзії, безпеки освітнього середовища
	2.2.6. Розвиток цифрових та інформаційних технологій
2.3. Прогресивна та ефективна медицина. Зміцнення громадського здоров'я	2.3.1. Збереження і зміцнення здоров'я населення громади, своєчасне виявлення викликів для здоров'я та реагування на них
	2.3.2. Якісна, комплексна, доступна реабілітація, підтримка ментального здоров'я Захисників/ Захисниць України, ветеранів/ветеранок, мешканців громади
	2.3.3. Впровадження сучасних високоспеціалізованих методів діагностики та лікування
	2.3.4. Створення комфортного та безпечного середовища для надання медичних послуг
2.4. Привабливе культурно-мистецьке, історичне та туристичне середовище	2.4.1. Реалізація творчих проєктів з високим культурним потенціалом
	2.4.2. Позиціонування самобутнього культурного образу громади на національному та міжнародному рівнях
	2.4.3. Розвиток і осучаснення культурної інфраструктури
	2.4.4. Підвищення туристичної привабливості
2.5. Спорт для всіх. Фізично активна громада	2.5.1. Підтримка різнобічного спортивного розвитку та фізичного виховання
	2.5.2. Поширення цінностей активного і здорового життя
	2.5.3. Забезпечення інклюзивних умов для спортивної активності та реабілітації, сприяння адаптивному спорту
	2.5.4. Розвиток та модернізація спортивної, фізкультурно-оздоровчої інфраструктури
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА І КЛІМАТИЧНА СТІЙКІСТЬ	
3.1. Екологічно збалансоване зелене довкілля	3.1.1. Забезпечення чистоти повітря і адаптація до кліматичних викликів
	3.1.2. Озеленення, збереження біорізноманіття, розвиток природоохоронних територій
	3.1.3. Поглиблення екологічної обізнаності і дбайливого ставлення до довкілля
3.2. Стале та інтегроване управління водними ресурсами	3.2.1. Збереження та відновлення екологічного стану водних об'єктів
	3.2.2. Впровадження сучасних технологій для зменшення антропогенного впливу на водні об'єкти
3.3. Ефективна та стала система управління відходами	3.3.1. Удосконалення системи управління побутовими відходами
	3.3.2. Розвиток ефективної та екологічно безпечної системи видалення відходів

Кінець таблиці 1

Оперативні цілі	Пріоритетні завдання
	3.3.3. Підвищення громадської свідомості у сфері управління відходами. Посилення нагляду за дотриманням екологічних норм щодо відходів
3.4. Енергоефективність і відновлювальна енергетика	3.4.1. Формування сталої системи управління енергетичним функціонуванням громади
	3.4.2. Оптимізація енергоспоживання громади
	3.4.3. Стале розширення використання відновних джерел енергії
	3.4.4. Енергетична безпека. Реалізація концепції «енергетичних островів»
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. БЕЗПЕЧНИЙ, СУЧАСНИЙ ТА ВІДКРИТИЙ ПРОСТІР ДЛЯ ЖИТТЯ І РОЗВИТКУ	
4.1. Розвиток безпекової інфраструктури та цивільного захисту	4.1.1. Розвиток інфраструктури захисних споруд з урахуванням інклюзивності та сучасних засобів інформування населення
	4.1.2. Формування готовності громади до національного спротиву
4.2. Ефективне відкрите врядування. Цифрова трансформація громади	4.2.1. Забезпечення прозорості та доступності в процесі управління громадою
	4.2.2. Розвиток електронного врядування та цифровізація послуг
	4.2.3. Розвиток цифрової інфраструктури та розбудова «розумних» (Smart) рішень
	4.2.4. Цифрова грамотність та доступність, посилення кібербезпеки
4.3. Сучасне і безпечне житлове середовище. Інноваційна комунальна інфраструктура	4.3.1. Підвищення якості стану житлового фонду із забезпеченням впровадження інклюзивних стандартів
	4.3.2. Організація ефективного управління житловим фондом
	4.3.3. Зміцнення функціональної ефективності та безперебійності комунальної інфраструктури
4.4. Екологічна та доступна транспортна інфраструктура	4.4.1. Інклюзивна та безпечна дорожня інфраструктура
	4.4.2. Громадський транспорт, орієнтований на безпеку, комфорт і довкілля
	4.4.3. Інтеграція регульованих і комфортних паркувальних рішень у міський простір
	4.4.4. Сприяння розвитку сучасних транспортно-логістичних об'єктів
4.5. Розумне та гармонійне просторове планування	4.5.1. Сучасна містобудівна та архітектурна документація
	4.5.2. Систематизація та ефективне управління земельними ресурсами
	4.5.3. Створення урбаністично привабливих, інклюзивних та безпечних публічних локацій

Розробка Стратегії базувалась на ґрунтовному аналізі соціально-економічного розвитку громади, а також SWOT-аналізі. Оперативні цілі визначено як віхи на шляху досягнення стратегічних цілей, що будуть реалізовуватися шляхом виконання завдань Стратегії.

У таблиці 2 проаналізовано узгодженість стратегічних цілей Стратегії 2035 із Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року.

Таблиця 2 – Відповідність стратегічних цілей Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року

Цілі сталого розвитку України	Стратегічні цілі Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року			
	1. Економічне зростання та інноваційність	2. Соціальна інтеграція та якість життя	3. Екологічна безпека і кліматична стійкість	4. Безпечний, сучасний та відкритий простір для життя і розвитку
1	2	3	4	5
1. Подолання бідності	+	+	0	0
2. Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства	+	0	0	0
3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці	0	+	+	0
4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх	0	+	0	0
5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат	0	+	0	0
6. Забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією	0	0	+	0
7. Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх	0	0	+	0
8. Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх	+	+	0	0

Кінець таблиці 2

1	2	3	4	5
9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям	+	0	+	0
10. Скорочення нерівності	+	+	0	+
11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів	0	0	+	+
12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва	+	+	+	+
13. Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками	0	0	+	+
14. Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку	0	0	+	0
15. Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття	0	0	+	0
16. Сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях	0	+	0	0
17. Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку	+	+	+	+

Примітка: + стратегічні цілі Стратегії та Цілі сталого розвитку України узгоджуються на рівні окремих оперативних цілей та завдань; 0 – стратегічні цілі Стратегії та Цілі сталого розвитку України нейтральні по відношенню одні до одних; – стратегічні цілі Стратегії та Цілі сталого розвитку України принципово суперечать одні одним, необхідні термінові заходи, що спрямовані на уточнення цілей Стратегії.

У Стратегії 2035 враховано всі Цілі сталого розвитку України. На їх досягнення зорієнтовано від 1 до 4 стратегічних цілей.

Важливою складовою сталого місцевого розвитку є імплементація в документи державного планування засад державної екологічної політики України відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Законом визначено як основну мету державної екологічної політики досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем. У таблиці 3 проаналізовано узгодженість стратегічних цілей Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року із стратегічними цілями державної екологічної політики України на період до 2030 року.

Таблиця 3 – Відповідність стратегічних цілей Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року стратегічним цілям державної екологічної політики України до 2030 року

Стратегічні цілі державної екологічної політики України	Стратегічні цілі Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року			
	1. Економічне зростання та інноваційність	2. Соціальна інтеграція та якість життя	3. Екологічна безпека і кліматична стійкість	4. Безпечний, сучасний та відкритий простір для життя і розвитку
1	2	3	4	5
Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	+	+	+	0
Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	+	0	+	+
Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	+	+	0	+
Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою	0	+	+	+

Кінець таблиці 3

1	2	3	4	5
мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення				
Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління	0	0	+	+

Примітка: позначки таблиці 3 відповідають позначкам таблиці 2

Досягнення стратегічної цілі 1 державної екологічної політики України забезпечується шляхом реалізації комплексу стратегічних і оперативних цілей Стратегії 2035, насамперед у межах Стратегічних цілей 1, 2 та 3. Розвиток інноваційного підприємництва, IT-сектору, агробізнесу (оперативна ціль 1.1), підтримка соціально відповідального та крафтового бізнесу (ціль 1.2), а також поглиблення екологічної обізнаності населення (завдання 3.1.3) формують нові моделі виробництва і споживання, орієнтовані на ресурсоефективність, екологічну відповідальність та сталий розвиток. Освітні, культурні, молодіжні та спортивні ініціативи (цілі 2.2, 2.4, 2.5) додатково сприяють закріпленню екологічних цінностей у суспільній свідомості.

Досягнення стратегічної цілі 2 державної екологічної політики України забезпечується шляхом реалізації Стратегічної цілі 3 «Екологічна безпека і кліматична стійкість». Оперативні цілі 3.1–3.4 спрямовані на збереження та відновлення екологічного стану повітря, водних об'єктів і зелених зон, охорону біорізноманіття, впровадження сталого управління відходами, розвиток енергоефективності та відновлюваної енергетики. Рациональне використання земельних ресурсів і просторове планування (ціль 4.5) також забезпечують збереження природно-ресурсного потенціалу громади як складової національного природного капіталу.

Досягнення стратегічної цілі 3 державної екологічної політики України забезпечується шляхом міжсекторальної інтеграції екологічних пріоритетів маже у всі стратегічні цілі Стратегії громади. Екологічні аспекти враховано в економічному розвитку (Стратегічна ціль 1), соціальній політиці та якості життя (Стратегічна ціль 2), інфраструктурному та просторовому розвитку (Стратегічна ціль 4). Розвиток «зелених» інновацій, екологічно орієнтованого транспорту (ціль 4.4), енергоефективного житлово-комунального господарства (ціль 4.3) та цифрового врядування (ціль 4.2) забезпечує системне врахування екологічних вимог у процесах управління громадою.

Досягнення стратегічної цілі 4 державної екологічної політики України забезпечується шляхом реалізації заходів з підвищення екологічної безпеки, кліматичної адаптації та захисту здоров'я населення. Завдання щодо забезпечення чистоти повітря, управління водними ресурсами, управління відходами, розвитку екологічного транспорту та безпечного житлового середовища (цілі 3.1–3.3, 4.3–4.4) безпосередньо спрямовані на зменшення екологічних загроз. Розвиток системи охорони здоров'я та громадського здоров'я (ціль 2.3) посилює адаптаційну спроможність громади до екологічних ризиків.

Досягнення стратегічної цілі 5 державної екологічної політики України забезпечується шляхом впровадження ефективного, відкритого та цифровізованого

врядування на місцевому рівні. Оперативні цілі 4.2 та 4.5 передбачають підвищення прозорості управлінських рішень, цифровізацію процесів, розвиток систем моніторингу та контролю, а також залучення громадськості до прийняття рішень у сфері просторового планування та управління ресурсами. Це відповідає сучасним підходам до багаторівневого екологічного управління та посилює інституційну спроможність реалізації державної екологічної політики.

Таким чином, Стратегія розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року є концептуально та змістовно узгодженою з усіма п'ятьма цілями державної екологічної політики України, забезпечуючи їх реалізацію через локальні механізми сталого розвитку, екологічної безпеки та інтегрованого управління.

На виконання Стратегії 2035 в ДДП представлено План заходів з реалізації Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року на 2026-2030 роки, що забезпечує реалізацію стратегічних, оперативних цілей та пріоритетних завдань розвитку громади.

План заходів на 2026-2030 роки розроблено з урахуванням Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад, затверджених наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 21.12.2022 року №265.

План заходів на 2026-2030 роки сформовано на основі 136 проєктів, які охоплюють усі сфери життєдіяльності громади для забезпечення її всебічного та гармонійного розвитку, а також припущення щодо доступності та наявності відповідних фінансових, технічних та людських ресурсів для його реалізації. Для реалізації кожного пріоритетного завдання Стратегії 2035 Планом заходів на 2026-2030 роки передбачено від 1 до 5 проєктів. Технічні завдання проєктів містять мету, описи проблем, на вирішення яких спрямовані проєкти, очікувані якісні та кількісні результати від реалізації проєктів, періоди реалізації, потенційні джерела та орієнтовні обсяги фінансування, конкретні заходи з реалізації проєктів, відповідальних за їх реалізацію.

Реалізація Плану заходів на 2026-2030 роки здійснюватиметься на основі партнерства, координації та узгодження діяльності всіх основних учасників цього процесу, зокрема організаційними діями виконавчих органів міської ради, комунальних підприємств/установ, бюджетних закладів з громадськими організаціями, суб'єктами господарювання та ініціативними жителями громади, що залучаються до співпраці на принципах партнерства.

Фінансове забезпечення реалізації проєктів Плану заходів на 2026-2030 роки передбачається за рахунок коштів бюджету громади, державного бюджету, міжнародних установ і організацій, що надають технічну допомогу та гранти, інвесторів, підприємств, організацій, інших джерел, не заборонених діючим законодавством.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

При аналізі та оцінці поточного стану навколишнього середовища були використані статистичні та офіційні дані органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я.

Основними джерелами інформації були Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища у Хмельницькій області, Екологічні паспорти Хмельницької області, Статистичні щорічники Хмельницької області, річні звіти Регіонального офісу водних ресурсів у Хмельницькій області. В процесі роботи були проаналізовані доступні дані моніторингових спостережень, використані дані департаментів, управлінь та відділів Хмельницької міської ради.

Хмельницька міська територіальна громада (МТГ) включає 25 населених пунктів із адміністративним центром – місто Хмельницький (рисунок 1).

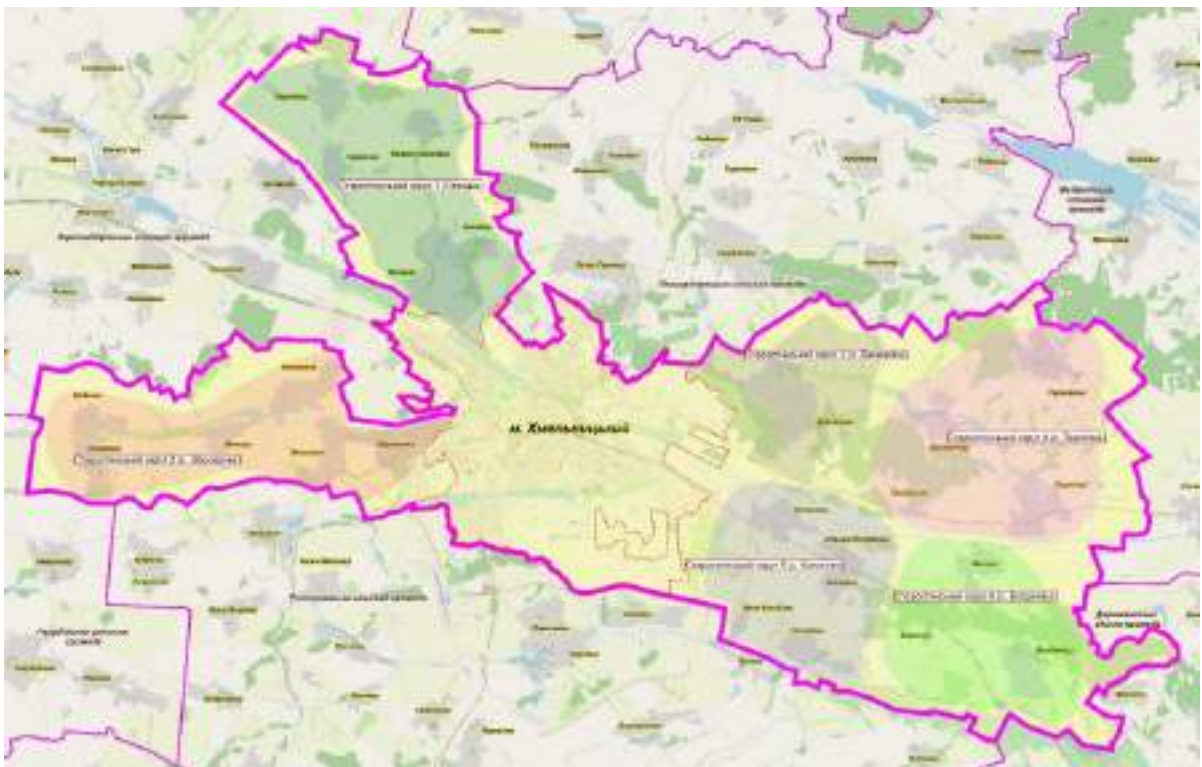

Рисунок 1 – Карта-схема Хмельницької міської територіальної громади

Громада включає 6 старостинських округів:

- Олешинський старостинський округ (села Олешин, Іванківці, Черепівка, Черепова, Велика Калинівка);
- Давидковецький старостинський округ (село Давидківці);
- Копистинський старостинський округ (села Копистин, Івашківці, Колибань, Мала Колибань, селище Богданівці);

- Шаровечківський старостинський округ (села Шаровечка, Мацьківці, Малашівці, Волиця, Водички, Климківці);
- Пироговецький старостинський округ (села Пирогівці, Прибузьке, Пархомівці, Бахматівці);
- Богдановецький старостинський округ (села Богданівці, Масівці, Березове).

Чисельність наявного населення Хмельницької МТГ станом на 01.01.2022 року за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області становила 292,9 тис. осіб, у т. ч. міста Хмельницького – 274,5 тис. осіб¹.

Площа території Хмельницької міської територіальної громади становить 49,5 тис. га. За функціональним використанням територія Хмельницької МТГ поділяється на такі зони:

- селітебну (міська і сільська забудова);
- промислову;
- сільськогосподарську;
- рекреаційну (лісові масиви, парки, сквери, зелені насадження загального користування, об'єкти природно-заповідного фонду, водойми).

Територія Хмельницької МТГ характеризується наявністю щільно забудованих (м. Хмельницький), малозабудованих або зовсім незабудованих ділянок.

Хмельницький – важливий економічний центр області з розвинутою бізнес-інфраструктурою та диверсифікованою економікою, у якій провідну роль відіграють торгівля, промисловість, послуги, логістика, ІТ та агросектор. Промисловість громади має індустріально-аграрний характер і охоплює хімічну, легку, харчову галузі, машинобудування, металообробку, виробництво будматеріалів і паперово-видавничої продукції. Хмельницький також є провідним центром торгівлі в Україні, із високонасиченим споживчим ринком, широким асортиментом товарів і розвинутою системою гуртової та роздрібною торгівлі.

На території громади активно створюються нові логістичні хаби та підприємства, а діючі виробники розширюють свої потужності, що посилює економічну динаміку та інвестиційну привабливість Хмельницького.

За січень–листопад 2025 року реалізовано промислової продукції (товарів, послуг) на суму 33,1 млрд. грн. (у січні–листопад 2024 року – 27,0 млрд. грн.), зокрема, реалізовано за межі України на суму 8,2 млрд. грн. (24,9 %). Найбільшу частку у загальному обсязі реалізованої продукції переробної промисловості займають: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 25,5 %, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 21,9 %, машинобудування – 10,1 %, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування – 9,6 %, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 7,1 %.

Продовжуються роботи з будівництва інфраструктури, необхідної для забезпечення функціонування індустріального парку «Хмельницький». Виконуються роботи з будівництва зовнішніх мереж водо-, електропостачання, реконструкції під'їзної

¹ – урахуовуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією росії проти України за підтримки білорусі дані стосовно чисельності населення Хмельницької області будуть обраховані після завершення встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

дороги від вул. Вінницьке шосе до вул. Вінницьке шосе, 18 (індустріальний парк «Хмельницький»).

У громаді працює 14 сільськогосподарських агроформувань, що спеціалізуються на свинарстві, переробці сільськогосподарської продукції, птахівництві, виробництві молока. Зареєстровано 6,5 тис. домогосподарств, яким надано земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства площею 4 тис. га.

Станом на 01.12.2025 року агроформуваннями громади утримується 6,5 тис. гол. великої рогатої худоби, у т. ч. корів – 2,0 тис. гол. (відповідно 153,8 % та 129,0 % порівняно з 2024 роком), свиней – 4,6 тис. гол. (на 41,5% менше, ніж у 2024 р.), птиці – 190,0 тис. гол. (на 41,3 % більше, ніж у 2024 р.). У січні-листопаді 2025 року виробництво молока становить 34,2 тис. т (120,0 % до відповідного періоду 2024 року), м'яса – 0,8 тис. т (31,8 %), яєць – 29,0 млн. штук (132,1 %).

За січень-вересень 2025 року підприємствами громади реалізовано 23,3 тис. т культур зернових та зернобобових на суму 201,8 млн грн., 8,2 тис. т насіння олійних культур на суму 141,7 млн грн.

Геологічне середовище, надра, рельєф. Територія Хмельницької МТГ розташована у межах Подільської височини, на межі Волино-Подільської плити та Українського щита. Геологічна будова характеризується складною шаруватою структурою, де кристалічний фундамент (граніти, гнейси, кристалічні сланці докембрійського віку) перекритий товщею осадових порід – переважно вапняків, мергелів, пісковиків, суглинків та лесів четвертинного періоду. У поверхневому розрізі поширені лесові породи.

Надра Хмельницької МТГ включають корисні копалини місцевого значення – глини, піски, піщано-гравійні суміші, суглинки тощо, що активно використовуються в будівництві. Гідрогеологічно територія характеризується достатньою водозабезпеченістю через наявні водоносні горизонти у четвертинних, неогенових і крейдових відкладах. Підвищений рівень ґрунтових вод характерний для заплав та днищ балок, близько 18 % території міста Хмельницького розташовано в межах заплав і надзаплавних терас із високим рівнем ґрунтових вод.

Рельєф території громади слабохвилястий, височинний, типовий для Поділля. Переважають лесово-денудаційні та водно-ерозійні форми рельєфу. Абсолютні висоти коливаються від 250 м до 340 м. Поверхня розчленована долинами річок – переважно Південного Бугу та його приток (Плоска, Кудрянка). У південній та південно-західній частинах громади рельєф ускладнений балками, ярами та схилами, де розвиваються ерозійні процеси. Ухили загалом малі (часто 0,5–8 %), локально спостерігаються від 8 % до 15 % і вище (круті схили балок). Північна частина території має більш вирівняний рельєф із переважанням лесових відкладів. Антропогенна діяльність, зокрема будівництво, добування піску, вирівнювання територій – помітно змінила первинний рельєф, особливо в межах міста Хмельницького. Таким чином, територія потребує контролю за станом ґрунтів у зонах забудови через ризики просідання лесів і ерозії схилів, що найбільше проявляється, як площинна ерозія, менше – як струмкова та яружна. Південні ділянки міста Хмельницького прилягають до зон потенційного розвитку карсту (неогенові вапняки). На території проявляються ділянки з підвищеною ймовірністю активізації зсувів.

Ґрунти. Ландшафти. Ґрунтовий покрив території Хмельницької МТГ формувався упродовж тривалого періоду під впливом складної взаємодії материнських порід, рослинності, кліматичних умов і рельєфу місцевості. Провідну роль у процесах ґрунтоутворення відігравали карбонатні лесові відклади, що зумовили високий ступінь

структурності та пористості ґрунтів, а також їхню природну родючість. У межах громади переважають ґрунти чорноземного типу, зокрема чорноземи глибокі малогумусні та опідзолені, які відзначаються потужним гумусовим горизонтом і сприятливими водно-фізичними властивостями. На підвищених елементах рельєфу поширені темно-сірі опідзолені ґрунти, тоді як у заплавних частинах долин річок сформувалися лучно-болотні та болотні ґрунти з підвищеним умістом органічної речовини та гідроморфними ознаками профілю.

Інтенсивні процеси урбанізації, що відбувалися протягом останніх десятиліть, призвели до суттєвої трансформації природного ґрунтового покриву. На переважній частині населених пунктів громади, особливо у межах міста Хмельницького, природні ґрунти були змінені й набули властивостей урбоземів – антропогенно модифікованих ґрунтів із порушеною морфологічною будовою, ущільненим верхнім горизонтом та наявністю техногенних включень. Відносно збереженими залишаються ділянки природно-заповідного фонду, території зелених насаджень загального користування та прибережні захисні смуги водних об'єктів, де ґрунтовірні процеси продовжують функціонувати у близьких до природних умовах.

За результатами агрохімічної оцінки, ґрунти громади характеризуються середнім вмістом гумусу, обмеженою кількістю рухомих форм мінерального та легкогідролізованого азоту, але водночас підвищеними концентраціями рухомих сполук фосфору та калію. Вміст гумусу в ґрунтах міста Хмельницького в середньому вищий, ніж по області і складає 4,5–6,0%. Родючість ґрунтів, що залучені до сільськогосподарського використання, підтримується системою агротехнічних заходів, зокрема внесенням органічних і мінеральних добрив, вапнуванням кислих ґрунтів та регулюванням водного режиму.

Окремі території Хмельницької МТГ, насамперед промислові зони, транспортні магістралі та прилеглі до них смуги, характеризуються локальним забрудненням важкими металами. У межах міста Хмельницького зафіксовано перевищення гранично допустимих концентрацій рухомих форм свинцю у 1,3–2,1 рази відносно нормативних значень, що свідчить про техногенний вплив промисловості й автотранспорту. Водночас відсутність систематичного моніторингу стану ґрунтового покриву та недостатність актуальних аналітичних даних не дозволяють повною мірою оцінити масштаби забруднення й екологічні наслідки цих процесів.

Територія Хмельницької міської територіальної громади розташована в межах лісостепового типу Подільських ландшафтів, належить до центральноподільського підтипу. За схемою фізико-географічного районування України територія громади відноситься до Вовчко-Бужоцького мікрорайону Хмельницько-Летичівського природного району Подільської височинної області, що характеризується помірно-хвилястим лесовим рельєфом, вираженим балочно-яружним розчленуванням.

Сучасна структура ландшафтів Хмельницької МТГ формується під впливом інтенсивної урбанізації. На сьогодні виділяються такі її типи:

- Антропогенні ландшафти:
  - *промислові* – заводські, логістичні, кар'єрні та переробні зони з високим ступенем техногенного навантаження, зміненим рельєфом, штучним покриттям;
  - *сільськогосподарські* – орні землі, пасовища, городи; інтенсивне внесення мінеральних добрив, осушувальні меліорації, локальні прояви ерозії;
  - *селітебні* – житлова й комерційна забудова, дороги, комунікації; зниження водопроникності поверхні, ефект «міського теплового острова».

- Природно-антропогенні ландшафти:
  - *заплавні луки, яри та балки*, які частково використовуються в господарстві, але зберігають природний рельєф і гідрорежим;
  - *парки, рекреаційні території* – відновлені або реконструйовані фітоценози з високою екологічною цінністю;
  - *прибережні захисні смуги водойм* — місця концентрації природних процесів самоочищення та водорегуляції.

Малозмінені природні комплекси приурочені до територій заплав річок та природно-заповідного фонду (ПЗФ). Більшість території зазнала високого рівня антропогенної модифікації, що проявляється у фрагментації природних екосистем, урбогенних змінах рельєфу та деградації ґрунтового покриву.

Атмосферне повітря. Клімат Хмельницької міської територіальної громади за класифікацією Кеппена-Гейгера належить до вологого континентального з теплим літом, м'якою зимою та достатньою кількістю опадів.

Оцінка кліматичних параметрів і метеорологічних характеристик території здійснюється на основі багаторічних спостережень метеорологічної станції «Хмельницький, АМСГ», розташованої на абсолютній висоті 290 м над рівнем моря.

Середньорічна температура повітря на території громади становить плюс 9,3 °С. Абсолютний мінімум температури повітря за період спостережень досягав мінус 32 °С, тоді як абсолютний максимум сягав плюс 36 °С. За даними метеостанції «Городок», середня глибина промерзання ґрунту складає 51 см, а максимальна – до 90 см. Середня тривалість безморозного періоду становить близько 153 днів.

Середньорічна відносна вологість повітря в межах громади дорівнює 78 %. Річна сума атмосферних опадів у середньому становить 555,3 мм, з яких близько 413 мм припадає на теплий період року та 152 мм – на холодний. Середньодобовий максимум опадів досягає 42 мм (за даними метеостанції «Волочиськ»), тоді як зафіксований історичний максимум становив 97 мм у серпні 1924 року.

Сніговий покрив формується переважно у холодний період року; його максимальна висота, за даними метеостанції «Волочиськ», сягає 50 см, а середньодекадна – близько 15 см. Кількість днів зі стійким сніговим покривом у середньому становить 82 дні.

Вітровий режим характеризується середньою швидкістю вітру в межах 2,6-4,2 м/с. Максимальні швидкості вітру, за спостереженнями метеостанції «Ямпіль», досягають 21 м/с щорічно, 24-25 м/с – орієнтовно один раз на 5-10 років, та 26-27 м/с – один раз на 15-20 років. Переважаючим напрямком вітру в межах міста є південно-східний, що істотно впливає на умови розсіювання забруднюючих речовин у приземному шарі атмосфери.

Режим забруднення атмосферного повітря в межах Хмельницької міської територіальної громади формується під впливом поєднання техногенних (емісійних) джерел викидів, а також метеорологічних і топографічних особливостей території. Емісійне навантаження на атмосферне повітря зумовлюється діяльністю як стаціонарних, так і пересувних джерел забруднення.

За інформацією Департаменту природних ресурсів та екології Хмельницької обласної військової адміністрації, у 2023 році підприємствам, установам та організаціям, що здійснюють діяльність у межах Хмельницької міської територіальної громади, було видано близько 340 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, з яких орієнтовно 90 % припадає на об'єкти, розташовані безпосередньо в місті Хмельницькому.

Відповідно до даних суб'єктів моніторингу, протягом останніх п'яти років на території громади не зафіксовано екстремальних рівнів забруднення атмосферного повітря, спричинених аваріями техногенного характеру або несприятливими природними явищами. Також не виявлено випадків наднормативних викидів зі стаціонарних джерел, які могли б мати істотний негативний вплив на стан атмосферного повітря.

Згідно з інформацією Департаменту природних ресурсів та екології, Головного управління статистики у Хмельницькій області та управління з питань екології та контролю за благоустроєм Хмельницької міської ради, основний внесок у загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря Хмельницької міської територіальної громади формують такі види діяльності, як транспорт, переробна промисловість, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, а також сільське господарство.

У 2024 році обсяг викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел у повітряний басейн міста становив 1021,880 т, що на 7 % менше порівняно з 2023 роком (1097,529 т). Зазначене скорочення свідчить про певну стабілізацію емісійного навантаження від стаціонарних джерел на атмосферне повітря міста (рисунок 2).

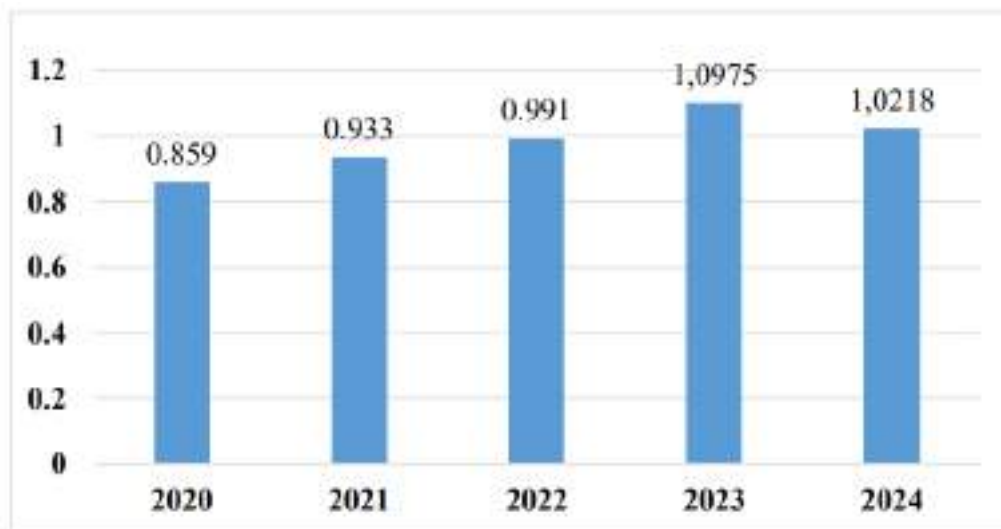

Рисунок 2 – Динаміка викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис.тонн/рік

Основний внесок у формування забруднення атмосферного повітря серед стаціонарних джерел здійснюють комунальні підприємства міста, зокрема МКП «Хмельницьктеплокомуненерго», діяльність якого пов'язана з виробництвом та постачанням теплової енергії.

Моніторинг якості атмосферного повітря в межах Хмельницької міської територіальної громади здійснюється виключно в місті Хмельницькому двома стаціонарними постами спостережень Хмельницького обласного центру з гідрометеорології, розташованими за адресами: вул. Чорновола, 122 та перехрестя вулиць Романа Шухевича й Олімпійської. Спостереження проводяться за 19 показниками, зокрема за такими основними та специфічними забруднюючими речовинами, як пил, діоксид сірки, оксид вуглецю, діоксид і оксид азоту, фенол, хлороводень, аміак, формальдегід, а також вісім важких металів.

Середньорічний та максимальний вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міста наведено в таблиці 4.

Таблиця 4 – Концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міста Хмельницького у 2024 році

Назва забруднюючої речовини	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК, мг/м ³	Максимально-разові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, мг/м ³
Пил	0,0782	0,15	0,5	0,4730
Діоксид сірки	0,0164	0,05	0,5	0,0382
Оксид вуглецю	2,0199	3,0	5,0	3,6700
Діоксид азоту	0,0337	0,04	0,2	0,2064
Оксид азоту	0,0274	0,06	0,4	0,1453
Фенол	0,0011	0,003	0,01	0,0061
Формальдегід	0,0014	0,003	0,035	0,0061
Сульфати	0,0109	Не нормується	Не нормується	0,0156
Аміак	0,0087	0,04	0,2	0,0630

За результатами державного моніторингу якості атмосферного повітря у місті Хмельницькому протягом 2024 року встановлено, що загальний рівень його забруднення оцінюється як помірний. Середньорічні концентрації переважної більшості контрольованих забруднюючих речовин не перевищували встановлених гранично допустимих концентрацій (ГДК). Водночас зафіксовано тенденцію до зростання концентрацій окремих компонентів, насамперед діоксиду азоту (NO₂) та завислих речовин (пилу).

Середньорічна концентрація завислих речовин становила 0,078 мг/м³, що відповідає 52 % від середньорічної ГДК (0,15 мг/м³). При цьому максимальні разові концентрації досягали 0,473 мг/м³, що наближається до значення разової ГДК (0,5 мг/м³) і свідчить про підвищене пилове навантаження в окремі періоди, зокрема за умов несприятливої метеорологічної обстановки.

Середньорічна концентрація діоксиду азоту (NO₂) становила 0,0337 мг/м³, що дорівнює 84 % від ГДК (0,04 мг/м³). Такий рівень забруднення вказує на стійке антропогенне навантаження, пов'язане передусім з інтенсивним автомобільним рухом, а також роботою дрібних теплогенеруючих установок, особливо в опалювальний період.

Середньорічний вміст оксиду вуглецю (CO) у 2024 році становив 2,02 мг/м³ (67 % від ГДК 3 мг/м³), а діоксиду сірки (SO₂) – 0,016 мг/м³ (32 % від ГДК 0,05 мг/м³). Відносно низькі концентрації цих речовин зумовлені, зокрема, переходом частини котелень на газоподібне паливо та обмеженим використанням сірковмісних енергетичних ресурсів.

Концентрації амонію (NH₃) – 0,0087 мг/м³, фенолу – 0,0011 мг/м³, формальдегіду – 0,0014 мг/м³ та хлороводню – 0,0469 мг/м³ залишалися істотно нижчими за відповідні нормативні значення і становили 10–40 % від ГДК, що свідчить про відсутність значної загрози для здоров'я населення.

Індекс забруднення атмосфери (ІЗА) у місті Хмельницькому у 2024 році склав 2,85, що дещо менше порівняно з 2023 роком (2,87) та відповідає категорії «помірно забруднене повітря». Основний внесок у формування ІЗА здійснюють діоксид азоту, завислі речовини та, частково, оксид вуглецю. Водночас порівняно з попереднім роком зафіксовано незначне

зростання середніх концентрацій NO₂ (на 3-5 %), що свідчить про збільшення транспортного навантаження в межах міста.

Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря м. Хмельницького контролюється Хмельницьким обласним центром з гідрометеорології на постійних пунктах спостереження. У 2024 році середня потужність експозиційної дози гамма-випромінювання в повітрі становила 11-12,6 мкР/год. Загалом суттєвих змін рівнів радіаційного фону в межах міста протягом року не виявлено.

Основними джерелами шумового забруднення на території міста Хмельницького є автотранспорт і залізничний транспорт, промислові підприємства, комунальні об'єкти (котельні, трансформаторні та компресорні станції), будівельні майданчики, інформаційно-розважальні об'єкти, а також зупинки громадського транспорту, обладнані аудіосистемами.

Рівень шумового навантаження істотно варіює залежно від близькості до транспортних магістралей, інтенсивності руху в години пікових навантажень, наявності будівельних робіт, часу доби та ступеня озеленення території, яке виконує шумозахисну функцію.

За результатами вимірювань, найвищі рівні шуму в межах міської громади формуються автомобільним і залізничним транспортом та коливаються в діапазоні 72-86 дБ. У межах житлової забудови рівень шуму становить 48-63 дБ, при цьому максимальні значення зафіксовані поблизу залізничних колій і основних транспортних магістралей. Перевищення допустимих рівнів також відзначаються в районах активного будівництва.

Відповідно до вимог ДБН Б.2.2-12:2019 «Проектування і забудова територій», для житлової забудови гранично допустимі рівні шуму становлять 60 дБ у денний та 50 дБ у нічний час. У межах більшості житлових територій міста зафіксовані рівні шуму загалом відповідають нормативним значенням, однак у забудові, розташованій безпосередньо вздовж проїжджих частин та залізниці, перевищення допустимих рівнів сягає понад 10 дБ.

Шумове навантаження на території міста має виражений сезонний характер, що пов'язано зі зміною густоти листяного покриву зелених насаджень. У вегетаційний період (весна–літо) зелені насадження забезпечують часткове зниження рівнів шуму, тоді як у холодний період року за відсутності листя ефект акустичного поглинання зменшується, що призводить до підвищення загального рівня звукового фону.

Викиди парникових газів та зміни клімату. Зміна клімату є глобальним процесом, прояви якого спостерігаються як на території України в цілому, так і в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць. Ключовим індикатором кліматичних змін на національному рівні є стале зростання середньорічної температури повітря. Так, у період 1991–2020 років середня річна температура в Україні зросла на 0,9 °С порівняно з багаторічною кліматичною нормою та становила 9,5 °С.

У зимовий період зафіксовано незначну тенденцію до підвищення температури повітря у січні – близько 0,1 °С за десятиліття. Водночас у літній період спостерігається більш виражене потепління: середні температури липня на всій території України зросли до 1,5 °С, що узгоджується з регіональними тенденціями, характерними для міста Хмельницького та території Хмельницької міської територіальної громади. У межах громади середні та максимальні температурні показники в літній період зросли на 1,3 °С, що свідчить про посилення локальних проявів глобального потепління.

Окрім температурних змін, відзначається зміщення строків настання весняного та осіннього сезонів, зокрема дат переходу температури повітря через позначку 0 °С.

Порівняно з 2021 роком, середньорічна температура в межах Хмельницької МТГ зросла з 8,3 °С до 10,3 °С, що підтверджує інтенсифікацію регіональних кліматичних змін.

Для останніх років у межах Хмельницької МТГ характерні суттєві відхилення сумарної кількості атмосферних опадів від багаторічної норми, особливо в теплий період року. Оподи дедалі частіше мають зливовий характер, що зумовлює ризики локальних підтоплень. У місті Хмельницькому зафіксовано зростання річної кількості опадів з 554,5 мм у 2020 році до 643 мм у 2024 році. Поряд із періодами інтенсивних опадів спостерігалися і тривалі бездошові періоди, максимальна тривалість яких сягала близько двох місяців.

За останні десятиліття за даними (<https://climatecharts.net/>) відбулися суттєві зміни у кліматичних характеристиках території Хмельницької МТГ, зокрема за останні 20 років середня температура у місті (рисунок 3) підвищилась близько на 1,5 °С, порівняно з базовими значеннями.

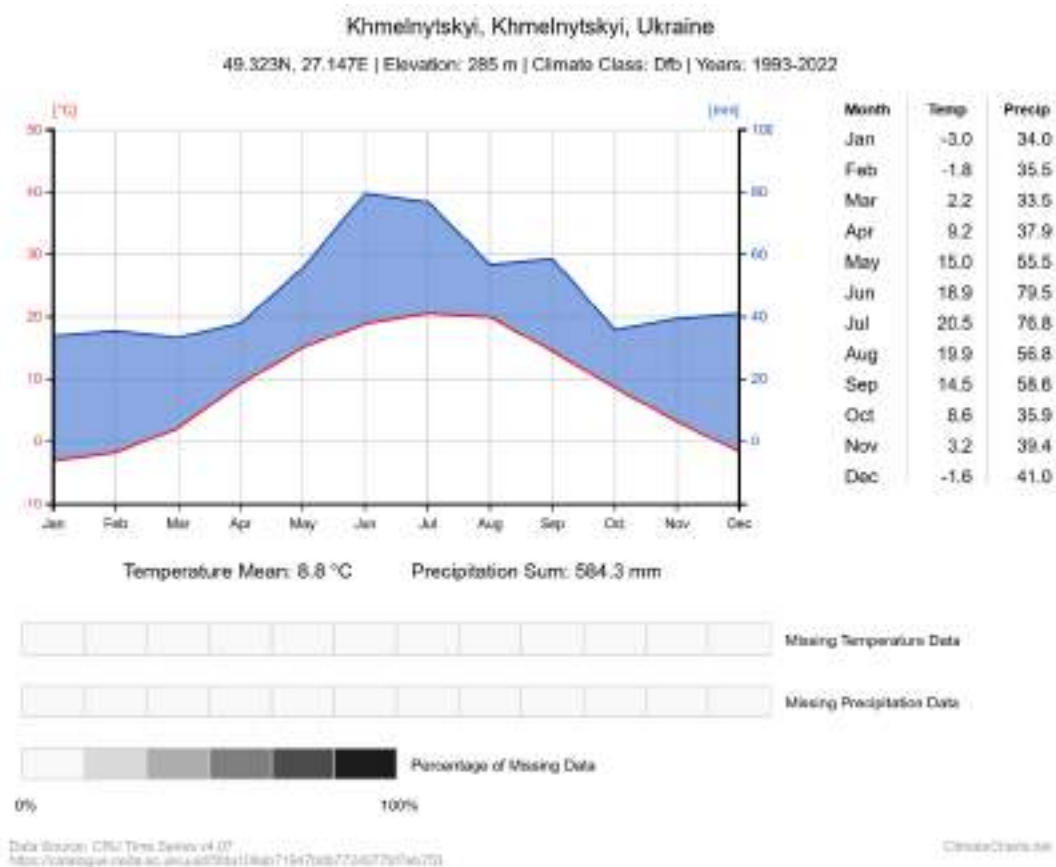

Рисунок 3 – Метеорологічна діаграма м. Хмельницького

У місті Хмельницькому у 2024 році за даними Хмельницького обласного центру з гідрометеорології середня річна температура повітря становила 10,7 °С, середня річна кількість опадів – 643,0 мм. Найбільші зміни фіксувалися щодо температурного режиму, адже з 2021 року значення середньої температури збільшилось від +8,3 °С до +10,7 °С. Середня річна кількість опадів у 2024 році становила 643,0 мм, протягом останніх 5 років вона коливалась у межах від 538 мм до 674 мм.

Відповідно до положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, до основних парникових газів належать: діоксид вуглецю (CO₂), метан (CH₄), закис азоту (N₂O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ) та гексафторид сірки (SF₆).

За результатами обліку за 2024 рік, до атмосферного повітря Хмельницької міської територіальної громади надійшли такі обсяги парникових газів:

діоксид вуглецю (CO₂) – 181 273,043 т;

закис азоту (N₂O) – 9,997 т;

метан (CH₄) – 47,416 т;

гідрохлорфторвуглеці – 0,001 т.

На сучасному етапі зміна клімату розглядається не лише як екологічна, але й як економічна та соціальна проблема, тісно пов'язана з досягненням цілей сталого розвитку, забезпеченням прав людини, безпечних умов життя і здоров'я населення, а також зі станом довкілля.

До основних потенційних негативних наслідків зміни клімату, що можуть проявлятися на території Хмельницької області та, зокрема, Хмельницької МТГ, належать посухи, підтоплення і затоплення територій, катастрофічні гідрометеорологічні явища, а також зменшення площ і порушення видового складу зелених насаджень.

Одним із найбільш суттєвих кліматичних ризиків для населення громади є тепловий стрес, зумовлений значною часткою штучних поверхонь, які інтенсивно нагріваються та сприяють додатковому підвищенню температури у приземному шарі повітря в урбанізованих і щільно забудованих районах. Важливим чинником вразливості також є стан міських зелених зон: скорочення їх площі негативно впливає на фотосинтетичні та асиміляційні процеси і зменшує адаптаційний потенціал міського середовища.

У контексті реалізації положень Паризької угоди (2015 р.), Концепції державної кліматичної політики до 2030 року та Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» (2024 р.), Хмельницька міська територіальна громада поступово інтегрує принципи низьковуглецевого розвитку в місцеву політику, економічну діяльність та систему управління.

У 2023 році Хмельницькою міською радою було ухвалено Рішення № 12 від 10 листопада 2023 року «Про приєднання до європейської ініціативи “Угода мерів – Схід”», яким місто офіційно приєдналося до міжнародної програми місцевого кліматичного управління. Участь у цій ініціативі передбачає зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності та адаптації до змін клімату, а також розроблення Плану дій зі сталого енергетичного розвитку та клімату (SECAP), здійснення регулярного моніторингу та інтеграції кліматичних аспектів у документи місцевого розвитку.

У межах практичної реалізації положень Паризької угоди Хмельницька МТГ вже впроваджує низку ініціатив, спрямованих на зменшення антропогенного навантаження та енергетичну модернізацію міського господарства. Зокрема, за грантової підтримки Північної екологічної фінансової корпорації (NEFCO) реалізуються проєкти з реконструкції очисних споруд, впровадження сонячних електростанцій на комунальних об'єктах та модернізації систем теплопостачання. Зазначені заходи відповідають стратегічній меті державної кліматичної політики – досягненню низьковуглецевого розвитку та підвищенню енергетичної безпеки.

Водні ресурси. Водні ресурси Хмельницької МТГ включають поверхневі та підземні води. Загалом, на території громади розташовано понад 100 поверхневих водних об'єктів – ставків, озер. Поверхневі водні об'єкти представлені р. Південний Буг (головна водна артерія), р. Кудрянка (Самець) і р. Плоска (праві притоки Південного Бугу), ліва притока без назви, озером в Північному мікрорайоні, ставками в мікрорайонах Дубове та Ружична і

безліччю малих (струмки, потічки, ставки). У межах міста розташовано 9 відкритих водойм. За територією міста у межах МТГ протікають річки Зелена та Зінчиця (ліві притоки Південного Бугу) з притоками та ставками та р. Вовк (права притока).

Загальна площа водних об'єктів на території громади становить 1042,5 га (водні об'єкти за межами міста на території старостинських округів – 624,6 га, природні водойми (річки, струмки), штучні водостоки (колектори, канали, канави), ставки у межах міста – 417,9 га). На території громади наявні 51 ставок та гідротехнічна споруда, які знаходяться на балансі комунального підприємства по зеленому будівництву та благоустрою міста.

Для кожного водного об'єкта характерні свої гідрологічні характеристики та антропогенне навантаження різного ступеня інтенсивності (рисунок 4).

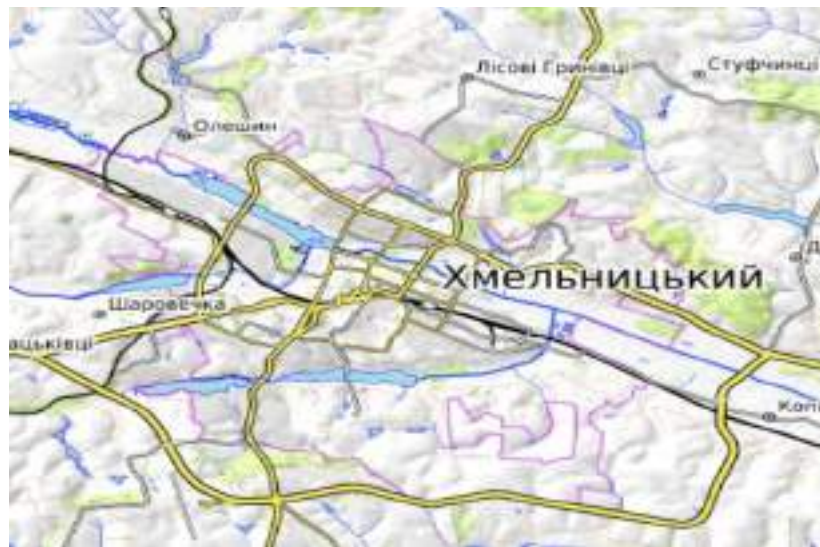

Рисунок 4 – Схема гідромережі м. Хмельницький

Усі річки мають змішаний тип живлення: навесні поповнюються талими сніговими водами, влітку – дощовими.

Інформацію про довжину річок у межах міста Хмельницького наведено у таблиці 5.

Таблиця 5 – Довжина річок у межах міста Хмельницького

великі		середні		малі		Загальна довжина, км
назва	км	назва	км	назва	км	
Південний Буг	12,6	–	–	р. Плоска	3,6	39,9
				р. Кудрянка (Самець)	11,2	
				ліва притока без назви	5,2	
				інші притоки	7,3	

Річка Південний Буг перетинає місто з північного заходу на південний схід. У межах міста річка має дві правих притоки та одну ліву. У 1956 році на Південному Бузі введено до експлуатації міське водосховище, яке призначене для відпочинку і промислового водозабезпечення. Згідно з технічним паспортом водосховище має такі параметри: довжина – 1,15 км, максимальна ширина – 700 м, максимальна глибина – 5 м, площа водяного дзеркала – 0,8 кв. км, об'єм – 2,8 млн кубометрів, об'єм стоку 50 % забезпеченості,

річний – 67,1 млн. м³, об'єм стоку 50 % забезпеченості за час повені (тривалістю 45 днів) – 21,5 млн м³.

Річка Плоска належить до басейну р. Південний Буг і є її правою притокою, належить до категорії малих, а її басейн – до сильнозасвоєних.

Річка Самець (Кудрянка) належить до басейну р. Південний Буг і є її другою правою притокою. Належить до категорії малих, басейн має високий рівень господарського освоєння та еродованості ґрунтового покриву. В межах міста річка має одне водосховище «Ружичнянське» і два ставки «Дубово-1» та «Дубово-2». Водосховище і ставки використовують для риборозведення, любительського риболовства та з рекреаційною метою.

Струмок без назви – права притока р. Самець (Кудрянка), протікає в мікрорайоні Ружична, на якому розташовано 2 штучні водні об'єкти (ставки).

Струмок без назви – права притока р. Самець (Кудрянка), який впадає в нижній б'єф ставка «Дубово-2», на якому розташовано 3 штучних водних об'єкти (ставки).

Струмок без назви – права притока р. Самець (Кудрянка), який впадає в нижній б'єф ставка «Дубово-1», на якому розташовано 3 штучних водних об'єкти (ставки).

Струмок без назви – права притока р. Самець (Кудрянка), який протікає в мікрорайоні Книжківці, на якому розташовано 1 штучний водний об'єкт (ставок).

Річка Ліва притока без назви належить до басейну р. Південний Буг і є її лівою притокою у межах міста. На струмку без назви побудовано два ставки: верхній в мікрорайоні міста «Озерна», нижній – в мікрорайоні «Лезнево». Ставки використовують для любительського риболовства та з рекреаційною метою.

Річка Зелена – мала річка, ліва притока Південного Бугу із двома ставками. Протікає через села Іванківці та Олешин в межах МТГ. В межах міста знаходиться гирло річки.

Струмок без назви II порядку – ліва притока р. Південний Буг, на якому розташовано штучний водний об'єкт (ставок).

Річка Зінчиця – ліва притока Південного Бугу, загальною довжиною 27 км. На територію МТГ припадає середня течія р. Зінчиця, де вона приймає 6 лівих приток і 9 правих із заболоченими заплавами. На північній околиці с. Давидківці річка розливається у став, який має довжину 1800 м і ширину 200-300 м. Нижня течія р. Зінчиці починається від Бахматовецького водосховища. Східніше с. Бахматіці річка знову розливається – у Пирогівське водосховище. Розділивши с. Пирогівці на дві нерівні частини, р. Зінчиця на південній околиці села впадає у р. Південний Буг.

Вода у поверхневих водоймах і водотоках слабомінералізована, що характерне для річок верхів'я басейну Південного Бугу. Внаслідок достатньої кількості опадів і невисоких середньорічних температур повітря, втрати вологи на випаровування несуттєві, а розташування території у межах Верхньобузької височини з відмітками від 380 до 396 м сприяє швидшому надходженню атмосферних опадів до руслової мережі та формуванню хімічного складу води з незначною мінералізацією. Підземні води верхів'я басейну, яким належить вагома роль у живленні під час меженого періоду, характеризуються загальною мінералізацією не більше 0,7 г/дм³.

Поверхневі води території міста належать до гідрокарбонатного класу групи кальцію. Вміст іонів HCO₃⁻ для всіх річок міста є домінуючим (від 193 мг/дм³ до 500 мг/дм³, середньорічний – до 290 мг/дм³) та змінюється несуттєво.

Вміст сульфат-іонів SO₄²⁻ складає 15-100 мг/дм³ із середньорічною концентрацією до 33 мг/дм³, а хлоридів – 5-109 мг/дм³ із середньорічною концентрацією – до 31 мг/дм³.

Домінування у хімічному складі річок м. Хмельницького іонів кальцію також є характерним фактором для слабомінералізованих річок з переважно сніговим та дощовим живленням.

Поверхневі води Південного Бугу вирізняються високою насиченістю розчиненим киснем – від 5 до 16 мг/дм³, проте влітку вміст розчиненого O₂ зменшується і коливається в межах від 4 до 5 мг/дм³, що обумовлюється його витратами на окиснення органічних речовин на фоні зменшення розчинності з підвищенням температури, а також антропогенним чинником. У поодиноких випадках фіксувалось як зниження вмісту кисню до 4 мг/дм³, так і катастрофічне його падіння до межі 1-2 мг/дм³.

Територія Хмельницької МТГ належить до гідрогеологічної області Волино-Подільського артезіанського басейну. Головні водоносні горизонти знаходяться у протерозойських і крейдових відкладах. Хоча водоносний комплекс четвертинних відкладів теж малопотужний, більшість криниць експлуатує саме його. Водонепроникні неогенові глини сприяють розвантаженню вод четвертинних відкладів у вигляді численних джерел. Як свідчать гідрогеологічні дослідження, між усіма водоносними горизонтами існує тісний взаємозв'язок, який проявляється у постійному водообміні, а це вимагає жорсткого контролю за станом поверхневих вод.

Негативними наслідками впливу на стан водних ресурсів у межах міста є спорудження ставків і значна зарегульованість водотоків, меліорація перезволожених і заболочених земель, різні види будівництва, а також надходження із неочищеними або недостатньо очищеними зворотними водами забруднюючих речовин.

Контроль за якістю та спостереження за станом забруднення поверхневих вод здійснюють: Регіональний офіс водних ресурсів у Хмельницькій області, Хмельницький обласний центр з гідрометеорології, Державна установа «Хмельницький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України», Державна екологічна інспекція в Хмельницькій області, МКП «Хмельницькводоканал».

Поверхневі води басейну р. Південний Буг характеризуються підвищеним вмістом розчинених органічних сполук, азоту амонійного, нітритів та розчиненого кисню.

Показник БСК₅ перевищував гранично допустимі концентрації згідно Гігієнічних нормативів якості води водних об'єктів для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення (Наказ Міністерства охорони здоров'я від 02.05.2022 року № 721) у 1,9 рази (2023 рік – 2,09 рази), найвище значення показника зафіксовано на позначці 4,47 ГДК_{рг}, 1 км нижче м. Хмельницький.

Вміст азоту амонійного в р. Південний Буг перевищував допустимі рівні рибогосподарських нормативів у 7,3 рази (2023 рік – 10,675 разів), найвище значення зафіксовано на позначці 32,25 ГДК_{рг}, 1 км нижче м. Хмельницький.

Середньорічні значення концентрації нітритів у водах Південного Бугу згідно Гігієнічних нормативів якості води водних об'єктів для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення (Наказ Міністерства охорони здоров'я від 02.05.2022 року № 721) становило 3,3 ГДК.

Протягом 2024 року зафіксовано перевищення гранично допустимих концентрацій для водойм господарсько-побутового призначення розчиненого кисню в 1,8 рази. Вміст усіх показників, по яких проводилися спостереження, протягом 2024 року знаходилися в межах норм.

Питне водопостачання міста включає як централізоване, так і децентралізоване. Використовуються протерозойські підземні води, які поширені на Поділлі на глибині 80-

1200 метрів. Питна вода для міста Хмельницького видобувається з 5-ти міських водозаборів і окремого, розташованого на відстані 34 км від міста, Чернелівського водозабору. На водозаборах працює 70 свердловин та 9 насосних станцій 2-го підйому. Вода з Чернелівського водозабору становить до 95 % від загального водоспоживання міста. Інші п'ять ділянок, а саме «Кудрянка», «Центральна» «Західна», «Південна» та «Шаровечка», знаходяться у резервному режимі. Свердловини цих ділянок останнім часом переважно не відновлювались, модернізація споруд і обладнання – не проводилась. В цілому це може створювати небезпеку втрати резервного водопостачання міста.

КП «Акведук» надає послуги з централізованого водопостачання у с. Давидківці, с. Пирогівці, с. Пархомівці; централізованого водовідведення – у с. Пирогівці (796 абонентів). Загальна протяжність мереж водопостачання становить 31,9 км, водовідведення – 6,5 км.

КП «Елеватор» надає послуги з централізованого водопостачання у с. Богданівці, с. Копистин, с. Івашківці (485 абонентів), 12 підприємствам; централізованого водовідведення – у селищі Богданівці (412 абонентів), 11 підприємствам. Загальна протяжність мереж водопостачання становить 6,8 км, водовідведення – 3,2 км.

Децентралізоване водопостачання забезпечують криниці та свердловини, які переважно експлуатуються у мікрорайонах міста з приватною забудовою, де централізоване водопостачання відсутнє, та у сільській місцевості.

Якість води, що подається споживачам, за основними показниками відповідає чинному в Україні нормативу ДСанПіН 2.2.4-171-10. Виробничий лабораторний контроль безпечності та якості питної води здійснюється відповідно до вимог ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною», з урахуванням аналітичних матеріалів щодо існуючої ситуації з водозабезпечення населення. У м. Хмельницькому це пов'язано з особливими природними умовами якості води підземних водозаборів (підвищений вміст заліза, марганцю, аміаку, солей кальцію та магнію) та технологією водопідготовки. Тому воду дозволяється використовувати для господарсько-питного водопостачання з відхиленням окремих санітарно-хімічних показників безпечності та якості питної води, а саме: показник загальної жорсткості – не більше 10,0 ммоль/м³, залізо загальне – не більше 1,0 мг/дм³, марганець – не більше 0,5 мг/дм³, аміаку (амоній) – не більше 2,6 мг/дм³.

Протягом 2024 року на території Хмельницької області на санітарно-хімічні показники з джерел централізованого питного водопостачання досліджено 9354 проби, з яких не відповідало вимогам ДСанПіН 2.2.4 – 171 -10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» 663 проби (7,08 %). За бактеріологічними показниками досліджено 10014 проб, з яких 339 не відповідають санітарним вимогам (3,38 %).

Комунальних водопроводів досліджено на санітарно-хімічні показники 7466 проб, із них не відповідало санітарно-гігієнічним вимогам 289 проб – 3,87 %; на мікробіологічні показники досліджено 8002 проб, виявлено відхилення в 153 випадках – 1,91 %.

Відомчих водопроводів досліджено на санітарно-гігієнічні показники 1150 проб, виявлено відхилення в 214 пробах – 18,60 %; на мікробіологічні показники досліджено 1122 проби, виявлено відхилення в 53, що складає – 4,72%.

В сільських водопроводах області досліджено 675 проб на санітарно-хімічні показники, виявлено відхилення в 129, що склало 19,11 %; на мікробіологічні показники досліджено 861 пробу, виявлено відхилення в 130 пробах – 15,09 %.

З джерел нецентралізованого водопостачання досліджено 1923 проби на санітарно-хімічні показники, виявлено відхилення в 630, що склало – 32,76 %; на мікробіологічні показники досліджено 2172 проби, виявлено відхилення в 386 пробах – 17,77 %.

На вміст радіоактивних речовин досліджено 63 проби із джерел централізованого водопостачання, 46 – із комунальних водопроводів, в тому числі 5 – із поверхневих водойм, 17 – з відомчих водопроводів, 15 проб – із джерел нецентралізованого водопостачання, відхилень не виявлено.

У 2024 році МКП «Хмельницькводоканал» проведено відбір 2869 проб для визначення мікробіологічних та органолептичних показників, 1770 проб для визначення фізико-хімічних показників та здійснено 37000 лабораторних досліджень питної води.

За якісними показниками питна вода, що подається споживачам відповідає ДСанПін 2.2.4 – 171 -10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» та Державним санітарним нормам і правилам «Показники безпечності та окремі показники якості питної води в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуаціях іншого характеру», затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України 22.05.2022 р. № 683.

Однак, визначення протягом останніх років якісних показників питної води із централізованої водопровідної мережі, яку здійснювало МКП «Хмельницькводоканал», свідчить про незначне зростання нітритів, нітратів, заліза, хлоридів. Причиною підвищення вмісту забруднюючих речовин у воді може бути застаріле обладнання, зношеність водопровідних мереж, забруднення води через ґрунт, що обумовлює необхідність модернізації всієї системи водопостачання.

Централізоване водовідведення у місті Хмельницькому забезпечує господарчо-побутова каналізація до складу якої входять 387,34 км трубопроводів, 24 насосні станції, два майданчика очисних споруд (КОС), потужністю відповідно 30000 м³/добу та 75000 м³/добу. Централізованим водовідведенням охоплені деякі населені пункти Хмельницької МТГ.

Відомчий лабораторний контроль якості зворотних вод здійснюється лабораторією контролю якості стічних вод на базі МКП «Хмельницькводоканал» та лабораторією на каналізаційних очисних спорудах (КОС). За 2024 рік по випуску № 1 (р. Кудрянка, КОС № 1 – фактичний скид за 2024 рік становив 2070,6 тис. м³) відібрано 176 проб і проведено 1986 фізико-хімічних досліджень. По випуску № 2 (р. Південний Буг, КОС № 2 – фактичний скид за 2024 рік становив 15719,6 тис. м³) відібрано 485 проб і проведено 4245 фізико-хімічних досліджень. За результатами лабораторного контролю зворотні води, які скидалися у водні об'єкти у 2024 році, віднесено до категорії «нормативно очищені».

Інспекцією по контролю за водовідведенням підприємств здійснюється систематичний контроль за кількістю та якістю стічних вод, що скидаються підприємствами до системи централізованого водовідведення. У 2024 році відібрано 610 проб та проведено 8540 лабораторних досліджень стічних вод підприємств, із них 65 проб мали перевищення ГДК забруднюючих речовин.

Відведення дощових та талих вод. Загальна довжина зливового колектора на вулицях міста – 58,8 км, кількість дощоприймачів – 1,8 тис. од., оглядових колодязів – 579 од., очисних споруд – 2 од., довжина дренажних мереж (забезпечують глибинний збір дощових вод у районах зі складним рельєфом або поганим поверхневим водовідведенням) – 2139 п. м, напірних трубопроводів насосних станцій (використовуються у низинних ділянках, де неможливий самоплинний стік) – 996 п. м, каналів у заплаві р. Південний Буг – 7,9 км.

Зливова мережа змішана: містить як закриті (трубчасті) системи, так і відкриті канали. У місті функціонує кілька насосних станцій для перекачування зливових стоків. Дощова каналізація з'єднана з природними водотоками – передусім з р. Південний Буг.

Забруднення поверхневих вод у межах території Хмельницької МТГ зворотними водами свідчить про недостатню ефективність роботи очисних споруд і обумовлює необхідність проведення заходів щодо їх модернізації.

Забруднення підземних вод може відбуватись за рахунок надходження стоків у ґрунт зі зношених каналізаційних мереж і напірних колекторів, забруднення через свердловини, які вийшли з експлуатації, надходження забруднюючих речовин із поверхневим стоком у місцях накопичення промислових і побутових відходів та місцях стихійних звалищ.

Потребує вирішення питання ліквідаційного тампонажу недіючих артезіанських свердловин, які вийшли з ладу і створюють загрозу забруднення підземних горизонтів. Подальше існування безгосподарних і непридатних до експлуатації свердловин у будь-який час може призвести до забруднення підземних вод.

Залишається проблемою визначення розмірів і меж водоохоронних зон та прибережних захисних смуг вздовж річок та навколо водойм на території Хмельницької МТГ.

Для покращення стану поверхневих водних об'єктів протягом 2025 року проведено наукові дослідження з вивчення стану якості води у р. Південний Буг (у межах міста) та озері у мікрорайоні Озерна. Здійснювались заходи з комплексної біомеліорації міського водосховища та водойм у парку ім. М. Чекмана (вселення риб-меліорантів, водоростей хлорели, вапнування). Розпочато роботи з виготовлення проекту землеустрою щодо організації та встановлення меж прибережних захисних смуг р. Плоскої.

Затверджено межі прибережної захисної смуги р. Південний Буг.

Підписано Меморандум про співпрацю з Громадською спілкою «Всесвітній фонд природи Україна» (WWF-Україна) щодо впровадження сучасних природоорієнтованих рішень, засад адаптації до зміни клімату у практику у сфері водного менеджменту та врахування їх при плануванні інфраструктури громади.

Ще однією проблемою є затоплення і підтоплення територій міста під час зливових дощів, що спричиняє змив з території забруднюючих речовин та забруднення ними поверхневих вод та ґрунтів.

Флора. Фауна. Біорізноманіття. Відповідно до геоботанічного районування територія Хмельницької міської територіальної громади віднесена до Старокостянтинівсько-Уланівського району Старокостянтинівсько-Білоцерківського округу грабово-дубових лісів і розташована в зоні контакту з Північноподільським (Теофіпольсько-Ярмолинським) округом лучних степів та дубових лісів. Формування рослинного покриву громади відбувалося на основі природних евтрофних боліт і заплавних лісів (біло-вербових, ясеневих-липових, вільхових), приурочених до долини річки Південний Буг та її приток – Плоскої і Кудрянки. У межах МТГ представлені лісова, лучна, водна, прибережно-водна, болотна, рудеральна та сегетальна типи рослинності. Просторовий розподіл зазначених типів зумовлений особливостями рельєфу, едафічними умовами та інтенсивністю антропогенного впливу. У долинах водотоків басейну Південного Бугу рослинні угруповання, що сформувалися на базі евтрофних боліт і заплавних лісів, зазнали суттєвої трансформації: збереглися лише фрагменти корінних лісових формацій, тоді як значна частина болотних екосистем була осушена.

На територіях, де в минулому були поширені природні заплавні та листяні ліси, нині домінують лучні (суходільні), болотні, агрокультурні та рудеральні угруповання рослинності. Окремі елементи природної флори збереглися переважно в долині річки Південний Буг та в межах долин її приток.

Загальна площа земель державного лісового фонду в межах Хмельницької міської територіальної громади становить 4 957,3 га. Заходи, спрямовані на розширене відтворення лісових ресурсів, посилення їх захисних функцій і подальшу інтенсифікацію лісгосподарського виробництва, реалізує філія «Хмельницьке лісомисливське господарство» Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України».

У межах громади функціонують Пархомівське (5 кварталів), Прибузьке (8 кварталів), Хмельницьке (49 кварталів) та Чорноострівське (1 квартал) лісництва (рисунок 5).

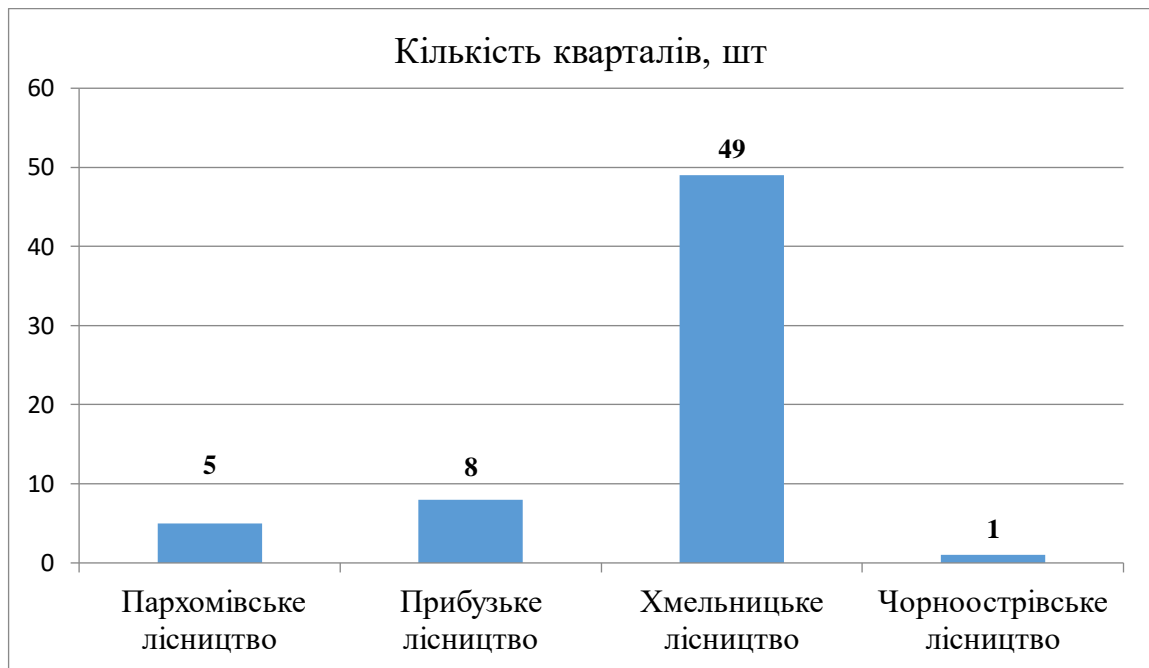

Рисунок 5 – Кількість кварталів філії «Хмельницьке лісомисливське господарство» ДП «Ліси України» на території Хмельницької міської територіальної громади

Найбільші за площею лісові масиви зосереджені поблизу населених пунктів Пархомівці, Бахматівці, Богданівці, Марківка, Березове, Давидківці та Черопова.

У структурі лісової рослинності переважають дубово-грабові фітоценози та їх похідні формації – грабові ліси. Лісові урочища здебільшого приурочені до плакорних ділянок, у деревостані яких домінує граб звичайний, тоді як співдомінантами є дуб звичайний і ясен звичайний. Місцями трапляються масиви чистих грабових або дубових насаджень. У меншій кількості до складу деревного ярусу входять липа дрібнолиста, берест, черешня, клен гостролистий і клен польовий, а також береза повисла. Підлісок сформований переважно ліщиною звичайною та бруслиною європейською.

Лучна рослинність у межах Хмельницької міської територіальної громади тісно поєднана з болотними та водними фітоценозами і приурочена переважно до підвищених елементів заплави річки Південний Буг та долин її приток. У трав'яному ярусі домінують злакові види, зокрема тонконіг лучний і тонконіг звичайний, а також вівсяниця лучна, тоді як у більш зволжених умовах переважають різні види осок. У флористичному складі часто

трапляються копитняк європейський, медунка темна, веснівка дволиста, вороняче око, цирцея звичайна, підлісник європейський, зеленчук жовтий і яглиця, а також характерні для лісових екосистем папоротеподібні – щитники чоловічий і шартський та безщитник жіночий.

У весняний період формуються виразні угруповання ефемероїдів. До типових видів весняної лісової флори належать рясти ущільнений і порожнистий, анемона жовтецева, гусячі цибульки мала та жовта, зірочник ланцетолистий. Окрім того, відмічається поширення печіночниця звичайної, барвінку, проліски дволистої, пшінки весняної, купини багатоквіткової, адокси мускусної та інших видів.

Болотні угіддя заплави Південного Бугу та його приток у межах територіальної громади представлені переважно евтрофними трав'яними болотами. У їх рослинному покриві домінують очерет звичайний, осока омська, осока чорна та осока здута. До поширених супутніх видів належать вербозілля звичайне, жовтець повзучий, підмаренник болотний, плакун верболистий і чистець болотний.

Повітряно-водна рослинність у межах територіальної громади представлена переважно різнотравними угрупованнями, у складі яких домінують очерет звичайний, рогіз широколистий і рогіз вузьколистий, а також лепешняк великий.

Водна рослинність характеризується переважанням ценозів за участю спіродели багатокореневої, ряски малої, куширу темно-зеленого, елодеї канадської, водяного різака алоєвидного, жабурника звичайного, водопериці кільчастої, рдесника пронизанolistого та рдесника гребінчастого, а також інших видів, типових для водно-болотних угідь регіону Верхнього Побужжя.

Заплавні вербові ліси *Salicetum albae* та прирічкові вербові чагарникові угруповання (*Salicetum triandro-viminalis*), що поширені в заплаві річки Південний Буг та її приток, належать до оселища 92A0 – *Salix alba and Populus alba galleries* (вербово-тополеві заплавні ліси).

Заплавні діброви *Ficario-Ulmetum*, представлені в межах долин водотоків територіальної громади, віднесені до оселища 91F0 – *Riparian mixed forests of Quercus robur, Ulmus laevis and Ulmus minor* (заплавні мішані ліси).

Зазначені типи оселищ підлягають охороні відповідно до **Оселищної директиви Європейського Союзу (92/43/ЄЕС)** та включені до переліку оселищ мережі Natura 2000.

У межах Хмельницької міської територіальної громади виявлено види рослин, занесені до **Червоної книги України**, зокрема грифолу листувату, підсніжник білосніжний, гніздівку звичайну, лілію лісову та скополію карніолійську (*Scopolia carniolica*).

Окрім цього, на території громади трапляються види, що перебувають під регіональною охороною в межах Хмельницької області, серед яких арум Бессерів, воронець колосистий, дзвоники персиколісті та первоцвіт високий.

До **Зеленої книги України** віднесено рослинні угруповання з домінуванням латаття білого та глечиків жовтих.

Урбанізаційні процеси супроводжуються інтенсивною трансформацією природного рослинного покриву внаслідок зростання антропогенного навантаження. Це призводить до скорочення площ природних екосистем, спрощення їх просторово-функціональної організації та зростання ролі синантропних фітоценозів. У результаті відбувається поступова деградація та зникнення первинних рослинних угруповань, натомість

поширюються неаборигенні інвазійні види рослин, які суттєво змінюють видовий склад, структуру та екологічні функції біогеоценозів.

У межах Хмельницької міської територіальної громади зафіксовано значну кількість інвазійних (чужорідних) видів рослин, зокрема: клен ясенелистий, айлант найвищий, в'яз приземистий, робінія звичайна (біла акація), верба ламка, дикий виноград, кардарія крупковидна, щириця біла та щириця звичайна, амброзія полинолиста, аморфа кушова, череда листяна, хрінниця крупковидна, злинка канадська, чорнощир нетреболистий, ехіноцистис шипуватий, гірчак японський, маслинка вузьколиста, елодея канадська, галінсога дрібноцвіта, борщівник Сосновського, розрив-трава залозиста та дрібноквіткова, тонкопримітний однорічний, мишій сизий, золотушник канадський і нетреба ельбінська.

Особливої екологічної небезпеки набувають борщівник Сосновського та амброзія полинолиста. Їхні популяції, приурочені до узлісь, смуг відведення автомобільних доріг, стежок, протиерозійних валів і дренажних каналів, вирізняються високою фітоценотичною активністю, нерідко формують домінуючі угруповання та спричиняють істотне зниження біорізноманіття шляхом витіснення аборигенних трав'янистих видів.

З метою обмеження поширення чужорідних видів доцільним є впровадження систематичного моніторингу місць їх зростання та регулювання чисельності популяцій. Важливими заходами є заборона використання інвазійних рослин у практиці озеленення та лісового господарства, проведення механічного знищення до фази цвітіння і плодоношення, ліквідація осередків масового поширення, а також інформування населення щодо негативного впливу цих видів на довкілля та здоров'я людини.

Найчисленнішу групу представників тваринного світу Хмельницької міської територіальної громади становлять безхребетні. У водних і заплавних біотопах поширені одноклітинні організми (амеби, інфузорії, джгутикові), а також багатоклітинні форми — в'їчасті черви, коловертки, малошетенкові черви, п'явки та моховатки. Значного поширення набули членистоногі, зокрема ракоподібні, павукоподібні та комахи; серед останніх відмічаються бабки, метелики, твердокрилі, двокрилі та веснянки.

У водних екосистемах і заплавних лісах також трапляються молюски, серед яких поширені наземні види; особливо часто відмічається виноградний слимак, включений до Європейського Червоного списку. Водні молюски представлені переважно типовими річковими таксонами, зокрема катушками, ставковиками, жабурницями та перлівницями.

На сухих схилах долин, вододілах та в лісових екосистемах домінують комахи. Серед них присутні види, занесені до **Червоної книги України**, зокрема жук-олень, ксилопа звичайна, а також метелики – махаон (*Papilio machaon*), райдужниця велика, мнемозина, бражник «мертва голова», бражник Прозерпіна, сатурнія руда та інші. Наразі ця група тварин є однією з найменш досліджених компонентів зообіоти територіальної громади.

На видовий склад іхтіофауни суттєво впливають антропогенні чинники, зокрема забруднення стічними водами без попереднього очищення, зміни гідрологічного режиму річок, евтрофікація та інші види господарської діяльності. Це призводить до зменшення чисельності та видового різноманіття іхтіофауни. Але попри зазначені негативні фактори, у водоймах громади трапляються такі цінні види риб, як короп звичайний, плітка звичайна, окунь звичайний, краснопірка звичайна, йорж звичайний, лин, сом звичайний, щука та судак звичайний, які мають важливе значення для місцевого рибного господарства та рекреаційного рибальства. Водночас, вплив антропогенних чинників спричиняє появу інтродукованих та інвазійних видів, серед яких карась сріблястий, гірчак європейський,

головешка-ротань, амур білий, колючка триголкова, товстолобик білий та товстолобик строкатий.

Інвазія риб є однією з актуальних екологічних проблем, що формується під впливом природних флуктуацій, антропогенної діяльності та цілеспрямованого вселення чужорідних видів. Такі процеси можуть призводити до скорочення чисельності або повного зникнення цінних аборигенних таксонів, що зумовлює істотні екологічні та економічні втрати. Інвазійні види риб здатні трансформувати водні екосистеми, посилювати конкурентні взаємодії з місцевими видами та виконувати роль переносників збудників захворювань.

Батрахофауна Хмельницької міської територіальної громади представлена переважно поширеними видами, серед яких ропуха сіра, землянка звичайна, жаби трав'яна, озерна та ставкова, а також райка звичайна. Окремі знахідки стосуються тритона звичайного та кумки червоночеревої.

У складі плазунів найпоширенішим видом є вуж звичайний; значно рідше відмічаються ящірка прудка, ящірка живородна та черепаха болотяна.

У межах території громади зафіксовано 186 видів птахів, що належать до 18 рядів і 45 родин, що становить близько 80 % сучасного видового складу орнітофауни Хмельницької області. Серед них гніздовими є 107 видів, при цьому для 89 видів гніздування підтверджене, а для решти – ймовірне. Пролітні види налічують 57 таксонів; ще 6 видів представлені птахами, які не гніздяться безпосередньо в межах міста, проте регулярно спостерігаються в період гніздування або під час сезонних міграцій. До зимуючих належать 17 видів, а до залітних – 2 види, зокрема шпак рожевий і горіхівка. У періоди міграцій відзначається суттєве зростання видового різноманіття, при цьому максимальна чисельність і різноманіття птахів спостерігаються в серпні – на початку вересня.

Заселення птахами різних типів міських біотопів характеризується виразною нерівномірністю. Кількість видів зменшується в такій послідовності: прирічкові біотопи та водойми – парки й сквери – луки та сільськогосподарські угіддя – території індивідуальної забудови – квартали старої багатоповерхової забудови – райони нової багатоповерхової забудови. Найвище різноманіття гніздової орнітофауни притаманне міським паркам і прибережним заростям біля водойм, тоді як найнижчі показники зафіксовані в межах нової багатоповерхової забудови.

Серед видів птахів, зареєстрованих на території міста, 21 вид занесений до **Червоної книги України**, а 117 видів включені до **Додатка II Бернської конвенції**.

У складі теріофауни міста звичайним видом є вівірка звичайна. Значною чисельністю відзначаються дрібні ссавці, серед яких у деревних насадженнях домінує миша лісова; поширеними також є миша польова, вовчок горішниковий та бурозубка звичайна. До звичайних видів належать миша жовтогорла, їжак білочеревий, кріт європейський, а також інші представники дрібних комахоїдних і гризунів.

Хижі ссавці представлені переважно ласкою малою та куницею ліською; на околицях міста трапляється лисиця звичайна. Серед рукокрилих періодично реєструються нічниця та вухань звичайний, рідше – кажан пізній і нетопир лісовий, при цьому найчисельнішим видом є вечірниця руда. Усі зазначені види рукокрилих занесені до Червоної книги України. У водних екосистемах трапляється також видра річкова, яка належить до червонокнижних видів.

Із крупних ссавців на території громади зафіксовано козулю європейську та дику свиню; козулі зрідка спостерігаються навіть у межах міста, зокрема поблизу заплави річки Південний Буг.

Основними проблемами у сфері охорони та раціонального використання тваринного світу є недостатність відтворювальних ділянок для рідкісних і мисливських видів, а також прояви браконьєрства як на суходолі, так і у водних екосистемах.

Природно-заповідний фонд. Станом на 1.01.2025 р. природно-заповідний фонд (ПЗФ) Хмельницької міської територіальної громади нараховує **31** природно-заповідну територію та об'єкт. Найбільша їх кількість (**23** одиниці) розташована у межах м. Хмельницького.

Загальна площа ПЗФ м. Хмельницького (таблиця 6) складає 191,7658 га (2,07 % від площі міста).

Таблиця 6 – Природно-заповідний фонд міста Хмельницького

Назва природно-заповідного об'єкту	Адреса	Площа, га	Охоронна зона, м	Документ про оголошення
1	2	3	4	5
Ботанічні пам'ятки природи				
Алея каштана	вул. Чорновола, 24	0,5	10	Рішення Хмельницького обласного виконавчого комітету № 213 від 14.07.1977 р.
Горіх чорний	вул. Пилипчука, 5	0,02	10	Так само
Липа звичайна	вул. Грушевського, 64	0,02	10	--/--
Бук на Володимирській	вул. Володимирська, 74	0,001	10	Рішення Хмельницької обласної ради сьомого скликання № 60-33/2020 від 24.06.2020 р.
Бук червоний	вул. Героїв Маріуполя, 5	0,01	10	Рішення Хмельницького обласного виконавчого комітету № 358-р від 22.10.1969 р.
Бук червоний	вул. Героїв Майдану, 24	0,01	10	--/--
Відгомін віків	вул. Петра Болбочана, 6	0,001	10	Рішення Хмельницької обласної ради сьомого скликання № 60-33/2020 від 24.06.2020 р.
Прибузькі сосни	вул. Кам'янецька, 2	0,025	10	--/--
Сад Григорія Сковороди	вул. Ярослава Мудрого, 2	0,1914	10	--/--

Продовження таблиці 6

1	2	3	4	5
Сквер імені Володимира Івасюка	вул. Кам'янецька, між будівлею Хмельницької обласної філармонії	0,1907	10	--/
Сквер імені Кузьми Скрябіна	вул. Героїв Маріуполя, на території Хмельницької обласної філармонії	0,0833	10	--/
Сквер пам'яті героїв та жертв Чорнобиля	на розі вулиць Прибузької та Кам'янецької, біля пам'ятника Героїв та жертв Чорнобиля	0,2981	10	--/
Сквер слави	на розі вулиць Кам'янецької та Сковороди	0,3438	10	--/
Сосни Чорні	вул. Кам'янецька, 2	0,01	10	--/
Тисячі сердець	вул. Володимирська, 85	0,001	10	--/
Клен театральний	вул. Соборна, 60	0,001	10	Рішення Хмельницької обласної ради від 28.06.2023 року № 22-16/2023 «Про скасування статусу ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Ясен на майдані» та оголошення об'єктів природно-заповідного фонду»
Два платани	вул. Старокостянтинівське шосе, 12а	0,01	10	--/
		1,7163		
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва				
Заріччя	мікрорайон «Виставка», обмежується вулицями Свободи, Зарічанською, Перемоги та проспектом Миру	4,3	25	Рішення одинадцятої сесії Хмельницької обласної ради № 22-11/2004 від 30.03.2004 р.

Кінець таблиці 6

1	2	3	4	5
Парк імені Михайла Чекмана	мікрорайон «Гречани», обмежується річками Південний Буг та Плоскою, вулицею Проскурівського підпілля	140,45	50	Рішення Хмельницького обласного виконавчого комітету № 132 від 5.05.1975 р. (заповідано 60,0 га); рішення четвертої сесії Хмельницької обласної ради № 13 від 16.12.1998 р. (площу розширено до 140,45 га)
Сквер імені Т.Г. Шевченка	центр міста, обмежується вулицями Володимирською, Героїв Майдану, Грушевського і Проскурівською	4,7	25	Рішення шістнадцятої сесії Хмельницької обласної ради № 10 від 04.04.2001 р. (заповідано 0,47 га); рішення двадцять другої сесії Хмельницької обласної ради № 11 від 21.03.2002 р. (площу розширено до 4,7 га)
Поділля	вул. Старокостянтинівське шосе	36,3295	30	Розпорядження виконкому обласної ради № 72-р. від 30.01.1969 р. (заповідано – 30,5 га); рішення вісімнадцятої сесії Хмельницької обласної ради №17-18/2013 від 05.12.2013 р. (площу розширено до 36,3295 га)
Юннатівський	пров. Шкільний, 8	2,06	30	Рішення Хмельницької обласної ради сьомого скликання № 60-33/2020 від 24.06.2020 р.
		38,3895		
Ботанічні сади				
Ботанічний сад Хмельницького національного університету	вул. Інститутська, 11	2,21	25	Рішення двадцять четвертої сесії Хмельницької обласної ради № 20-24/2009 від 18.11.2009 р.
Разом		191,7658		

ПЗФ міста Хмельницького включає 17 ботанічних пам'яток природи, 3 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва: «Парк імені Михайла Чекмана», «Сквер імені Т. Г. Шевченка», «Заріччя»; дендрологічні парки «Поділля» і «Юннатівський» та

Ботанічний сад Хмельницького національного університету.

Найбільшу площу серед усіх природно-заповідних територій міста Хмельницького займають парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Площа «Парку імені Михайла Чекмана» складає 73,2 % від загальної площі ПЗФ міста. Парк є не тільки найбільшою природно-заповідною територією міста Хмельницького, але й найбільшим парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва у Хмельницькій області.

Осередками ботанічних колекцій культивованої флори є Ботанічний сад Хмельницького національного університету, дендропарки «Поділля» та «Юннатівський».

На території громади (поза містом Хмельницький) розташовані такі об'єкти природно-заповідного фонду (таблиця 7).

Таблиця 7 – Природно-заповідний фонд Хмельницької МТГ (за виключенням міста Хмельницький)

Назва природно-заповідного об'єкту	Адреса	Площа, га	Охоронна зона, м	Документ про оголошення
1	2	3	4	5
Лісовий заказник місцевого значення				
Барвінська криниця	Квартал 5 вид. 1, 4, 6, 7 Прибузьке лісництво	0,5011	25	Рішення Хмельницької обласної ради від 27.09.2023 № 14-17/2023
Давидковецький	Квартали 28-34 Хмельницьке лісництво	506,0	200	Рішення Хмельницької обласної ради від 28.10.1994 № 7
Лісогринівецький	Квартали 35-36 Хмельницьке лісництво	109,4	100	Рішення Хмельницької обласної ради депутатів трудящих від 14.07.1977 № 213, рішення
				Хмельницької обласної ради від 30.03.2004 № 22-11/2004, рішення Хмельницької обласної ради від 26.05.2010 № 18-28/2010 змінено категорію, назву і площу
Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення				
Парк ім. С. Мацишина	За 1,5 км від населеного пункту с. Пирогівці	12,0	25	Рішення Хмельницької обласної ради від 28.10.1994 № 7
Гідрологічний заказник місцевого значення				
Грузевицький	Між м. Хмельницький та смт Чорний Острів	324,0 (входить частково)	100	Рішення Хмельницької обласної ради народних депутатів від 04.09.1982 № 278

Кінець таблиці 7

1	2	3	4	5
Вовчанський	Заплава р. Вовк Хмельницький район	1629,5 (входить частково)	200	Рішення Хмельницької обласної ради народних депутатів від 04.09.1982 № 278 та рішенням Хмельницької обласної ради від 28.10.1994 № 7 змінено площу
Зоологічна пам'ятка природи місцевого значення				
Бахматовецька колонія сірої чаплі	Квартал 16 вид. 4-5 Прибузьке лісництво	4,7	15	Рішення Хмельницької обласної ради народних депутатів від 15.10.1986 № 225
Заповідне урочище				
Лезнівське	Квартал 37 Хмельницьке лісництво	114,0	100	Рішення Хмельницької обласної ради депутатів трудящих від 14.07.1977 № 213 та рішення Хмельницької обласної ради від 30.03.2004 № 22-11/2004

Природно-заповідний фонд Хмельницької територіальної громади (за виключенням міста Хмельницький) становить 3 лісових заказники, 2 гідрологічні заказники та по одному заповідному урочищу, зоологічній пам'ятці та парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва. За статусом природно-заповідні території та об'єкти Хмельницької МТГ належать до місцевого значення.

У 2025 році виготовлено землевпорядну документацію на 2 земельні ділянки під сквери, а саме: м. Хмельницький вул. Шевченка (готель «Поділля») та у с. Березове.

Водночас з метою розширення ПЗФ Хмельницької МТГ підготовлено наукові обґрунтування на 3 перспективні об'єкти природно-заповідного фонду міста загальною площею 6,8046 га, зокрема:

- парк пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк Подільський», м. Хмельницький, вул. Львівське шосе (6,7696 га);
- ботанічна пам'ятка природи «Сквер В'ячеслава Чорновола», м. Хмельницький, вул. Соборна, 29 (0,015 га);
- ботанічна пам'ятка природи «Ялини колючі», м. Хмельницький, вул. Проспект Миру, 59 (0,02 га).

Розширенню та охороні ПЗФ Хмельницької МТГ, зважаючи на низький рівень заповідності, слід надати цілеспрямованого характеру як у теоретичному, так і практичному аспектах. Для збереження природно-заповідного фонду потребує розробки документація (землевпорядна, проекти організації та утримання тощо), забезпечення кваліфікованого догляду за парками, дендропарками, окремими деревами та їх групами.

Території та об'єкти ПЗФ Хмельницької МТГ мають важливе наукове, дендрологічне, інтродукційне, орнітологічне, природоохоронне, історико-культурне,

естетичне, санітарно-гігієнічне, рекреаційне, навчальне, еколого-виховне, еколого-просвітницьке, пізнавальне значення та цінність спадку.

Режим господарського використання території природно-заповідного фонду регламентується дією Закону України «Про природно-заповідний фонд» та Положеннями про об'єкти природно-заповідного фонду.

Екологічна мережа. Територія Хмельницької МТГ інтегрована у регіональну екомережу та забезпечує її цілісність, а також є невід'ємною частиною Національної екологічної мережі України та Загальноєвропейської екомережі.

Згідно з розробленою регіональною схемою екологічної мережі Хмельницької області Хмельницька міська територіальна громада входить до Південнобузького екокоридору, Давидковецького природного ядра та частково до Чорнострівсько-Грузевицького, Верхньопобузького природних ядер та Бужоцько-Бузько-Вовксько-Смотрицького екокоридору Хмельницької області.

Рішенням тридцять четвертої сесії Хмельницької міської ради від 09.10.2019 року № 37 затверджена схема екологічної мережі міста Хмельницького. Загальна площа екологічної мережі міста Хмельницького становить 1234,83 га, що складає 11,54 % від загальної площі міста. Загальна довжина екокоридорів екомережі становить 59,16 км.

Структуру екомережі складають природні ядра та екокоридори національного, регіонального й місцевого рівнів, а також відновлювальні та буферні території.

У межах міста Хмельницького виділено 6 природних ядер – центрів біорізноманіття: з них 5 регіонального рівня: Дендропарк Поділля, Парк ім. М. Чекмана, Прибузьке, Гречанський ліс, Ботанічний сад та одне ядро локального рівня – Ветеранський ліс. Їх об'єднують 10 екокоридорів різних рівнів: один національного рівня (Південнобузький); три регіонального рівня (Північний, Плоскирівський, Кудрянський); шість локального рівня: екокоридор (Лезнівський струмок, Південо-Західний, Південний, Дачі Дубово, Старосадівський, Книжковецький).

Базою для формування локальної екомережі стала мережа природно-заповідних територій та об'єктів. Екокоридори і ядра виділені в межах річкових долин та зелених зон, що є необхідною умовою їх захисту, забезпечення обміну генетичним матеріалом, збереження міграційних шляхів для біотичного різноманіття.

У структурі екомережі виділено чотири відновлювальних території: «Озерненська», «Бандерівська», «Тернопільська», «Поворот на Розсошу». Їх загальна площа становить 0,55 га.

Буферні території включають прибережні захисні смуги та буферні зони територій ПЗФ.

На сьогодні нагальною є проблема розробки екологічної мережі Хмельницької міської територіальної громади.

Зведена схема формування екомережі України, регіональні та місцеві схеми формування екомережі мають бути основою для розроблення усіх видів проектної документації при здійсненні землеустрою, розробці містобудівної документації, а також здійсненні господарської та іншої діяльності.

На території Хмельницької МТГ **відсутні елементи Смарагдової мережі та водно-болотні угіддя міжнародного значення.**

Зелені насадження. Зелені насадження населених пунктів Хмельницької міської територіальної громади здебільшого штучні, лише на околицях та у заплавах річок збереглися залишки природної рослинності. Загалом рослинний покрив міста є сильно

фрагментованим, поділений на окремі ділянки, оточені тротуарами, автомобільними та залізничними шляхами, будівлями тощо. На місці колишніх природних заплавних і листяних лісів нині розвиваються лучна, болотна, агрокультурна та рудеральна рослинність.

Деревна рослинність міста зосереджена переважно у центральній частині (парки, сквери) та північно-східній (дендропарк), тоді як у районах сучасної багатоповерхової забудови її наявність є незначною.

Зміни клімату створюють екстремальні умови середовища (стресори), такі як надмірно високі або низькі температури повітря, пересушування або перезволоження ґрунтів, що особливо небезпечно у періоди інтенсивного росту рослин. Це призводить до виникнення стресів у біоценозах, що зменшує стійкість і продуктивність видів, а згодом може спричинити зникнення природних фітоценозів.

Відповідно до ДБН Б.2.2-12:2019 для м. Хмельницького нормативна потреба в зелених насадженнях загального користування з урахуванням вимог екологічної складової на одного мешканця складає 10,5-11,0 м². За міжнародними нормами цей показник має бути не менше 20,4 м².

Норма забезпеченості населення міста Хмельницького зеленими насадженнями загального користування на даний час дотримана, оскільки на одного жителя припадає 11,6 м². Найбільшу площу займають зелені зони вздовж річки Південний Буг між вулицями Старокостянтинівське шосе та Трудовою – 38,0561 га, вздовж річки Кудрянка в районі вулиць Щедріна та Холодноярців – 55,1292 га та лісопаркова зона між вулицями Степанкова та Болохівською – 26,0 га.

У 2021 році близько 40 га території Хмельницької МТГ відведено під парки та сквери. Слід відмітити, що у більшості парків та скверів (найбільш критично – у новостворених) відсутні відповідний благоустрій, рекреаційні, спортивні і громадські об'єкти. За даними Департаменту інфраструктури міста рішеннями Хмельницької міської ради виділено 68 перспективних ділянок загальною площею 292,2735 га (таблиця 8) під об'єкти зелених насаджень загального користування, для яких технічна документацію із землеустрою розробляється.

Таблиця 8 – Перспективні зелені насадження загального користування Хмельницької МТГ (станом на 01.12.2025 р. відведені земельні ділянки.)

	Дата рішення	Землекористувач	Адреса та кадастровий номер земельної ділянки	Площа земельної ділянки, га	Призначення земельної ділянки
1	2	3	4	5	6
1	8 сесія № 54 від 21.09.2016	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького» (згідно рішення 21 сесії від 11.04.18 №86 передано з УЖКГ)	вул. Прибузька (між вул. Старокостянтинівське шосе та вул.Трудовою) 6810100000:18:004:0012 6810100000:04:001:0031	38,0561	під парк

Продовження 1 таблиці 8

1	2	3	4	5	6
2	29 сесія від 02.06.2023 № 80	Комунальне підприємство «Парки і сквери м. Хмельницького»	вул. Паркова, 2-А	3,529	під сквер
3	15 сесія № 52 від 31.05.2017	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	вул. Бандери, 6-А 681010000:03:002:0306 681010000:03:002:0307	0,7690	під сквер
4	16 сесія № 56 від 12.07.2017	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	вул. Соборна, 44/2-А 681010000:01:006:0280	0,0482	під сквер
5	17 сесія № 56 від 20.09.2017	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	вул. Тернопільська 681010000:09:006:0226 681010000:29:002:0391	0,7989	під сквер
6	17 сесія № 55 від 20.09.2017	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	вул. Інститутська 681010000:09:005:0202 681010000:09:005:0203	1,3843	під паркову зону
7	9 сесія від 20.10.2021	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	вул. Курчатова, 100-А 681010000:14:001:0290	1,2	під парк
8	21 сесія від 11.04.2018 № 86	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	вул. Львівське шосе 681010000:11:001:0144	6,7696	під парк «Подільський»
9	25 сесія від 10.10.2018 № 94	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	вул. Львівське шосе, навпроти будинків №27, №29, №31 681010000:09:004:0121	1,8198	під сквер
10	27 сесія від 14.12.2018 № 61	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	на перехресті вул. Федунця - прс. Миру 681010000:16:006:0271 681010000:16:006:0272	0,4231	під сквер
11	30 сесія від 13.04.2019 № 83	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	на перехресті вулиць Щедрина та Холодноярців 681010000:26:003:0007 681010000:26:005:0006	55,1292	під парк на річці Кудрянка
12	22 сесія від 04.07.2018 № 79	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	вул. Мирного, 31/1 681010000:17:003:0126	0,13	під сквер
13	22 сесія від 04.07.2018 № 79	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	вул. Залізняка, 1 681010000:17:003:0014	0,1	під сквер
14	25 сесія від 28.03.2023 № 93	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	вул. Бандери (район міського пляжу) 681010000:33:001:0429	2,6047	Парк «Молодіжний»
15	25 сесія від 10.10.2018 № 93	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	вул. Бандери (район міського пляжу) 681010000:33:001:0110	1,3827	парк «Молодіжний»

Продовження 2 таблиці 8

1	2	3	4	5	6
16	32 сесія від 26.06.2019 № 55	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	м. Хмельницький, вул. Молодіжна (за автостоянкою) 6810100000:09:004:0124	0,4918	під сквер
17	32 сесія від 26.06.2019 № 55	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	м. Хмельницький, вул. Мирного 6810100000:17:003:0198	0,1375	під сквер
18	34 сесія від 09.10.2019 № 69	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	м. Хмельницький, вул. Трудова, в районі багатоквартирних житлових будинків № 11-№ 13 6810100000:05:003:0108	0,1544	під сквер
19	34 сесія від 09.10.2019 № 69	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	м. Хмельницький, між вул. Степанкова та вул. Болохівською 6810100000:12:003:0449	26,0	під парк
20	34 сесія від 09.10.2019 № 63	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	м. Хмельницький, в районі прв. 2-й Трудовий 6810100000:26:001:0185	2,0	під парк
21	34 сесія від 09.10.2019 № 70	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	м. Хмельницький, вул. Залізняка, в районі багатоквартирних житлових будинків № 30 та № 32/2 6810100000:17:001:0365	0,3682	під сквер
22	32 сесія від 26.06.2019 № 54	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	вул. Молодіжна, 2-Б, 6810100000:09:004:0102	0,5576	під сквер
23	36 сесія від 24.12.2019 № 27	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, вул. Мирного, 37/1, 6810100000:17:003:0085	0,1469	під сквер
24	39 сесія від 04.03.2020 № 65	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, в районі вулиці Холоднорців 6810100000:23:005:0019 , 6810100000:25:001:0017 , 6810100000:25:001:0018	51,5095	під парк
25	39 сесія від 04.03.2020 № 44	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, вул. Франка, 6810100000:01:007:0174	2,0058	під парк імені І. Франка

Продовження 3 таблиці 8

1	2	3	4	5	6
26	39 сесія від 04.03.2020 № 44	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	м. Хмельницький, між вул. Свободи та вул. Старокостянтинівське шосе 6810100000:03:004:0196 6810100000:03:004:0195	4,4414	під парк
27	41 сесія від 29.04.2020 № 16	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, біля садівничих товариств «Будівельник» та «Сонечний», 6810100000:35:001:2384	0,4428	під сквер
28	41 сесія від 29.04.2020 № 16	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, вул. Лермонтова (між вул. Загребельного та вул. Стеніна), 6810100000:08:002:0932 6810100000:08:002:0931	0,028	під сквер
29	42 сесія від 17.06.2020 № 61	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста	м. Хмельницький, вул. Курчатова навпроти магазину «АТБ» 6810100000:02:004:0094 6810100000:02:004:0095 6810100000:02:004:0093	0,0752	під сквер
30	42 сесія від 17.06.2020 № 65	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, вул. Степанкова (в районі колишнього цегляного заводу) 6810100000:37:001:0340	0,152	під сквер
31	7 сесія від 14.07.2021 № 89	Управління житлово-комунального господарства Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, прс. Миру 6810100000:16:006:0325	0,2870	під сквер
32	7 сесія від 14.07.2021 № 89	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, біля парку «Молодіжний» 6810100000:33:001:0124	0,15	під об'єкт благоустрою
33	42 сесія від 17.06.2020 № 64	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	м. Хмельницький, вул. Нижня Берегова, 2/4Б 6810100000:33:001:0030	0,38	під об'єкт благоустрою
34	4 сесія від 17.02.2021 № 54	Комунальне підприємство по зеленому будівництву та благоустрою міста виконавчого комітету	м. Хмельницький, між вул. Мирного та вул. Старокостянтинівське шосе	8,6849	під парк

Продовження 4 таблиці 8

1	2	3	4	5	6
		Хмельницької міської ради	6810100000:17:004:0104		
35	9 сесія від 20.10.2021 № 63	Комунальне підприємство по зеленому будівництву та благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, вул. Озерна 6810100000:17:003:0213	8,7392	під парк
36	5 сесія від 21.04.2021 № 99	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, по вул. Старокостянтинівське шосе, в районі ЖБК «1-ий Парковий» 6810100000:17:004:0107	0,4869	під сквер
37	2 сесія від 23.12.2020 № 92	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	м. Хмельницький, вул. Кам'янецька (в районі Будинку побуту «Південний Буг»), 6810100000:01:004:0651	0,1595	під сквер
38	2 сесія від 23.12.2020 № 92	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, вул. П'ятисотенниць 6810100000:25:002:0891	1,4356	під сквер
39	2 сесія від 23.12.2020 № 92	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, вул. Кам'янецька, в районі транспортної зупинки «Торгівельний центр» (напрямок руху до вул. Проскурівського підпілля) 6810100000:01:004:0650	0,1006	під сквер
40	7 сесія від 14.07.2021 № 87	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, біля храму Святої Трійці по вул. Свободи, 15А 6810100000:03:004:0202	0,0775	під сквер
41	9 сесія від 20.10.2021 № 67	Управління житлово-комунального господарства Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, в районі будинків №10/3 та №6/2 по вул. Гастелло 6810100000:07:005:0220	0,2694	під сквер
42	7 сесія від 14.07.2021 № 89	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, вул. Озерна 6810100000:17:004:0109	2,777	під парк

Продовження 5 таблиці 8

1	2	3	4	5	6
43	10 сесія від 15.12.2021 № 121	Комунальне підприємство по зеленому будівництву та благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, район вул. Перемоги та вул. Свободи	4,3421	під облаштування зеленої зони «Заріччя»
44	9 сесія від 20.10.2021	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, біля будинку по вул. Курчатова, 3 6810100000:02:003:0528	0,3226	під сквер
45	7 сесія від 14.07.2021 № 89	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, на перехресті вул. Свободи та прс. Миру 6810100000:03:004:0211	0,4873	під сквер
46	7 сесія від 14.07.2021 № 89	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, біля садівничих товариств «Будівельник» та «Сонечний» 6810100000:35:001:2461	0,4428	під сквер
47	9 сесія від 20.10.2021 № 67	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, в районі вул. Довженка 6810100000:25:003:0528	0,8008	під сквер
48	7 сесія від 14.07.2021 № 89	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, по прс. Миру 6810100000:16:006:0328	0,2939	під сквер
49	7 сесія від 14.07.2021 № 89	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький вул. Кармелюка, 4/2 6810100000:17:001:0376	0,1597	під сквер
50	13 сесія від 23.02.2022 № 79	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький по вул. Болбочана 6810100000:07:005:0221	0,03	під сквер
51	13 сесія від 23.02.2022 № 80	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	Хмельницька область, Хмельницький район, за межами с. Олешин	10,0	під парк

Продовження 6 таблиці 8

1	2	3	4	5	6
52	16 сесія від 28.04.2022	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький в районі вулиці Геологів 6810100000:10:001:8888	0,8079	під сквер
53	16 сесія від 28.04.2022 № 31	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький, прс. Миру, 61/1-Б 6810100000:16:006:0025	0,0736	під сквер
54	9 сесія від 20.10.2021 № 67	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький вул. Мазура, 12/2-Б	0,2209	під сквер
55	18 сесія від 09.09.2022 № 32	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький вул. Свободи	0,4453	під сквер
56	31 сесія від 28.07.2023 № 66	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	Привокзальна площа 6810100000:04:003:0332	0,4565	під сквер
57	35 сесія від 10.11.2023 № 94	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький прс. Миру	7,4899	під сквер
58	35 сесія від 10.11.2023 № 94	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький вул. Петра Болбочана	0,1346	під сквер
59	36 сесія від 21.12.2023 № 98	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький на розі вул. Проскурівська і І. Франка	0,5380	під сквер
60	36 сесія від 21.12.2023 № 98	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький вул. Проскурівська, 61	0,2549	під сквер

Кінець таблиці 8

1	2	3	4	5	6
61	34 сесія від 16.10.2023 № 7	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	м. Хмельницький вул. Озерна, 20/4-А 6810100000:16:007:0085	0,36	для створення зелених зон
62	38 сесія від 13.03.2024 № 37	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	між вул. Липневою та прв. Липневим	0,13	під сквер
63	38 сесія від 13.03.2024 № 37	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	між вул. Кам'янецькою та вул. Нагірною	0,75	під сквер
64	41 сесія від 14.06.2024 № 70	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	мікрорайон Лезнево	0,1022	під сквер
65	41 сесія від 14.06.2024 № 70	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	с. Давидківці	0,2926	під сквер
66	41 сесія від 14.06.2024 № 70	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	вул. 2-га Лугова	0,7907	під сквер
67	41 сесія від 14.06.2024 № 70	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	м. Хмельницький, вздовж р. Південний Буг (по обидва боки) від вул. Свободи до вул. Старокостянтинівське шосе 6810100000:03:004:0228 6810100000:01:002:0007	19,0762	під парк
68	41 сесія від 14.06.2024 № 73	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	за межами населеного пункту, старостинського округу з центром в селі Копистин Хмельницького району Хмельницької області	17,2677	Для збереженн я зелених зон і зелених насаджень
Разом				292,2735	

Згідно з вимогами «Інструкції з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та селищах міського типу України» один раз на 5 років має проводитись інвентаризація зелених насаджень, яка у м. Хмельницькому не проводилась (за виключенням центральної частини). Зелені насадження інших частин Хмельницької територіальної громади не досліджені, також відсутні кількісні показники щодо зелених насаджень обмеженого і спеціального використання.

У зелених насадженнях Хмельницької територіальної громади спостерігається більш раннє пожовтіння і опадання листя деревних рослин у порівнянні з природними екотопами. Особливої уваги потребують гіркокаштани звичайні, які уражені каштановою мінуючою міллю – інвазійним видом, який спричиняє раннє опадання листя, зменшення кількості плодів.

Загрозливого характеру набуло поширення напівпаразита омели білої на деревах багатьох вулиць міста Хмельницького. Трапляється переважно на листяних породах дерев, особливо сильно вражені омелою білою тополя дельтовидна, клен гостролистий, липа серцелиста.

В останні два роки особливої уваги потребують декоративні насадження, що створені з самшиту вічнозеленого, на пагонах якого спостерігається спалах небезпечного шкідника – вогнівки самшитової.

Протягом 2025 року проведено роботи із знищення борщівника Сосновського (площею 96,5 тис. м²), видалення окремих засохлих та пошкоджених дерев (88 дерев), видалення омели (56 дерев), розчистки ділянки від самосіву (4,8 тис. м²), аварійних засохлих дерев у заплаві р. Південний Буг від вул. Свободи до вул. Старокостянтинівське шосе (права сторона) тощо.

Відходи. Послуги з перевезення побутових відходів на території громади надають ХКП «Спецкомунтранс», КП «Елеватор» та ТОВ «НОСОПІГ ЕКО».

На сьогодні у місті Хмельницьким комунальним підприємством «Спецкомунтранс» забезпечується стабільне, безперервне та системне надання послуг із вивезення побутових відходів. Здійснюється вивіз відходів з 3204 контейнерів (у т. ч. 12 – підземних) різного об'єму для збору ТПВ, для чого залучається 46 одиниць транспортних засобів та спецтехніки: 19 сміттєвозів, 18 од. іншого спецтранспорту та спецтехніки, три бульдозери, один ущільнювач (компактор) (зношення техніки складає 85 %).

КП «Спецкомунтранс» продовжує впроваджувати роздільне збирання відходів. Станом на початок 2025 року встановлено 552 контейнери для сортування, з них 371 одиниця для пластику та 181 одиниця для скла на майданчиках загального користування в мікрорайонах Озерна, Виставка, Центр та Гречани.

Кожна фракція вторинної сировини збирається окремо одна від одної задля унеможливлення їхнього змішування.

Сортування пластикової пляшки проводиться вручну по кольорах та за призначенням (прозора, блакитна, коричнева, зелена, з-під олії, з-під побутової хімії тощо). Загалом за 2024 р. реалізовано 279,3 т скла та 119,8 т ПЕТ-пляшки.

З вересня 2020 року у місті Хмельницькому функціонує Центр управління відходами (за адресою Проспект Миру, 7), з 2023 року – Центр управління відходами в мікрорайоні Ракове на перетині вулиць Чорновола-Пілотська, де можна безкоштовно здати відходи для їх подальшої переробки чи утилізації. Центри працюють у режимі самообслуговування шість днів на тиждень та приймають 13 фракцій відходів: папір, пластик, поліетилен,

комбіновану упаковку, метал, побутову техніку, будівельні відходи, «зелені» відходи, меблі, одяг, небезпечні відходи.

Центри управління відходами в середньому за місяць відвідує 1460 осіб. За 2024 рік центрами прийнято: 88,3 т будівельних відходів, 31,2 т «зелених» відходів, 0,2 т комбінованого пакування, 11,8 т макулатури, 3,8 т металобрухту, 1,1 т ПЕТ-пляшки, 1,6 т поліетилену, 0,5 т HDPE-пляшки, 9,6 т склобою, 23,7 т одягу та взуття, 87 одиниць меблів, 356 одиниць побутової техніки.

Екобусом, що забезпечує збирання небезпечних відходів у складі побутових, за 2024 рік було прийнято та передано на оброблення 14,8 т небезпечних відходів, зокрема: 5,7 т батарейок, 1,0 тис. шт. ртутних термометрів, 8,8 тис. шт. люмінесцентних та енергозберігаючих ламп, 1500 кг медикаментів, 3000 кг електронного обладнання, 2000 кг фарб, клеїв, розчинники (в тарі). Усі відходи, що містять ртуть (люмінесцентні лампи, енергозберігаючі лампи, термометри), зібрані Екобусом, передаються на утилізацію до ДП «Боднарівка» ЛКП «Зелений Львів» у Львові. Усі інші небезпечні відходи (батарейки тощо) передаються ТОВ «Екологічні інвестиції», м. Київ.

Кількість змішаних та роздільно зібраних побутових відходів за період 2021–2024 роки наведено в таблиці 9.

Таблиця 9 – Кількість змішаних та роздільно зібраних побутових відходів

Вид відходів	Од.	2021	2022	2023	2024
Макулатура	т	10,9	18,3	14,6	11,8
Полімери	т	7,5	49,4	218,8	161,1
Метал	т	3,7	6,3	11,6	3,9
Скло	т	10,6	19,7	462,8	293,1
Небезпечні відходи у складі побутових	т	12,6	9,1	13,5	14,8
Змішані відходи	т	101666,2	95644,6	104336,5	110800,9
Відсоток вторсировини від загальнозібраних побутових відходів	%	0,045	0,107	0,687	0,436

Також у місті продовжує функціонувати інтерактивний навчальний центр поводження з відходами – «Гуфі центр», який впродовж 2024 року прийняв 9604 відвідувача. Гіди центру провели 434 тури для дітей зі шкіл та дошкільних закладів міста та Хмельницької територіальної громади, педагогів, працівників комунальних підприємств, ВПО, іноземних гостей, а також для усіх бажаючих.

Побутові відходи у громаді переважно захоронюються (близько 99,9 %), частка компостування та відновлення залишається незначною. У середньому за добу на полігон міста Хмельницького вивозять понад 260 т відходів, річний обсяг побутових відходів складає 110 тис т. На даний час на полігоні накопичено понад 5,6 млн. т відходів.

Експлуатація полігону м. Хмельницького та сміттєзвалищ, розташованих на території сіл, і надалі залишається однією з основних екологічних проблем Хмельницької МТГ.

Міський полігон входить до переліку екологічно небезпечних об'єктів і на теперішній час вичерпав свою проектну потужність, тому подальша його експлуатація

створює загрозу виникнення надзвичайних ситуацій. Оскільки полігон працює в режимі перевантаження, він є потужним джерелом утворення звалищного біогазу. Потрапляючи до атмосфери, цей газ здатний формувати парниковий ефект і негативно впливати на навколишнє природне середовище та здоров'я людей. З 2018 року частина метану, що утворюється на полігоні в процесі анаеробного розкладу органічних компонентів відходів, збирається та використовується для виробництва енергії на установці з електричною потужністю 659 кВт.

Діючий полігон міста наближається до заповнення своєї максимальної ємності, а утворення побутових відходів м. Хмельницького в найближчі роки збільшиться з приблизно 94000 тонн/рік (zareєстровано у 2017 р.) до 107000 тонн/рік до 2027 року. У зв'язку з цим, Хмельницьким комунальним підприємством «Спецкомунтранс» спільно з Європейським банком реконструкції та розвитку розроблено Проект модернізації інфраструктури твердих побутових відходів у м. Хмельницькому. Його основною метою є забезпечення потужностей з переробки відходів, покращення операцій з управління відходами та відвертання потоку вивозу відходів тільки на полігон. Проект інтегровано до проекту Регіонального плану управління відходами у Хмельницькій області. Реалізація проекту модернізації інфраструктури твердих побутових відходів у м. Хмельницькому планується спільно з Європейським банком реконструкції та розвитку.

Основним напрямком роботи у сфері управління відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання небезпечних відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства.

Зберігання та видалення відходів на більшості підприємств здійснюється відповідно до вимог екологічної безпеки та способами, що забезпечують максимально можливе використання відходів та передачу їх іншим споживачам у вигляді вторинної сировини.

5 вересня 2023 року укладено контракт з консорціумом компаній UAB «Arionex LT» (Литва) та «Rotreat Abwasserreinigung» GmbH (Австрія) щодо будівництва станції очищення фільтрату. Розроблено проект «Нове будівництво очисних фільтрувальних споруд (ОФС) Хмельницького полігону твердих побутових відходів потужністю 200 куб. м/добу за адресою: м. Хмельницький, вул. проспект Миру, 7». У рамках проекту встановлено станцію очищення фільтрату, яка працює у режимі тестової експлуатації.

30 липня 2024 року підписано угоду з консорціумом компаній з Греції та Азербайджану (MESOGEOS S.A. та Nayat Group LLC) щодо рекультиватії діючого полігону та будівництва двох нових карт для складування побутових відходів (тривають роботи з проектування). Проект реалізується за рахунок грантових коштів (5,4 млн. євро) Інвестиційної платформи сусідства ЄС (NIP EU).

Безпека життєдіяльності населення та його здоров'я. На території Хмельницької МТГ нараховується близько 130 підприємств та організацій, які віднесено до потенційно небезпечних об'єктів. Майже усі об'єкти мають вид небезпеки – пожежо-вибуховий. Два підприємства – хімічний. За результатами оцінки екологічних умов проживання населення м. Хмельницького згідно з показниками територіальної концентрації виробництва, господарської освоєності земель, густоти населення, забруднення природного середовища (хімічного: атмосферного повітря, природних вод, ґрунтів, а також радіаційного), природних умов (ступеня ураженості території несприятливими природно-антропогенними процесами) територію міста, як і більшість обласних центрів України, віднесено до ділянок, що характеризуються погіршеними умовами проживання (джерело: карта «Екологічна

ситуація України», режим посилання: <https://geomap.land.kiev.ua/ecology-13.html>). У зв'язку з цим важливими є дані щодо здоров'я населення.

Антропогенний вплив, клімат, геологічна будова, рельєф та деякі інші чинники сприяли появі і розвитку на території громади несприятливих геологічних процесів, зокрема це: зсуви, лінійна та площинна ерозія, заболочування, просідання. Близько 6 % території міста Хмельницького становлять потенційно зсувонебезпечні ділянки. Територіальний розподіл сучасних геоморфологічних процесів у межах м. Хмельницького такий: для лівобережжя Південного Бугу, південно-західної й південної частин міста найбільш характерними є зсувні процеси і площинна ерозія; для центральної частини – заболочення (заплава і частково перша надзаплавна тераса Південного Бугу), просідання різного походження (надзаплавні тераси Південного Бугу, лесове плато у районі старого аеропорту).

Ще однією проблемою є затоплення і підтоплення територій міста під час зливових дощів, що спричиняє змив з території забруднюючих речовин та забруднення ними поверхневих вод та ґрунтів.

Для вивчення впливу стану навколишнього середовища на здоров'я населення використовували «Звіт про захворювання, зареєстровані у хворих, які проживають у районі лікувально-профілактичного закладу» за формою № 12, затвердженою Наказом МОЗ України із змінами від 10.07.2007 № 378.

Мережа закладів охорони здоров'я представлена 9 комунальними підприємствами.

Первинну медичну допомогу забезпечують 2 центри первинної медико-санітарної допомоги (далі – ПМСД): КП «Хмельницький міський центр первинної медико-санітарної допомоги №1» (14 амбулаторій), КП «Хмельницький міський центр первинної медико-санітарної допомоги №2» (18 амбулаторій). Всього 32 сімейні амбулаторії, у т. ч. 6 амбулаторій, які функціонують на території сільської місцевості (с. Бахматівці, селище Богданівці, с. Давидківці, с. Олешин, с. Пирогівці, с. Шаровечка).

Загалом заклади первинної медичної допомоги обслуговують 272,5 тис. задекларованого населення. Лікарі центрів ПМСД забезпечують надання первинної медичної допомоги внутрішньо переміщеним особам, базову психологічну допомогу.

Для покращення доступності маломобільних груп населення сіл громади до первинної та окремих видів вторинної медичної допомоги з 2023 року запроваджено практику виїздів лікарів у сільські населені пункти.

КП «Хмельницький міський лікувально-діагностичний центр» надає вторинну амбулаторну медичну допомогу дорослому населенню. До центру входять 6 поліклінік (у т. ч. стоматологічна), виїзна бригада мобільної паліативної допомоги для дорослого населення, військово-лікарська комісія міського об'єднаного територіального центру комплектування (ТЦК) та соціальної підтримки (СП).

4 комунальними підприємствами надається стаціонарна медична допомога.

КП «Хмельницька міська лікарня» (потужність – 760 ліжок) входить до переліку кластерних закладів Хмельницького кластеру Хмельницького госпітального округу. У закладі функціонують відділення екстреної (невідкладної) медичної допомоги, амбулаторного гемодіалізу, судинної неврології – інсультний центр, медичної реабілітації для хворих з гострими станами, цілодобовий травматологічний пункт. За оцінкою показників діяльності за різними критеріями у 2024 році інсультний центр отримав відзнаку діамантового ступеня від міжнародної спільноти Ініціативи Angels на Європейській конференції організації з інсульту у м. Базель (Швейцарія). У 2025 році розпочав роботу

Центр ментального здоров'я (надає безоплатну фахову допомогу з питань психічного здоров'я).

КП «Хмельницька міська дитяча лікарня» (потужність – 300 ліжок) забезпечує стаціонарну медичну допомогу дитячому населенню У закладі функціонують поліклініка, яка забезпечує вторинну амбулаторну медичну допомогу, у т. ч. стоматологічну, травмацентр.

Працює виїзна неонатальна бригада для транспортування маловагових, передчасно народжених та хворих дітей на інші рівні надання медичної допомоги, бригада паліативної медичної допомоги для надання певних маніпуляцій невиліковно хворим дітям вдома. Згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2024 року №864 лікарню включено до переліку референтних центрів з питань рідкісних (орфанних) захворювань.

КП «Хмельницький міський перинатальний центр» (амбулаторно-поліклінічний блок розрахований на 300 відвідувань в день, стаціонарний – 9 відділень потужністю 200 ліжок) забезпечує надання спеціалізованої акушерської та гінекологічної допомоги. У закладі функціонують жіноча консультація, медико-генетична консультація, центр планування сім'ї та репродукції людини.

КП «Хмельницька інфекційна лікарня» (потужність – 150 ліжок) забезпечує спеціалізовану медичну допомогу хворим інфекційного профілю. Заклад є надкласстерним та визначений як ключовий у контексті надання медичної допомоги при COVID-19 та інших інфекційних захворюваннях.

До мережі закладів охорони здоров'я входять також Міська комунальна аптека «Віола», КП «Профдезінфекція».

Мешканці громади мають можливість отримувати медичну допомогу у КНП «Хмельницький обласний серцево-судинний центр», КНП «Хмельницький обласний протипухлинний центр», КНП «Хмельницький обласний медичний центр психічного здоров'я», КНП «Хмельницька обласна лікарня», приватних медичних установах.

У межах міста Хмельницького загальна захворюваність дітей віком від 0 до 14 років у 2024 році (таблиця 10, рисунок 6) становила 259 на 1000 осіб від загальної кількості населення міста або 76016 особи (абсолютний показник). У 2023 р. – 288 на 1000 осіб від загальної кількості населення міста або 79083 особа (абсолютний показник).

Таблиця 10 – Стан захворюваності дітей віком 0-14 років у м. Хмельницькому за 2020-2024 роки

№ з/п	Назва	2024		2023		2022		2021		2020	
		Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність
Діти 0-14 років											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Усі хвороби	76016	259	79083	288	76051	277	77041	280	73273	267

Продовження таблиці 10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2	Деякі інфекційні та паразитарні хвороби, A00-B99	2001	6,82	2195	7,99	2115	7,71	2100	7,65	2093	7,62
3	Новоутворення, C00-D48	222	0,76	219	0,79	185	0,67	183	0,67	172	0,63
4	Хвороби крові, кровотворних органів і окремі порушення із залученням імунного механізму, D50-D89	1018	3,47	1176	4,28	1112	4,05	1002	3,65	990	3,61
5	Хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин E00-E90	1786	6,1	2032	7,4	2140	7,79	2110	7,69	1865	6,8
6	Хвороби нервової системи G00-G99	658	2,24	698	2,54	741	2,69	725	2,64	717	2,61
7	Хвороби ока та придаткового апарату H00-H59	1722	5,87	1689	6,15	1547	5,64	1527	5,56	1514	5,51
8	Хвороби вуха та соскоподібного відростку H60-H95	1289	4,4	1238	4,51	1149	4,18	1130	4,12	1097	3,99
9	Хвороби системи кровообігу I00-I99	695	2,4	762	2,78	763	2,78	751	2,74	734	2,67
10	Хвороби органів дихання J00-J99	52925	180,5	54647	199,11	52145	189,99	53496	194,87	50112	182,5

Кінець таблиці 10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
11	Хвороби органів травлення K00-K93	2502	8,53	2301	8,38	2142	7,8	2106	7,67	2394	8,72
12	Хвороби шкіри та підшкірної клітковини L00-L99	2055	7,01	1881	6,85	1691	6,16	1684	6,13	1495	5,44
13	Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини M00-M99	2125	7,25	2298	8,37	2147	7,82	2137	7,78	2191	7,98
14	Хвороби сечостатевої системи N00-N99	1118	3,8	1214	4,42	1117	4,07	1094	3,99	1054	3,84
15	Окремі стани, що виникають в перинатальному періоді P05-P96	105	0,36	117	0,43	103	0,38	105	0,38	102	0,37
16	Уроджені аномалії, деформації і хромосомні порушення Q00-Q99	619	2,11	677	2,47	645	2,35	612	2,23	634	2,3
17	Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовн. причин S00-T98	4491	15,32	5211	18,99	5594	20,38	5587	20,35	5420	19,74

При розгляді структури загальної захворюваності дітей м. Хмельницького від 0 до 14 років за період 2020-2024 рр. по нозологіях враховували середній показник за 5 років. Рейтингові місця розподілились таким чином (рисунок 7):

– 1 місце – хвороби органів дихання (182,5; 194,87; 189,99; 199,11; 180,5 за 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 роки відповідно);

– 2 місце – травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин (19,74; 20,35; 20,38; 18,99; 15,32 за 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 роки відповідно);

Рисунок 6 – Загальна захворюваність дітей (0-14 років) по нозологіях за 2020-2024 роки

- 3 місце – хвороби органів травлення (8,72; 7,67; 7,8; 8,38; 8,53 за 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 роки відповідно);
- 4 місце – хвороби кістково-м'язової системи (7,98; 7,78; 7,82; 8,37; 7,25 за 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 роки відповідно);
- 5 місце – хвороби ока та додаткового апарату (5,51; 5,56; 5,64; 6,15; 5,87 за 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 роки відповідно);
- 6 місце – хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин (6,8; 7,69; 7,79; 7,4; 6,1 за 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 роки відповідно);
- 7 місце – хвороби шкіри та підшкірної клітковини (5,44; 6,13; 6,16; 6,85; 7,01 за 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 роки відповідно).

Розподіл загальної захворюваності дітей віком від 0 до 14 років по основних нозологіях за середнім показником періоду 2020-2024 роки представлено на діаграмі (рисунок 8).

Згідно з даними спостерігається динаміка збільшення у школярів від 1-го до 9-го класу захворювання ока та його додаткового апарату, що можна пов'язати із підвищенням зорового навантаження в процесі навчання і широке використання гаджетів школярами. Також з віком різко збільшується питома вага захворювань кістково-м'язової системи, внаслідок неправильної посадки дітей у класах, впливу ваги портфелів та наплічників, низької фізичної активності більшості школярів. Збільшується питома вага захворювань органів травлення.

Високий рівень захворюваності органів дихання пояснюється включенням у цю категорію гострих фарингітів, тонзилітів, ларингітів, трахеїтів, пневмоній, хронічних хвороб мигдалин та аденоїдів та бронхіальної астми. За цією нозологією слід окремо виділити розподіл захворюваності за пневмонією та бронхіальною астмою, як найбільш залежних захворювань від стану повітря (таблиця 11, рисунок 9).

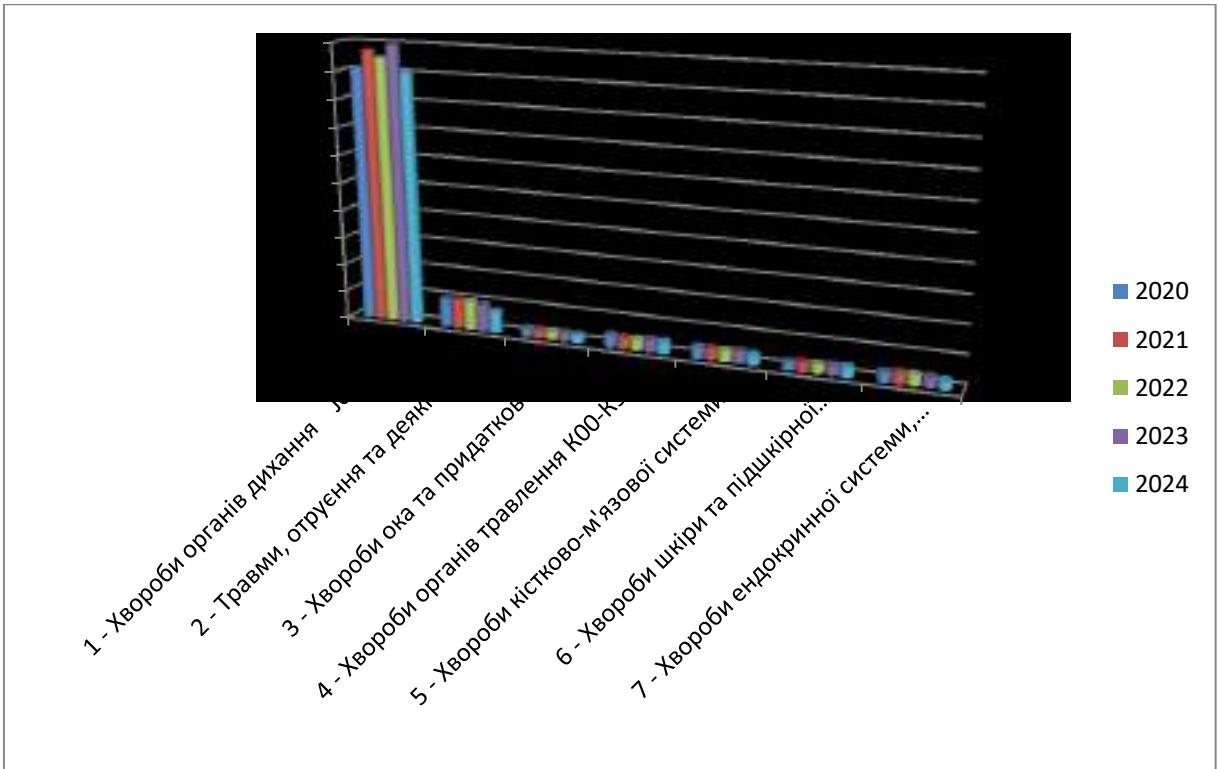

Рисунок 7 – Рейтинг загальної захворюваності дітей (0-14 років) по нозологіях за 2020-2024 роки з найбільшими значеннями

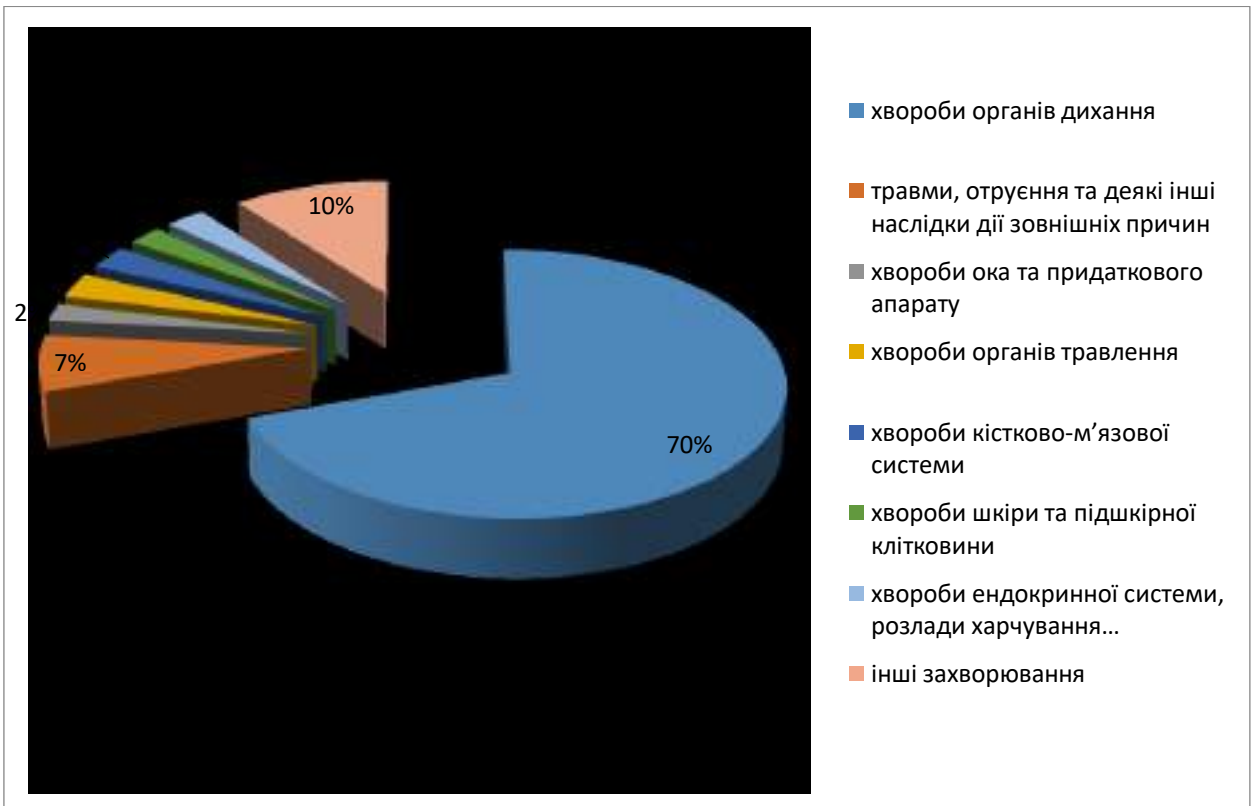

Рисунок 8 – Розподіл загальної захворюваності дітей віком від 0 до 14 років по основних нозологіях за середнім показником періоду 2020-2024 роки

Таблиця 11 – Стан захворюваності органів дихання дітей віком 0-14 років по м. Хмельницькому за 2020-2024 роки.

№ п/п	Назва	2024		2023		2022		2021		2020	
		Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність
Діти 0-14 років											
1	Хвороби органів дихання	52925	180,5	54647	199,11	52145	189,99	53496	194,87	50112	182,5
2	Пневмонії	574	1,96	287	1,05	253	0,92	306	1,11	446	1,62
3	Бронхіальна астма	135	0,46	121	0,44	99	0,36	96	0,35	68	0,25

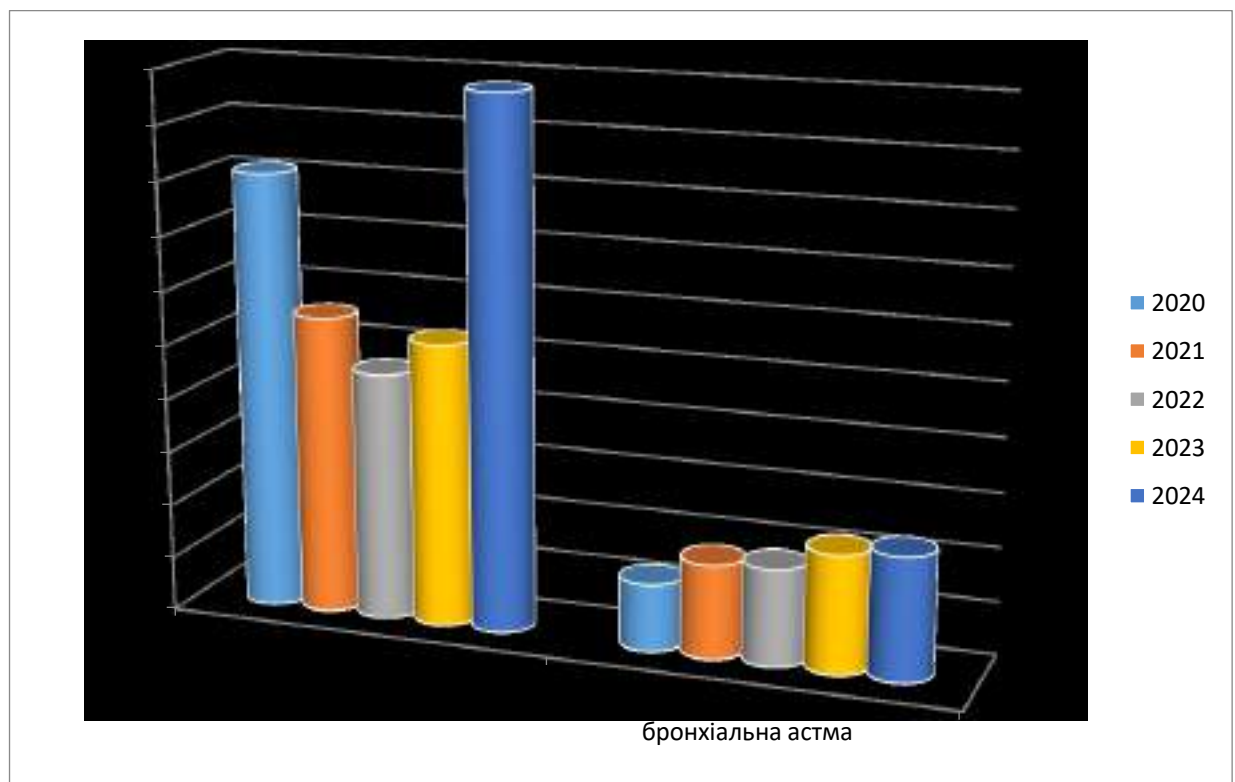

Рисунок 9 – Стан захворюваності органів дихання (пневмонії, бронхіальна астма) дітей віком 0-14 років по м. Хмельницькому за 2020-2024 роки

Загальна захворюваність підлітків (15-17 років включно) по місту Хмельницькому залишається високою і представлена в таблиці 12 та на рисунку 10.

Таблиця 12 – Стан захворюваності підлітків віком 15-17 років по м. Хмельницькому за 2020-2024 роки

№ з/п	Назва	2024		2023		2022		2021		2020	
		Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність
Підлітки 15-17 років											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Усі хвороби	13844	47,21	13472	49,09	13098	47,72	12938	47,13	12724	46,34
2	Деякі інфекційні та паразитарні хвороби, A00-B99	325	1,1	308	1,12	301	1,09	294	1,07	230	0,84
3	Новоутворення, C00-D48	65	0,22	59	0,21	47	0,17	42	0,15	31	0,11
4	Хвороби крові, кровотворних органів і окремі порушення із залученням імунного механізму, D50-D89	92	0,31	97	0,35	90	0,33	89	0,32	95	0,35
5	Хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин E00-E90	815	2,78	953	3,47	904	3,29	892	3,25	834	3,04
6	Хвороби нервової системи G00-G99	310	1,06	318	1,16	286	1,04	276	1,01	198	0,72
7	Хвороби ока та придаткового апарату H00-H59	488	1,66	456	1,66	396	1,44	384	1,40	380	1,38

Кінець таблиці 12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
8	Хвороби вуха та соскоподібного відростку H60-H95	161	0,55	145	0,53	114	0,42	107	0,39	104	0,38
9	Хвороби системи кровообігу I00-I99	216	0,74	230	0,84	205	0,75	194	0,71	211	0,77
10	Хвороби органів дихання J00-J99	7625	26,0	7014	25,56	6715	24,47	6678	24,33	6513	23,72
11	Хвороби органів травлення K00-K93	711	2,42	642	2,34	654	2,38	642	2,34	697	2,54
12	Хвороби шкіри та підшкірної клітковини L00-L99	461	1,57	425	1,55	368	1,34	358	1,30	384	1,40
13	Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини M00-M99	895	3,05	988	3,59	1034	3,77	1028	3,75	1047	3,81
14	Хвороби сечостатевої системи N00-N99	322	1,1	355	1,29	331	1,21	326	1,19	357	1,3
15	Вагітність, пологи та післяпологовий період O00-O99 (крім O80)	-	-	-	-	-	-	-	-	10	0,036
16	Уроджені аномалії, деформації і хромосомні порушення Q00-99	132	0,45	148	0,54	141	0,51	137	0,50	154	0,56
17	Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовн. прич. S00-T98	978	3,34	1100	4,01	1297	4,73	1284	4,68	1274	4,64

Високий рівень захворюваності органів дихання пояснюється включенням у цю категорію гострих фарингітів, тонзилітів, ларингітів, трахеїтів, пневмоній, хронічних хвороб мигдалин та аденоїдів та бронхіальної астми. За цією нозологією слід окремо виділити розподіл захворюваності за пневмонією та бронхіальною астмою, як найбільш залежних захворювань від стану повітря. Крім того, спостерігається різкий стрибок кількості пневмоній за 2020 рік, що пов'язано із пандемією COVID-19.

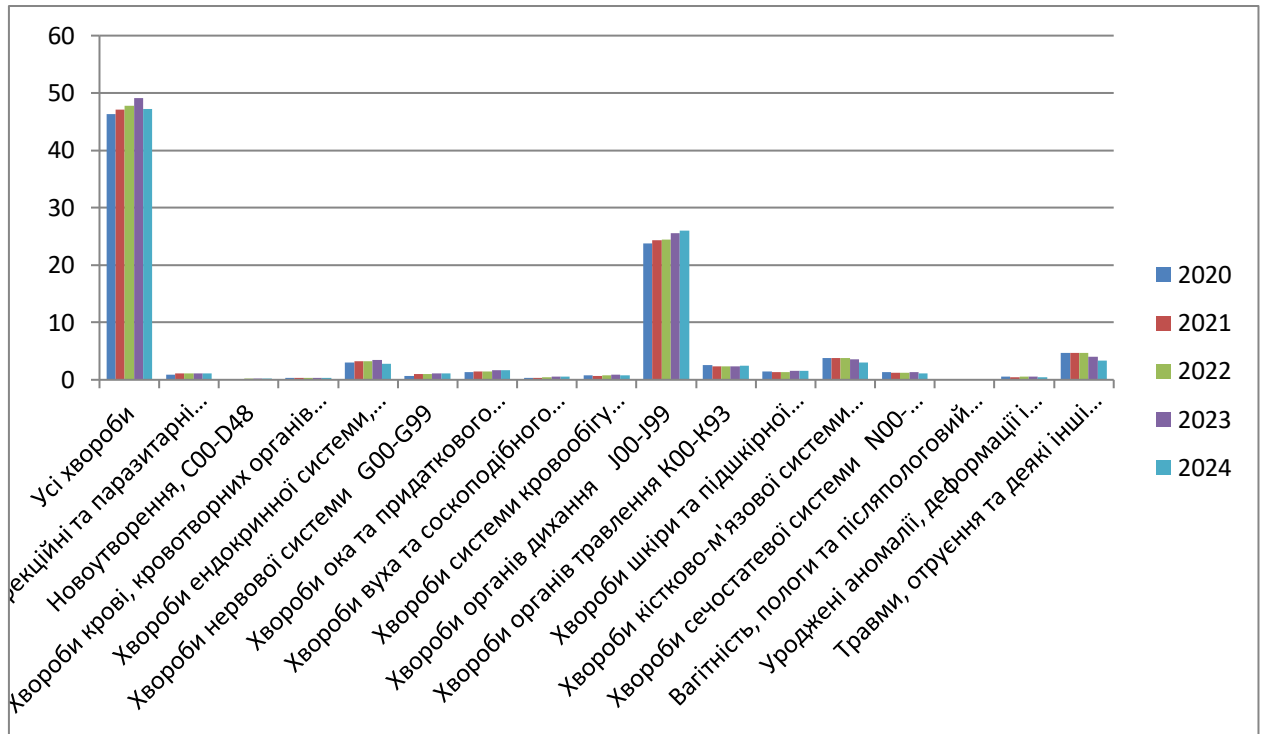

Рисунок 10 – Загальна захворюваність підлітків (15-17 років) по нозологіях за 2020-2024 роки

Загальна захворюваність дорослих (18 років і старші) по м. Хмельницькому залишається високою (таблиця 13, рисунок 11).

Рівень захворюваності системи кровообігу помітно збільшується у віковій категорії 18 років і старше. У цій групі хвороб окремо виділяють наступні: хронічні ревматичні хвороби серця; гіпертонічна хвороба (всі форми); гіпертонічна хвороба (без згадування про ішемічну хворобу серця та судинні ураження мозку); ішемічна хвороба серця; ішемічна хвороба серця з гіпертонічною хворобою; із загальної кількості хворих на ішемічну хворобу - хворі на стенокардію; цереброваскулярні хвороби; цереброваскулярні хвороби з гіпертонічною хворобою; інсульти (усі форми); інсульти з гіпертонією.

Неухильне зростання надходжень токсичних речовин в атмосферу насамперед позначається на здоров'ї населення. Оксиди вуглецю, сірки, азоту, вуглеводні, сполуки свинцю, пил, що надходять в атмосферу, здійснюють різний токсичний вплив на організм людини. Зростання захворюваності відзначається з цілого ряду класів хвороб.

Таблиця 13 – Стан захворюваності дорослих (18 років і старші) по м. Хмельницькому за 2020-2024 роки

№ з/п	Назва	2024		2023		2022		2021		2020	
		Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб із захворюванням (усього)	Загальна захворюваність
Дорослі 18 років і старше											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Усі хвороби	391716	1335,9	398240	1451,04	408472	1488,32	408806	1489,18	405285	1476,01
2	Деякі інфекційні та паразитарні хвороби, A00-B99	2482	8,47	2689	9,79	2987	10,89	2914	10,62	3440	12,53
3	Новоутворення, C00-D48	5144	17,54	5742	20,92	6742	24,56	8898	32,41	10315	37,57
4	Хвороби крові, кровотворних органів і окремі порушення із залученням імунного механізму, D50-D89	4118	14,04	4311	15,71	4564	16,63	4523	16,48	4239	15,44
5	Хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин E00-E90	23005	78,46	27051	98,56	31048	113,13	30147	109,82	29735	108,29
6	Хвороби нервової системи G00-G99	9577	32,66	10843	39,51	11715	42,68	11207	40,82	9850	35,87

Продовження таблиці 13

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
7	Хвороби ока та придатково го апарату H00-H59	18923	64,53	19534	71,17	21876	79,71	21664	78,92	18924	68,92
8	Хвороби вуха та соскоподі- бного відростку H60-H95	10051	34,28	9066	33,03	8503	30,98	7628	27,79	7181	26,15
9	Хвороби системи кровообігу I00-I99	15831 6	539,92	15923 7	580,19	15776 8	574,85	15764 3	574,26	15448 2	562,61
10	Хвороби органів дихання J00-J99	55922	190,71	54207	197,51	55472	202,12	56784	206,85	55191	201,00
11	Хвороби органів травлення K00-K93	35335	120,51	34102	124,25	31140	113,46	32127	117,03	37487	136,52
12	Хвороби шкіри та підшкірної клітковини L00-L99	6025	20,55	5860	21,35	6840	24,92	6839	24,91	7150	26,04
13	Хвороби кістково- м'язової системи та сполучної тканини M00-M99	30999	105,72	31370	114,3	31244	113,84	31102	113,30	30875	112,44
14	Хвороби сечостатево ї системи N00-N99	14001	47,75	13685	49,86	14548	53,01	14231	51,84	13474	49,07
15	Вагітність, пологи та післяполого вий період O00-O99 (крім O80)	2079	7,09	2268	8,26	2663	9,7	2762	10,06	2687	9,79
16	Уроджені аномалії, деформації і хромосомні порушення Q00-Q99	567	1,93	579	2,11	599	2,18	610	2,22	607	2,21

Кінець таблиці 13

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
17	Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовн. причин S00-T98	14280	48,7	16795	61,19	19754	71,98	18739	68,26	18532	67,49

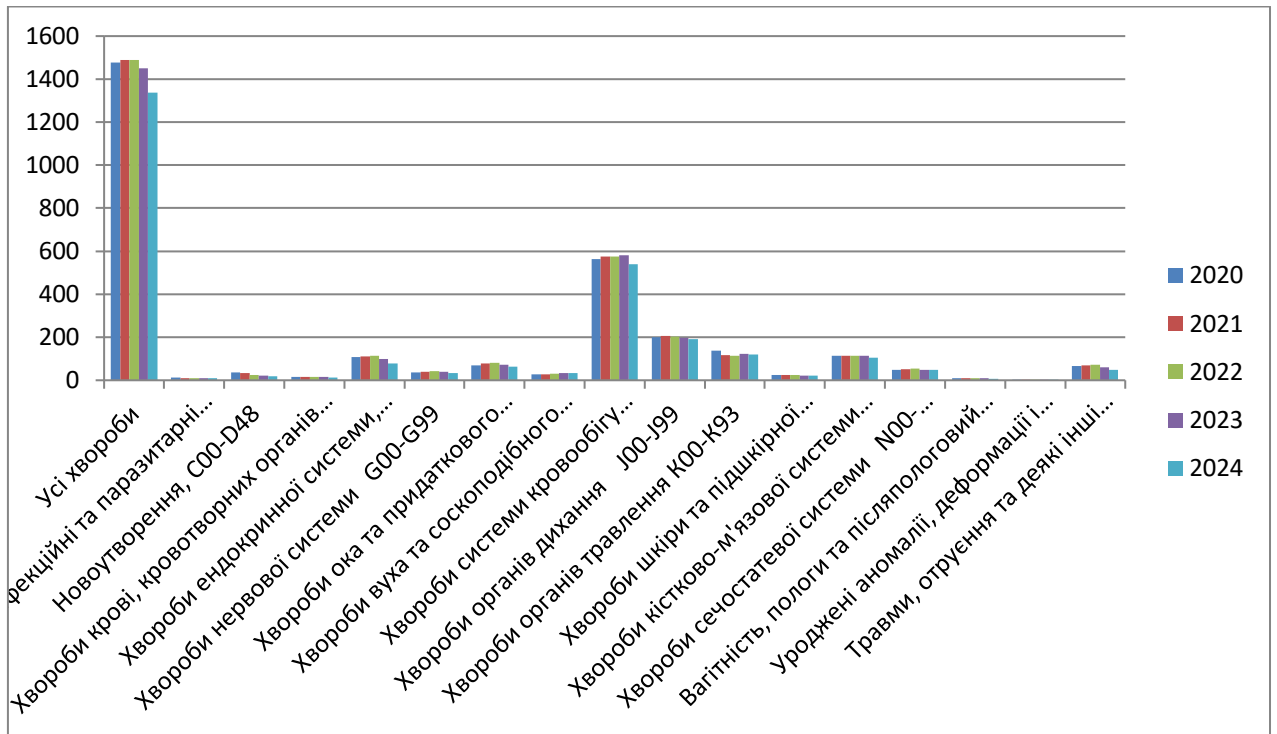

Рисунок 11 – Загальна захворюваність дорослих (18 років і старше) по нозологіях за 2020-2024 роки

У дорослих це захворювання крові і кровотворних органів, системи кровообігу, органів травлення, кістково-м'язової системи і сполучної тканини, хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин, хвороби ока та придаткового апарату.

Так само як і у віковій групі підлітки, у віковій групі 18 років і старше спостерігається різкий стрибок кількості пневмоній за 2021 рік, що пов'язано із триванням пандемії COVID-19 (таблиця 14, рисунок 12).

У 2021 році значно зріс показник захворюваності на пневмонії: захворіло 5786 дорослих та 161 дитина (у відповідному періоді 2020 року – 1419 дорослих та 456 дітей). Із загальної кількості пневмоній 4532 пневмонії у дорослих осіб з підтвердженим діагнозом COVID-19 та 30 у дітей. Показник захворюваності складає 265,3 на 10 тис. дорослого населення (96,5 – у 2020 році). 59 % з числа захворівших лікувались у стаціонарі, з них 424 особи померли.

Показник захворюваності на пневмонії серед населення пропорційний росту захворюваності на гостру респіраторну хворобу, спричинену COVID-19.

Таблиця 14 – Стан захворюваності органів дихання (пневмонії, бронхіальна астма, алергічний риніт) дорослих віком 18 років і старше по м. Хмельницькому за 2020-2024 роки

№ п/п	Назва	2024		2023		2022		2021		2020	
		Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність
18 років і старше											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Хвороби органів дихання	55922	190,71	54207	197,51	55472	202,12	56784	206,85	55191	201,00
2	Пневмонії	1627	5,55	1675	6,1	3145	11,46	9977	36,34	8173	29,77
3	Бронхіальна астма	1595	5,44	1739	6,34	1739	6,34	1643	5,99	1498	5,46

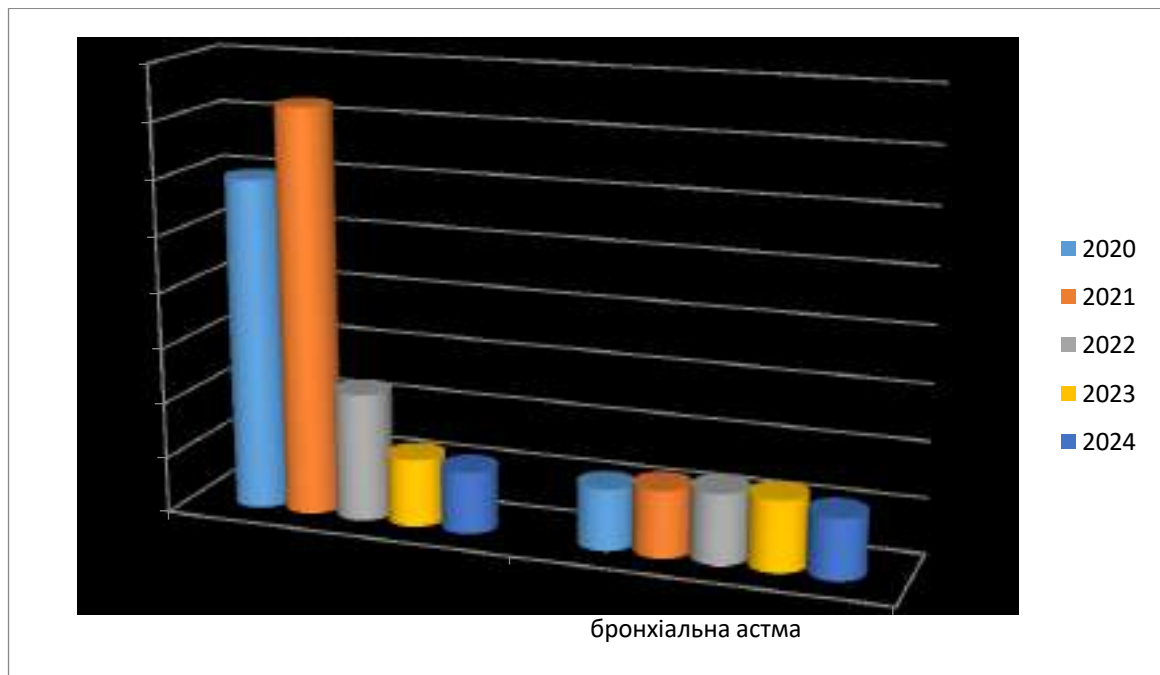

Рисунок 12 – Стан захворюваності органів дихання (пневмонії, бронхіальна астма) дорослих віком 18 років і старше по м. Хмельницькому за 2019-2023 роки

Об'єкти культурної спадщини. На території Хмельницької МТГ знаходяться 923 пам'ятки та 122 об'єкти культурної спадщини, у тому числі на території міста Хмельницького нараховується пам'яток та об'єктів культурної спадщини:

- пам'яток археології – 2 од.;
- пам'яток історії місцевого значення – 45 од.;

- пам'яток монументального мистецтва – 3 од.;
- об'єктів археології – 5 од.;
- щойно виявлених об'єктів архітектури – 111 од.;
- щойно виявлених об'єктів культурної спадщини за видом «історія» – 4 од.;
- новоспоруджених об'єктів монументального мистецтва – 9 од.

На території Хмельницької МТГ об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – відсутні.

Матеріальні активи. Матеріальні активи Хмельницької міської територіальної громади становлять сукупність матеріально-речових ресурсів, що перебувають у комунальній власності та забезпечують соціально-економічне функціонування громади. До їх складу входять об'єкти житлового фонду, будівлі та споруди соціального призначення, заклади освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, адміністративні приміщення органів місцевого самоврядування, а також об'єкти комунальної та виробничої інфраструктури. Значну частку матеріальних активів формують інженерні мережі водопостачання, водовідведення, теплопостачання, електропостачання, транспортна і дорожня інфраструктура, об'єкти благоустрою та зеленого господарства. Важливою складовою є земельні ресурси комунальної власності, що забезпечують просторовий розвиток, розміщення інфраструктурних об'єктів і залучення інвестицій. Матеріальні активи є базисом надання публічних послуг, реалізації програм розвитку, забезпечення життєдіяльності населення та формування фінансово-економічної спроможності громади.

Прогнозні зміни, якщо документ державного планування не буде затверджено.

У разі незатвердження Стратегії 2035 та Плану заходів на 2026-2030 роки прогнозується порушення цілісності системи управління розвитком громади. Відсутність затвердженої Стратегії 2035 унеможливить ефективне економічне зростання, соціальну інтеграцію, екологічну безпеку, просторовий розвиток та безпекову стійкість громади, що закладені у структурі документа. Це призведе до неузгодженості рішень у сферах підприємництва, інвестиційної діяльності, розвитку людського капіталу, інфраструктури та управління природними ресурсами. Без стратегічного документа втратиться основа для програмно-цільового та середньострокового бюджетного планування, що прямо суперечить підходам, закладеним у Стратегії 2035, зокрема щодо поетапної реалізації інфраструктурних, енергоефективних, екологічних і соціальних проєктів. Це підвищить ризики відтермінування модернізації житлово-комунального господарства, транспортної системи, закладів освіти й охорони здоров'я, а також реалізації заходів з кліматичної адаптації та управління відходами. Також це обмежить інституційну спроможність громади залучати державне співфінансування, міжнародну технічну допомогу та інвестиції, оскільки документ визначає пріоритети, індикатори досягнення та механізми партнерства. В екологічній площині це ускладнить системне впровадження заходів зі зниження екологічних ризиків, збереження біорізноманіття та розвитку відновлюваної енергетики. Сукупно такі зміни призведуть до зниження прогнозованості розвитку громади, послаблення її конкурентоспроможності та втрати можливостей сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Території, які ймовірно зазнають впливу внаслідок реалізації Стратегії 2035 та Плану заходів на 2026-2030 роки, включають:

- території Хмельницької МТГ, на яких будуть здійснюватися заходи ДДП;
- території Хмельницької області, що знаходяться поблизу місць реалізації заходів ДДП.

Детально стан довкілля та здоров'я населення Хмельницької міської територіальної громади наведений у розділі 2.

Опис ділянок, що ймовірно зазнають впливу внаслідок реалізації Стратегії 2035 та Плану заходів на 2026-2030 роки, наведені в таблиці 15.

Таблиця 15 – Характеристика територій, які ймовірно зазнають впливу від реалізації Стратегії 2035 та Плану заходів на 2026-2030 роки

Назва цілі	Характеристика ділянки
1	2
1.1. Підприємництво, інновації та ІТ	Урбанізовані та сільські території громади, включно з зонами підприємницької діяльності та об'єктами інноваційної інфраструктури
1.2. Соціальна інклюзія у підприємстві	Територія громади, зокрема населені пункти з проживанням цільових груп населення
1.4. Інвестиційна діяльність та міжнародне партнерство	Вся територія громади, включно з земельними ділянками інвестиційної привабливості
2.2. Національна ідентичність та патріотизм. Молодь як ресурс розвитку. Інноваційна та доступна освіта	Території розміщення закладів освіти, культури, спорту та молодіжної інфраструктури громади
3.1. Екологічно збалансоване зелене довкілля	Парки, сквери, зелені зони, лісові масиви, території природно-заповідного фонду
3.2. Стале та інтегроване управління водними ресурсами	Прибережні захисні смуги річок, озер, ставків та пов'язані з ними території
3.3. Ефективна та стала система управління відходами	Території розміщення об'єктів поводження з побутовими відходами та супутньої інфраструктури
4.1. Розвиток безпекової інфраструктури та цивільного захисту	Території розміщення об'єктів цивільного захисту, комунальних і громадських будівель
4.2. Ефективне відкрите врядування. Цифрова трансформація громади	Вся територія Хмельницької міської територіальної громади
4.3. Сучасне і безпечне житлове середовище. Інноваційна комунальна інфраструктура	Території житлової забудови, об'єкти комунальної інфраструктури
4.4. Екологічна та доступна транспортна інфраструктура	Вулично-дорожня мережа міста та міжселенні автомобільні дороги

Продовження 1 таблиці 15

1	2
4.5. Розумне та гармонійне просторове планування	Територія громади в межах містобудівної документації
Назва завдання	Характеристика ділянки
2.1.4. Розвиток інклюзивної, доступної та безпечної соціальної інфраструктури відповідно до потреб населення	Території розміщення соціальних і медичних закладів, закладів освіти і культури та прилеглі до них ділянки
2.2.5. Забезпечення інклюзії, безпеки освітнього середовища	
2.3.4. Створення комфортного та безпечного середовища для надання медичних послуг	
2.4.3. Розвиток і осучаснення культурної інфраструктури	
3.1. Екологічно збалансоване зелене довкілля	Зелені насадження загального користування, рекреаційні території, лісові масиви в межах громади
3.2. Стале та інтегроване управління водними ресурсами	Водні об'єкти, прибережні захисні смуги, водоохоронні зони
3.3. Ефективна та стала система управління відходами	Території розміщення об'єктів поводження з відходами та пов'язаної інфраструктури
4.4.1. Інклюзивна та безпечна дорожня інфраструктура	Території вулично-дорожньої мережі міста Хмельницького та автомобільні дороги в межах громади
4.4.2. Громадський транспорт, орієнтований на безпеку, комфорт і довкілля	Території маршрутної мережі громадського транспорту, зупинки, транспортні коридори в межах громади
4.4.3. Інтеграція регульованих і комфортних паркувальних рішень у міський простір	Території міської забудови, де розміщуються або плануються паркувальні майданчики
4.4.4. Сприяння розвитку сучасних транспортно-логістичних об'єктів	Території розміщення транспортно-логістичних об'єктів та суміжні з ними ділянки
4.5.1. Сучасна містобудівна та архітектурна документація	Територія Хмельницької міської територіальної громади в межах містобудівної документації
4.5.2. Систематизація та ефективне управління земельними ресурсами	Земельні ділянки всіх категорій у межах Хмельницької міської територіальної громади
4.5.3. Створення урбаністично привабливих, інклюзивних та безпечних публічних локацій	Публічні простори, площі, вулиці, парки, сквери та інші відкриті громадські території
Назва проекту Плану заходів	Характеристика ділянки
Сучасні та інклюзивні публічні простори	Публічні простори, парки, сквери, інші відкриті громадські території в межах Хмельницької міської територіальної громади
Будівництво другої черги водогону від с. Чернелівка до міста Хмельницького	Лінійні інженерні споруди водопостачання між населеними пунктами

Продовження 2 таблиці 15

1	2
Ефективна та стала система управління побутовими відходами	Території розміщення об'єктів управління з побутовими відходами та прилеглі земельні ділянки
Створення сучасних та інклюзивних публічних просторів, нових локацій для комфортного відпочинку	Публічні простори, парки, сквери, інші відкриті громадські території в межах Хмельницької міської територіальної громади
Програма розвитку та вдосконалення міського пасажирського транспорту Хмельницької міської територіальної громади на 2024–2028 роки	Територія вулично-дорожньої мережі міста Хмельницького та об'єкти транспортної інфраструктури
Відновлення та благоустрій водойм	Водні об'єкти (річки, ставки, озера) та прибережні захисні смуги в межах Хмельницької міської територіальної громади
Сучасні очисні споруди та мережі водовідведення	Території розміщення очисних споруд, каналізаційних мереж та пов'язаних інженерних об'єктів у межах громади
Модернізація систем водовідведення у селах	Території сільських населених пунктів громади, де розміщені або плануються системи водовідведення
Партнерський проєкт із створення авіаційного хабу Хмельницької області	Території розміщення об'єктів авіаційної інфраструктури
Розвиток та впорядкування інфраструктури паркування	Території розміщення паркувальних майданчиків у межах громади
Міський транспорт: комфорт і доступність	Території маршрутної мережі міського транспорту та транспортної інфраструктури
Розвиток велосипедної інфраструктури	Території вулично-дорожньої мережі, велосипедні маршрути та доріжки
Будівництво автошляхів, доріг	Території автомобільних доріг та транспортних коридорів у межах громади
Модернізація теплових мереж	Території розміщення теплових мереж та теплотехнічних об'єктів
Водопостачання у сільських населених пунктах	Території сільських населених пунктів, об'єкти та мережі водопостачання
Житловий фонд: безпека та комфорт	Території житлової забудови в межах громади
Створення електричної мережі розподіленої генерації («енергетичних островів»)	Території розміщення елементів електричних мереж і генеруючих об'єктів
Розбудова відновних джерел енергії (ВДЕ)	Території розміщення об'єктів відновної енергетики в межах громади
Сучасне освітлення: модернізація інфраструктури	Території вуличного, громадського та об'єктового освітлення в межах громади
Комплексна термомодернізація громадських будівель	Території розміщення громадських будівель у межах громади

Кінець таблиці 15

1	2
Реконструкція полігону та будівництво двох нових санітарних секцій полігону	Територія існуючого полігону та прилеглі земельні ділянки
Будівництво пунктів роздільного збирання побутових відходів	Території розміщення пунктів роздільного збирання відходів
Будівництво комплексу механіко-біологічного оброблення відходів	Земельні ділянки розміщення об'єктів оброблення відходів
Будівництво/ремонт мереж та споруд водовідведення дощових стоків	Території прокладання та розміщення мереж і споруд дощового водовідведення
Будівництво локальних очисних споруд (ЛОС) на мережах дощової каналізації	Території мереж дощової каналізації та локальних очисних споруд

Хмельницька МТГ у межах району та області є найбільшою по концентрації населення та антропогенного впливу. Тому розглянемо стан довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я на території Хмельницької області з деталізацією по Хмельницькому району відповідно до даних, що наявні у статистичних матеріалах.

Площа Хмельницької області становить 20,6 тис. км², що відповідає 3,4 % площі території України. Протяжність області з півночі на південь складає 256,2 км, із сходу на захід – 192,5 км. Чисельність населення на 1 січня 2022 року складала 1228,8 тис. осіб, з них 718,1 тис. осіб – міське населення.

Територія Хмельницького району становить 10768,3 км (52,16 % території Хмельницької області). Район розташований у центральній частині Хмельницької області з центром м. Хмельницький. Населення району на 1 січня 2022 року складало 672305 осіб (54,7 % чисельності по області), зокрема: у міських поселеннях – 468144 особи (38,04 % населення області), у селах – 206042 особи (16,74 % населення області).

Хмельницька область та Хмельницький район займають вигідне географічне положення, характеризується сприятливими природними і кліматичними умовами, різноманітністю ландшафтних територій, багатством рослинного і тваринного світу, широкою мережею річок.

Атмосферне повітря. Згідно зі статистичними даними стан атмосферного повітря у 2024 році в області залишався стабільним і в порівнянні з минулим роком значно не погіршився. За інформацією суб'єктів моніторингу протягом 2020–2024 років не було виявлено екстремальних рівнів забруднення з причин аварій техногенного походження та несприятливих природних явищ. Не було, також, встановлено наднормативних викидів стаціонарними джерелами підприємств, які б суттєво вплинули на стан атмосферного повітря.

Емісійне навантаження на атмосферне повітря зумовлюється викидами забруднюючих речовин від стаціонарних джерел (промислових, тваринницьких та сільськогосподарських підприємств, кар'єрів тощо) та пересувних джерел, що включають транспортні засоби й сільськогосподарську техніку.

На території області за 2024 рік видано 159 дозволів суб'єктам господарювання на викиди в атмосферне повітря, з них 59 суб'єктів належать до другої групи, 100 – до третьої.

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря серед стаціонарних джерел по області протягом 2021-2024 роки є:

- ПрАТ «Подільський цемент»;

- ТОВ «Понінківська картонно-паперова фабрика – Україна»;
- ТОВ «Наркевицький цукровий завод»;
- ТОВ «Старокостянтинівцукор»;
- Міське комунальне підприємство «Хмельницьктеплокомуненерго».

Загалом від стаціонарних джерел викидів в атмосферу протягом 2024 року надійшло 19,164 тис. т забруднюючих речовин та парникових газів, що на 2,0 % більше ніж у 2023 році. В атмосферне повітря Хмельницького району у 2024 році надійшло від стаціонарних джерел 6,2 тис. т забруднюючих речовин (108, 9 % від обсягів 2023 року), що складає близько однієї третини від загального обсягу викидів по області.

Найбільший внесок до загального обсягу забруднюючих речовин у 2024 році мали: діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю, пил. На 1 км² території Хмельницької області припадає 0,92 тонни забруднюючих речовин; у розрахунку на одну особу показник становить 15,59 кг/особу за рік.

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря області є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летких органічних сполук тощо.

За даними Головного управління статистики у Хмельницькій області найбільший внесок забруднюючих речовин за видами економічної діяльності у 2024 році здійснювали:

- переробна промисловість – 14564,3 тис. тонн;
- сільське господарство, лісове та рибне господарство – 2555,6 тис. тонн;
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 560,2 тис. тонн;
- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 559,2 тис. тонн;
- добувна промисловість та розроблення кар'єрів – 543,4 тис. тонн.

На даний момент моніторингові спостереження за станом атмосферного повітря проводяться Хмельницьким обласним центром з гідрометеорології на двох стаціонарних постах у місті Хмельницькому за 10-ма інгредієнтами (аміак, діоксид азоту, діоксид сірки, оксид азоту, оксид вуглецю, пил, розчинні сульфати, фенол, формальдегід та хлористий водень), що не покриває потреби Хмельницької області в моніторингових дослідженнях атмосферного повітря. Протягом 2024 року у місті Хмельницькому найбільше забруднення атмосферного повітря спостерігалось по діоксиду азоту, середньорічна концентрація якого становила – 0,84 ГДК (2023 рік – 0,82ГДК). По іншим забруднюючим речовинам, за якими велись спостереження, перевищень гранично допустимих концентрацій також не зафіксовано.

Вимірювання потужності експозиційної дози (ПЕД) гамма-випромінювання у повітрі протягом 2024 року проводились Хмельницьким обласним центром з гідрометеорології на п'яти постійних постах спостереження (м. Шепетівка, смт Ямпіль, м. Хмельницький, смт Нова Ушиця та м. Кам'янець-Подільський). Середня потужність експозиційної дози гамма-випромінювання у повітрі на території Хмельницької області у 2024 році становила 11-12,6 мкР/годину. В цілому суттєвих змін рівня потужності експозиційної дози гамма-випромінювання у повітрі на території Хмельницької області не спостерігається.

Викиди парникових газів та зміни клімату. Клімат області за класифікацією Кешпена-Гейгера належить до вологого континентального з теплим літом, м'якою зимою та

достатньою кількістю опадів. У будь-яку пору року територія області перебуває під впливом циклонів, що формуються над Атлантичним океаном. Влітку вони зумовлюють значну хмарність, опади, зниження температури повітря, а взимку – потепління, відлиги, снігопади. На клімат області впливає рельєф, його різноманітні форми обумовлюють відмінності в температурі, кількості опадів, напрямку та силі вітру. Також значна протяжність області з півночі на південь обумовлює відмінності цих показників у північній, центральній та південних частинах. Середньорічні базові температури (1961-1990 роки) на різних частинах області коливаються від 6,8 °С до 7,3 °С, збільшуються з півночі на південь. Найтепліший місяць – липень, найхолодніший – січень. Кількість опадів, що випадають у межах області, складає 530–670 мм на рік і збільшується з півдня на північ. Переважаючими вітрами є північно-західні та північно-східні, середня швидкість вітру – 10–15 км/год.

Зміни клімату є глобальним процесом і спостерігаються як на території України, так і на територіях її адміністративних одиниць. Це проявляється, у першу чергу, у зміні середньорічної температури повітря, що повільно зростає. За останні десятиліття за даними (<https://climatecharts.net/>) відбулися суттєві зміни у кліматичних характеристиках Хмельницької області, зокрема за останні 20 років середня температура у різних частинах області підвищилась близько на 1,5 °С, порівняно з базовими значеннями.

Хмельницька область належить до регіонів України з **помірною частотою природних стихійних явищ**, а їх **інтенсивність здебільшого середня**, проте окремі події можуть набувати локального сильного характеру.

Відповідно до Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату до парникових газів (ПГ) відносяться: діоксид вуглецю (CO₂), метан (CH₄), закис азоту (N₂O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ), гексафторид сірки (SF₆).

Згідно з статистичними показниками на території Хмельницької області у 2024 році функціонувало 246 підприємств, що мали викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря (96,9 % у порівнянні з 2023 роком).

На території Хмельницької області за 2024 рік в атмосферне повітря було викинуто 2050,6 тис. тонн CO₂ (101,1 % від обсягів 2023 року).

Найбільше діоксиду вуглецю викидається:

- переробною промисловістю – 81,2 %;
- постачанням електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 9,8 %;
- сільським, лісовим і рибним господарством – 6,7 %.

Ведення бойових дій, пересування внутрішньопереміщених осіб та наслідки пожеж значно підвищили кількість викидів CO₂ в атмосферу по всій території України.

Водні ресурси та їх використання. Водні ресурси Хмельницької області складаються з поверхневого стоку (в середньому 2,1 млрд м³/рік) та запасів підземних вод (прогнози – 720,0 тис. м³/рік).

Поверхневі водні ресурси, в основному, формуються річками і є їх сумарним стоком. Частина поверхневих водних ресурсів концентрується у водосховищах, ставках та невеликих озерах. Річкова мережа області представлена трьома річковими басейнами: Дністра – 7,74 тис. км² території області; Південного Бугу – 4,61 тис. км² території області; Дніпра – 8,27 тис. км² території області.

Гідрографічна мережа області нараховує 3733 водотоків загальною довжиною 12880 км, у тому числі великі річки: Дністер (в межах області 152 км) і Південний Буг (140 км); середні річки: Случ (119 км), Горинь (150 км), Збруч (247 км), а також 3728 малих

річок і водотоків, загальною довжиною 12072 км. Кількість річок довжиною більше 10 км складає 211, загальна довжина яких 4872 км, у т.ч. малих – 206, загальною – 4064 км.

У Хмельницькій області 1084 водойми перебувають у користуванні на умовах оренди, з них 10 водосховищ та 1074 ставка.

Основні водоносні горизонти *підземних мінеральних вод* Хмельницької області приурочені до відкладів силуру та венду, які представлені вапняками, пісковиками, аргілітами, а також до тріщинуватих кристалічних порід докембрію, представлених гранітами. Всього на 01.01.2024 року на території Хмельницької області розвідано і взято на облік балансові експлуатаційні запаси підземних мінеральних вод, які затверджені по 13 родовищах, що включають 16 ділянок мінеральних підземних вод, з них у розробці 6 ділянок.

З наявних водних ресурсів забір прісної свіжої води всіма галузями та населенням області у 2024 році, згідно з державною звітністю про використання води (форма № 2ТП-водгосп (річна)), склав 104,984 млн. м³, у тому числі: поверхневої – 64,992 млн м³; підземної – 39,992 млн м³.

Водокористування основними галузями господарства області в 2024 році становило 83,074 млн м³, зокрема: промисловістю – 38,013 млн м³; сільським господарством – 18,374 млн. м³; комунальним господарством – 24,814 млн м³; іншими галузями – 1,873 млн м³.

У сільській місцевості водоспоживання, в основному, здійснюється з криниць, у меншому ступені – з комунальних водогонів. У зв'язку із сухими літньо-осінніми періодами останніх років та нестачею води в криницях, в області здійснюється будівництво сільських водогонів. У цілому населення області забезпечено питною підземною водою. В той же час райони Придністров'я, що відносяться до територій з дефіцитом підземних вод, та Хмельницького Полісся, де у підземних водах фіксується великий вміст радонових сполук, забезпечуються питною водою поверхневих водозаборів, зокрема це міста Кам'янець-Подільський та Полонне.

Динаміка водокористування за три останні роки залишається на рівні 95-105 млн м³.

Моніторинг стану поверхневих вод в області здійснюється Хмельницьким обласним центром з гідрометеорології по 6 водним об'єктам на 7 контрольних створах та Державною установою «Хмельницький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» на водоймах 1-ї категорії – у 3 створах та 2-ї категорії – у 66 створах. Лабораторією басейнового управління водних ресурсів річок Прут та Сірет здійснюється моніторинг поверхневих вод р. Дністер (783 км, питний водозабір м. Кам'янець-Подільський).

Поверхневі води басейну р. Дніпро мають високі концентрації розчинених органічних сполук, азоту амонійного, нітритів. Показник БСК₅ у 2024 р. перевищував гранично допустиму концентрацію в 1,4 рази; максимальне значення 3,52 ГДК_{рг} спостерігалось у воді р. Случ, 354 км село Коржівка.

За середнім вмістом біогенних елементів спостерігались перевищення ГДК по азоту амонійному у 3,7 разів (2023 рік – 15,64 рази), що пов'язано із забрудненням органічними речовинами (найбільше значення цього показника зафіксовано у воді р. Случ, 0,5 км нижче м. Старокостянтинів, де воно становило 10,9 ГДК_{рг}).

Поверхневі води басейну р. Південний Буг у межах Хмельницької області більш забруднені, ніж річки басейну Дніпра, вони мають підвищений вміст розчинених органічних сполук, азоту амонійного, нітритів. Показник БСК₅ у 2024 р. перевищував

гранично допустиму концентрацію у 1,9 рази (2023 рік – 2,09 рази), найвище значення показника зафіксовано на позначці 4,47 ГДК_{рг}, 1 км нижче м. Хмельницький. Вміст азоту амонійного в р. Південний Буг перевищував допустимі рівні рибогосподарських нормативів у 7,3 рази (2023 рік – 10,675 разів), найвище значення зафіксовано на позначці 32,25 ГДК_{рг}, 1 км нижче м. Хмельницький. Перевищення нітритів у водах р. Південний Буг становило 3,3 ГДК.

Визначення вмісту радіонуклідів у воді поверхневих водойм згідно з «Регламентом радіаційного контролю Хмельницької АЕС» виконується двічі на рік. Спостереження за станом р. Горинь у 2024 році показали, що вміст радіонуклідів цезію-137 та стронцію-90 в пробах води знаходились у межах норми.

Таким чином, якість усіх поверхневих вод у межах області не відповідає вимогам за вмістом органічних сполук і є загрозовою по біогенних елементах. Забруднення водних об'єктів неочищеними та недостатньо очищеними зворотними водами через незадовільний технічний стан водоочисних споруд або їх відсутність – одна з найактуальніших екологічних проблем області. Залишається проблемою визначення розмірів і меж водоохоронних зон та прибережних захисних смуг вздовж річок та навколо водойм на території області. Площа прибережних захисних смуг по області орієнтовно становить 52,5 тис. гектарів.

Грунти і земельні ресурси. Земельний фонд області складає більше 2,0 тис. га, в структурі земельного фонду майже 3/4 території зайнято сільськогосподарськими землями. У користуванні сільськогосподарських підприємств знаходяться 1/3 земель від загальної площі. В структурі сільськогосподарські угіддя займають 75,9 %, в тому числі ріллі – 60,8 %, перелогів – 0,02 %, багаторічних насаджень – 2,02 %, сіножатей і пасовищ – 13,1 %. Решту території займають ліси, території, що вкриті поверхневими водами, населені пункти, промислові об'єкти та шляхи сполучення. Площа сільськогосподарських угідь зменшується, у свою чергу збільшується кількість забудованих земель.

Грунти на території Хмельницької області високопродуктивні. Найбільш поширеними і родючими є чорноземи типові на різних ґрунтовірних та підстиляючих породах, різного ступеня еродованості. Чорноземи опідзолені та темно-сірі опідзолені ґрунти в межах області займають 514,4 тис. га (32,8 %), ясно-сірі та сірі опідзолені ґрунти – 274,7 тис. га (17,5 %).

Надра. Хмельницька область вирізняється насиченістю і різноманіттям нерудних корисних копалин. Мінерально-сировинна база області є складовою Подільського мінерально-сировинного регіону й характеризується переважанням неметалевих ресурсів широкого спектра. На території області ідентифіковано понад три сотні родовищ і проявів корисних копалин, що класифікуються за п'ятьма основними групами: паливно-енергетичною, агрохімічною, технологічною, будівельною та гідромінеральною. Активна розробка родовищ сприяла формуванню в області потужної гірничодобувної галузі, однак водночас зумовила значне антропогенне навантаження, що потребує системної рекультивації та відновлення порушених земель.

Біорізноманіття та природоохоронні території. Значна протяжність Хмельницької області з півночі на південь зумовлює різноманітність природних умов, що проявляється у відмінностях рослинного покриву. На території Хмельницької області трапляються такі типи рослинності: лісова, степова / лучна / остепнені луки, болотна та водна рослинність, прибережно-водна рослинність, рудеральна і сегетальна рослинність.

Ліси Хмельниччини належать до типу середньоєвропейських лісів. Основу лісової рослинності становить граб, а до звичайних дерев належать: дуб, ясен, липа, клен, явір, берест, осика, тополя, дика груша, дика яблуня, черемха, черешня та інші.

На території області зростає більше 1700 видів рослин, з яких до Червоної книги України належить 116 видів, до Європейського червоного списку – 7. До Зеленої книги України занесені 20 рослинних угруповань. На 37 видів розповсюджена лімітована заготівля, а 150 видів рослин підлягають особливій охороні на території Хмельницької області.

Процес урбанізації спричиняє руйнування природного рослинного покриву та його антропогенну трансформацію, що проявляється у зменшенні площі зелених насаджень, спрощенні їхньої структури, зростанні частки синантропних угруповань, зникненні природних фітоценозів і поширенні неаборигенних інвазійних видів, які порушують рівновагу біогеоценозів.

Територія Хмельницької області відзначається значним поширенням інвазійних (чужорідних) видів рослин.

Фауна Хмельниччини представлена безхребетними, рибами, земноводними, плазунами, птахами і ссавцями, їх загальна чисельність складає біля 2000 видів. До Червоної книги України занесено 127 видів тварин Хмельниччини, до переліку рідкісних видів, що потребують охорони в області, включено 61 вид.

Природно-заповідний фонд Хмельницької області є унікальним оселищем рідкісних видів рослин та тварин, більшість з яких охороняються на міжнародному та європейському рівнях. Основу природно-заповідного фонду області складають об'єкти різних категорій. На сьогоднішній день у структурі ПЗФ області нараховується 536 об'єктів загальною площею 328663,98 га. Загальнодержавний статус надано 42 об'єктам природно-заповідного фонду, місцевого значення – 494 об'єкту. До об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення належать: 2 національні природні парки, 25 заказників, 5 пам'яток природи, 1 ботанічний сад, 9 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. В області знаходяться два водно-болотні угіддя міжнародного значення – «Бакотська затока» площею 1590 га та «Пониззя річки Смотрич» площею 1480 га. Хмельниччина має території поширення видів тварин і рослин, включених до Резолюції 6 Бернської конвенції і для збереження яких ці території вносять до Смарагдової мережі. На даний час до Смарагдової мережі Європи включено 10 природних територій Хмельницької області. На території Хмельниччини розроблено екологічну мережу, яка включає 13 природних ядер: 3 національного, 5 регіонального, 5 місцевого рівнів. Їх сполучають три екокоридори національного 5 – регіонального та 3 – місцевого рівнів.

Екологічна мережа. Екологічна мережа Хмельницької області затверджена рішенням Хмельницької обласної ради від 28.07.2016 року № 37-7/2016 (https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2016/08/eeco_net_khm.jpg) та включає в себе елементи національної екологічної мережі України, зокрема екологічні коридори та природні ядра національного значення (рисунок 24).

Просторова структура екологічної мережі Хмельницької області зумовлена природними (положенням природних ядер, гідрологічною мережею області, наявністю великих лісових масивів тощо) та соціальними умовами (урбанізаційними процесами, рівнем гемеробії біогеоценозів тощо). На території Хмельниччини виділено 15 природних ядер: 3 – національного, 5 – регіонального, 7 – місцевого рівнів. Їх сполучають 3 екокоридори національного (2 з них є транснаціональними), 5 – регіонального та 3 –

місцевого рівнів. Екологічні коридори в межах Хмельницької області сформовані переважно вздовж річкових долин та лісових масивів, що зумовлено природними особливостями регіону та просторовими закономірностями поширення біорізноманіття.

Смарагдова мережа. У межах регіону знаходяться території поширення видів тварин і рослин, включених до Бернської конвенції. До переліку об'єктів Смарагдової мережі Європи для України включено 8 природних територій Хмельницької області. Для всіх об'єктів Смарагдової мережі Хмельницької області характерні високі показники коефіцієнтів репрезентативності та унікальності флори і фауни (два або три з трьох можливих).

Водно-болотні угіддя міжнародного значення. На території області знаходяться два водно-болотні угіддя міжнародного значення – «Бакотська затока» площею 1590 га та «Пониззя річки Смотрич» площею 1480 га. Вони створені з метою збереження біорізноманіття басейну річок Смотрич та Дністер, а також охорони популяцій рідкісних водоплаваючих птахів на території Хмельницької області.

Об'єкти культурної спадщини. До державного Реєстру нерухомих пам'яток України, що знаходяться на території Хмельницької області, включено 191 пам'ятку національного значення та 421 пам'ятку місцевого значення. На Хмельниччині функціонують Державні історико-культурні заповідники «Межибіж», «Самчики» та Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець». До складу заповідників входять комплекси (ансамблі пам'яток), що мають особливу культурну цінність.

Всесвітня спадщина ЮНЕСКО. На території Хмельницької області знаходиться транскордонний об'єкт, включений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (пам'ятка науки і техніки), – Геодезична дуга Струве. Центром всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО до попереднього Списку включено Культурний ландшафт каньйону в м. Кам'янці-Подільський.

Всесвітня природна спадщина ЮНЕСКО. 2 липня 2017 року на 41 засіданні Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (м. Краків) було сформовано трансєвропейський об'єкт Всесвітньої спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи». До складу української частини об'єкта входять ділянки, що розташовані на території Хмельницької області і охороняються у межах Національного природного парку «Подільські Товтри».

Управління відходами. Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього природного середовища і негативного впливу на благополуччя та стан здоров'я людей. В області гостро відчувається ситуація у сфері управління відходами. У 2024 році від економічної діяльності підприємств та організацій (у тому числі від домогосподарств) утворилося 1074189,396 т відходів, від економічної діяльності утворено – 898287,727 т відходів, з них 5460,307 т становлять небезпечні відходи та 1068729,089 т відходи, що не є небезпечними. За даними Головного управління статистики у Хмельницькій області протягом 2024 року утворено 5120,291 т відходів деревини, 506737,983 т відходів рослинного походження. На території області накопичено 172,0543 тонни заборонених і непридатних до використання ХЗЗР. Вони підлягають знешкодженню та зберігаються у 3 місцях, у тому числі у розрізі районів: Хмельницький – 92,0 тонни (1 склад зберігання у задовільному стані); Кам'янець-Подільський – відсутні; Шепетівський – 80,0543 тонни (2 склади зберігання, один з яких у незадовільному стані).

На території Хмельницького району (с. Осташки) наявна установка зі спалювання відходів (інсинератор «Мюллер СР-30 М») від надання послуг з охорони здоров'я людей,

власником якої є Комунальне некомерційне підприємство «Хмельницький обласний фізіопульмонологічний медичний центр» Хмельницької обласної ради. Виробнича потужність інсинератора «Мюллер СР-30 М» - 10 т на рік. За 2024 рік шляхом спалювання утилізовано 2831 кг медичних відходів.

Всього в області 78,0 % населення охоплені послугою зі збирання і вивезення твердих побутових та лише 7,5 % – послугою роздільного збору/сортування відходів на місці їх збору. У системі управління побутовими відходами в області переважає їх захоронення (близько 99,9 % побутових відходів), частка компостування та рециклінгу залишається незначною. В області нараховується разом 475 полігонів та сміттєзвалищ твердих побутових відходів (загальною площею 430,9223 га), з яких: 21 полігон (міські/селищні) та 454 сміттєзвалища (14 селищні/440 сільські). На території Хмельницького району кількість сміттєзвалищ складає 251 одиниці (більше половини від обласного показника), така ж тенденція спостерігається і по кількості полігонів.

Полігони твердих побутових відходів експлуатуються за відсутності проєктної документації, без виконання інженерних досліджень, геологічних та гідрогеологічних вишукувань, екологічних та санітарно-гігієнічних досліджень.

Матеріальні активи представлені сукупністю фізично відчутних ресурсів, що забезпечують здійснення виробничої, інфраструктурної та соціально-економічної діяльності на території регіону. Значну частку цих активів становлять основні фонди промисловості, зосереджені у харчовій, машинобудівній, енергетичній та будівельній галузях. Важливим елементом матеріально-технічної бази області є Хмельницька атомна електростанція, розташована в місті Нетішин, яка включає виробничі корпуси, енергоблоки, інженерні споруди та допоміжну інфраструктуру. У промисловому комплексі області функціонують також підприємства з переробки сільськогосподарської продукції, цукрові заводи, елеваторні комплекси, м'ясо- та молокопереробні комбінати, оснащені спеціалізованим технологічним обладнанням.

Аграрні матеріальні активи охоплюють сільськогосподарські угіддя, зокрема орні землі, багаторічні насадження та пасовища, а також парк сільськогосподарської техніки, зерносховища, тваринницькі ферми й виробничі приміщення агропідприємств. Транспортна складова матеріальних активів представлена розгалуженою мережею автомобільних шляхів державного і місцевого значення, залізничними коліями, станціями та об'єктами дорожньої інфраструктури. Інженерно-комунальні активи включають системи електропостачання, тепломережі, водопровідно-каналізаційні споруди, газорозподільні мережі, які забезпечують функціонування населених пунктів і виробничих об'єктів.

Окрему групу матеріальних активів формує житловий фонд, що складається з багатоквартирних і індивідуальних житлових будинків, а також об'єкти соціальної інфраструктури, зокрема заклади освіти, охорони здоров'я, культури та адміністративні будівлі, які перебувають у державній, комунальній або приватній власності.

Безпека життєдіяльності населення та його здоров'я. На території Хмельницької області у 2022 році визначено 730 потенційно небезпечних об'єктів, з них: 16 – хімічно-небезпечні; 20 – гідро-небезпечні; 1 – радіаційно-хімічно небезпечні; 651 – вибухопожежо- і пожежонебезпечні.

За інформацією Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Хмельницькій області до Державного реєстру об'єктів підвищеної небезпеки у 2024 році включено 156 об'єктів підвищеної небезпеки, що розташовані на території Хмельницької області, а саме: до 1 класу – віднесено 8 об'єктів; до 2 класу – 7 об'єктів; до

3 класу –141 об'єкт. У Хмельницькому районі розташовано 96 об'єктів підвищеної небезпеки (близько 62 % від обласного показника).

Найбільшими об'єктами підвищеної екологічної небезпеки в області є ПАТ «Подільський цемент» (м. Кам'янець-Подільський) та ХКП «Спецкомунтранс» (м. Хмельницький).

Головним об'єктом ядерної та радіаційної небезпеки в області є ВП «Хмельницька АЕС». На ній впроваджена автоматизована система контролю радіаційної обстановки (АСКРО), що дозволяє здійснювати у режимі реального часу контроль радіаційної обстановки на промисловому майданчику, в санітарно-захисній зоні, зоні спостереження, а також здійснювати метеорологічний контроль. Впродовж 2024 року радіаційна обстановка була у межах норми.

В структурі захворюваності населення, за підсумками 2024 року, перше місце посідають хвороби органів дихання – 14 536,5 на 100 тис. населення, друге – хвороби системи кровообігу – 4 802,5 на 100 тис., третє місце посідають хвороби кістково-м'язової системи – 2730,1 на 100 тис. населення, хвороби сечостатевої системи – 2517 на 100 тис., деякі інфекційні та паразитарні хвороби 1074,7, новоутворення – 812,5 на 100 тис. населення.

Найбільш поширені інфекційні захворювання Хмельницької області. Групою інфекційних захворювань з найбільшими показниками реєстрації як в Україні, так і в Хмельницькій області є ГРВІ, які помітно перевищують показник України (на 54,55 %). Стан захворюваності на кишкові інфекції в Хмельницькій області помітно гірший, ніж в цілому в Україні: по ГКІ встановленої етіології, зоонозним сальмонельозам та ротавірусній інфекції (відповідно в 1,8, 1,98 та 2,32 рази більше).

Хмельницька область має ряд екологічних проблем, які опосередковано разом з іншими соціально-економічними чинниками мають вплив на стан здоров'я і соціальний добробут населення. Атмосферне повітря є одним з тих компонентів довкілля, від стану якого залежить стан здоров'я людини. Окрім того, від забруднення повітря страждають і всі живі істоти, які вимушені мігрувати в пошуках чистішого середовища існування, що викликає розбалансованість екосистем. За даними Європейського Бюро ВООЗ, забруднення атмосферного повітря є провокуючою причиною приблизно 10 % всіх випадків респіраторних захворювань серед дітей, 3–7 % нових випадків хронічних обструктивних захворювань органів дихання, 3–15 % нових випадків бронхіальної астми.

Таким чином, територія Хмельницької області має ряд екологічних проблем, які опосередковано разом з іншими соціально-економічними чинниками впливають на стан здоров'я та соціальний добробут населення.

Стратегія 2035 та План заходів на 2026-2030 роки не передбачають появу нових ризиків для стану довкілля та здоров'я населення, як Хмельницької МТГ, так і Хмельницької області в цілому. Реалізація Стратегії 2035 та Плану заходів на 2026-2030 роки сприятиме покращенню стану довкілля, умов життєдіяльності населення Хмельницької МТГ і територій Хмельницької області, що знаходяться поблизу місць реалізації заходів. Водночас, на територіях у зоні впливу нових об'єктів інфраструктури можливі додаткові впливи на довкілля, які будуть оцінюватися при підготовці окремих проєктів у рамках процедури ОВД (оцінки впливу на довкілля) зі включенням відповідних заходів щодо попередження, мінімізації та компенсації негативного впливу.

4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Основні екологічні проблеми Хмельницької міської територіальної громади пов'язані з вагомим рівнем антропогенного навантаження, що обумовлює негативний вплив на стан навколишнього природного середовища, в тому числі:

- забруднення атмосферного повітря автотранспортом та викидами промисловості і житлово-комунального сектору, збільшення викидів парникових газів;
- забруднення водних об'єктів скидами недостатньо очищених та забруднених вод, невідповідність якості питного водопостачання;
- недосконала система управління відходами, деградація ґрунтового покриву;
- незадовільний стан зелених насаджень;
- малі площі територій з природоохоронним статусом, недостатньо ефективні природоохоронні заходи із збереження біорізноманіття.

Забруднення атмосферного повітря. Реалізація Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів на 2026-2030 роки супроводжується низкою потенційних екологічних проблем і ризиків для стану атмосферного повітря та клімату. Зазначені ризики зумовлені комплексним характером запланованих перетворень у сферах транспорту, просторового розвитку, житлово-комунальної та енергетичної інфраструктури, економічного й індустріального розвитку, а також управління територією громади.

Одним із ключових чинників впливу на атмосферне повітря в межах Хмельницької МТГ залишається транспортний сектор, який у Стратегії визначений одним із базових напрямів розвитку міста. Планом заходів передбачено реконструкцію та будівництво вулично-дорожньої мережі, розвиток транспортних розв'язок, паркувальної інфраструктури, а також підвищення мобільності населення. Реалізація таких заходів може супроводжуватися тимчасовим зростанням концентрацій забруднюючих речовин у приземному шарі атмосфери внаслідок роботи будівельної техніки, інтенсифікації руху транспорту та порушення ґрунтового покриву, що зумовлює пилове навантаження (PM₁₀, PM_{2.5}). У довгостроковій перспективі ризики зберігатимуться у зонах сталого транспортного навантаження, насамперед уздовж магістральних вулиць і транспортних коридорів, визначених Стратегією як опорні елементи міської мобільності.

Суттєвим чинником впливу на атмосферне повітря є розвиток житлової та громадської забудови, передбачений Стратегією у межах просторового розвитку міста. Нове будівництво, реконструкція житлових кварталів та ущільнення забудови супроводжуються зростанням обсягів будівельних робіт, використанням будівельної техніки та матеріалів, що може призводити до локального підвищення запиленості та шумового навантаження. У поєднанні зі збільшенням площ штучних поверхонь такі процеси формують передумови для посилення ефекту міського теплового острова, що є одним із ключових кліматичних ризиків для урбанізованих територій.

Певні ризики для стану атмосферного повітря та клімату пов'язані з реалізацією заходів щодо економічного розвитку громади, підтримки промисловості, створення та розвитку індустріальних і логістичних об'єктів, зокрема індустріального парку,

передбачених Стратегією та Планом заходів. У разі розміщення енергоємних виробництв або використання технологій з високим рівнем викидів можливе зростання емісії від стаціонарних джерел, у тому числі оксидів азоту, діоксиду сірки, летких органічних сполук та парникових газів. Масштаб такого впливу безпосередньо залежатиме від дотримання екологічних вимог і застосування сучасних технологій під час реалізації інвестиційних проєктів.

Також ці види діяльності будуть потенційно небезпечними для ґрунтового покриву. Негативний вплив відбуватиметься на стадії будівництва внаслідок розробки котлованів, прокладання комунікаційних і технологічних кабелів і систем, будівництва доріг і проявлятиметься в руйнуванні та деградації ґрунтового шару

Планом заходів, передбачено підтримку аграрного сектору громади. Прогнозований у даному випадку приріст поголів'я сільськогосподарських тварин, сприятиме збільшенню кількості відходів тваринництва, які є джерелом утворення метану, що у свою чергу може призвести до збільшення обсягів парникових газів.

У кліматичному аспекті реалізація Стратегії характеризується подвійним характером впливів. З одного боку, розвиток транспортної, житлової та виробничої інфраструктури може призводити до зростання споживання енергії та непрямих викидів парникових газів, що посилює антропогенний тиск на клімат. З іншого боку, за умов несистемної або неповної реалізації заходів з озеленення, енергоефективності та сталого управління територією зберігається вразливість громади до теплового стресу, екстремальних температур та несприятливих метеорологічних явищ, які можуть опосередковано погіршувати якість атмосферного повітря в періоди температурних інверсій і штилю.

Таким чином, реалізація Стратегії та Плану заходів може супроводжуватися локальними та тимчасовими негативними впливами на атмосферне повітря і клімат, однак їх інтенсивність і тривалість визначатимуться якістю планування, дотриманням екологічних вимог і ефективністю впровадження передбачених запобіжних заходів.

Забруднення водних об'єктів, невідповідність якості питного водопостачання.

Реалізація Стратегії 2035 передбачає комплекс інфраструктурних, містобудівних та економічних заходів, які формують потенційні екологічні проблеми й ризики впливу на водні об'єкти та систему питного водопостачання. Інтенсифікація забудови, реконструкція транспортної та інженерної інфраструктури, модернізація виробничих потужностей і житлово-комунального господарства зумовлюють зростання антропогенного навантаження на поверхневі води басейну річки Південний Буг та її приток, що проявляється у збільшенні обсягів стічних вод, дифузного стоку з урбанізованих територій та потенційного надходження забруднюючих речовин побутового і техногенного походження.

Наявний стан водних об'єктів уже характеризується перевищенням гігієнічних нормативів за показниками біологічного та хімічного споживання кисню, вмістом речовин групи азоту, що створює ризики подальшого погіршення екологічного стану вод у разі недостатньої ефективності очисних споруд та контролю за скидами. Особливу екологічну вразливість становлять малі річки та струмки, що функціонують у межах урбанізованих територій і мають обмежену здатність до самоочищення.

У контексті якості питного водопостачання реалізація Стратегії 2035 створює ризики опосередкованого впливу через можливе зростання навантаження на джерела централізованого водозабору, підвищує ймовірність надходження до джерел централізованого водопостачання забруднюючих речовин техногенного й побутового

походження, збільшує ризики для санітарно-епідеміологічної безпеки населення. Сукупний вплив кліматичних чинників, зокрема зростання інтенсивності зливових опадів і тривалих посушливих періодів, у поєднанні з реалізацією Стратегії 2035 може посилювати навантаження на водні ресурси громади та актуалізує необхідність інтегрованого управління водними об'єктами з урахуванням екологічних обмежень і принципів сталого водокористування.

Представлені у Плані заходів на 2026-2030 роки заходи з модернізації систем водовідведення у місті Хмельницькому та сільських населених пунктах МТГ, будівництва локальних очисних споруд і розвитку мереж дощової каналізації спрямовані на зменшення негативного впливу на поверхневі води, однак у процесі їх реалізації існують ризики тимчасового підвищення навантаження на водні об'єкти внаслідок будівельно-монтажних робіт, перепідключення існуючих мереж та зміни режимів відведення стоків.

Планом передбачено реалізацію проєктів зі збереження та відновлення екологічного стану водойм, а також впровадження сучасних технологій для зменшення антропогенного впливу на водні об'єкти, що актуалізує проблему ефективності функціонування очисних споруд і дотримання нормативних параметрів очищення стічних вод. За умови недостатнього технічного контролю або поетапного введення об'єктів в експлуатацію можливе збереження або локальне посилення забруднення поверхневих вод органічними речовинами та сполуками азоту, що прямо впливає на якість води у водних об'єктах басейну Південного Бугу, визначених у Плані як такі, що потребують екологічного відновлення

План заходів містить проєкти, спрямовані на забезпечення населення якісною питною водою, модернізацію водогонів, свердловин і насосних станцій, у тому числі в сільських населених пунктах. Разом із тим реалізація цих заходів супроводжується ризиками, пов'язаними з високим ступенем зношеності існуючих мереж, можливими втратами води, вторинним забрудненням у процесі транспортування та необхідністю узгодження робіт з модернізацією систем водовідведення. За відсутності належної координації між окремими проєктами можливе збереження загроз для стабільності та безпечності централізованого водопостачання

Додаткові екологічні ризики для водних об'єктів пов'язані з реалізацією заходів просторового розвитку, будівництва доріг, житлової та комунальної інфраструктури, що передбачені Планом заходів, оскільки вони можуть супроводжуватися збільшенням поверхневого стоку з урбанізованих територій і надходженням забруднюючих речовин до водних об'єктів. Сукупно зазначені чинники визначають необхідність постійного екологічного контролю та узгодження реалізації заходів Плану з цілями збереження водних ресурсів і забезпечення належної якості питної води.

Відходи, деградація ґрунтового покриву. Реалізація Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів на 2026–2030 роки супроводжується ризиками впливу, що стосуються деградації ґрунтового покриву, зумовленими характером запланованих просторових, інфраструктурних та господарських перетворень. У стратегічних і оперативних цілях документів визначено інтенсивний розвиток житлової, транспортної, комунальної та виробничої інфраструктури, що об'єктивно підвищує антропогенне навантаження на ґрунти міських і сільських територій громади.

Положення Стратегії 2035 та Плану заходів на 2026–2030 роки фіксують проблему недостатньо ефективного відведення дощових і талих вод, що в більшості населених пунктів громади здійснюється без належного очищення. Це призводить до забруднення

ґрунтів продуктами змиву з дорожнього полотна, території житлової забудови та господарських зон, накопичення. Реалізація проєктів з будівництва та реконструкції мереж дощової каналізації і локальних очисних споруд спрямована на зменшення цього впливу, однак на етапах будівельних робіт існує ризик тимчасового порушення структури ґрунтів, їх ущільнення та локального забруднення.

Заплановані заходи з будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг, створення нових транспортних розв'язок і паркувальних просторів передбачають значне вилучення земель та зміну функціонального призначення ґрунтів. У контексті реалізації цих заходів ризику деградації ґрунтового покриву проявляються у знятті родючого шару, фрагментації ґрунтового середовища, порушенні водно-повітряного режиму та зростанні площ техногенно трансформованих ґрунтів, що відображено у пріоритетах просторового розвитку громади. Забруднений ґрунтовий покрив поступово перетворюється на джерело надходження забруднюючих речовин до ґрунтових вод, рослин, повітря. Відповідно до ДДП вплив на ґрунти буде проявлятися на стадії будівництва внаслідок розробки котлованів, прокладання комунікаційних і технологічних кабелів, будівництва доріг і проявлятиметься в руйнуванні та деградації ґрунтового шару. Також під час будівництва можливі ризики його хімічного забруднення паливно-мастильними матеріалами від будівельного транспорту та полютантами, що осідають на поверхню ґрунту з атмосферного середовища. При проведенні будівельних робіт потенційно небезпечним є засмічення ґрунту будівельними відходами. Вплив цих факторів є тимчасовим і розрахований на період будівництва. По звершенню будівництва основні ризики погіршення стану ґрунтів будуть пов'язані із забрудненням, що надходить з атмосферного середовища та внаслідок засмічення твердими побутовими відходами.

План заходів також передбачає завершення реконструкції полігону твердих побутових відходів і будівництво сучасного комплексу механіко-біологічної обробки відходів. Незважаючи на спрямованість цих проєктів на зменшення негативного впливу відходів на довкілля, у разі недотримання технологічних та екологічних вимог існують ризики забруднення прилеглих ґрунтів фільтратом, вторинного засолення та зміни фізико-хімічних властивостей ґрунтового покриву в зоні впливу об'єктів поводження з відходами.

Остаточна оцінка зазначених видів планованої діяльності у сфері управління відходами повинна відбуватись у рамках процедури оцінки впливу на довкілля.

У Стратегії окремо наголошено на необхідності ефективного управління земельними ресурсами та впорядкування просторового розвитку, що свідчить про усвідомлення проблем деградації ґрунтів у межах громади. Водночас реалізація заходів з інтенсивної забудови, розвитку індустріальних та логістичних об'єктів, передбачених економічним блоком Стратегії, може посилювати ризики ущільнення ґрунтів, зменшення їх водопроникності та втрати природних екосистемних функцій ґрунтового покриву, особливо на периферійних та сільських територіях громади.

Проєкти з озеленення, розвитку зеленої інфраструктури, створення парків і скверів, визначені у стратегічній цілі «Екологічна безпека і кліматична стійкість», мають потенціал часткової компенсації негативних впливів на ґрунти шляхом стабілізації мікроклімату, зменшення ерозійних процесів і підвищення здатності ґрунтів до самоочищення. Разом із тим ефективність таких заходів значною мірою залежить від збереження існуючого ґрунтового покриву під час реалізації будівельних і благоустроєвих робіт, що в документах визначено як окремий управлінський виклик.

Природоохоронні території, біорізноманіття. Реалізація Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів на 2026–2030

роки пов'язана з низкою екологічних проблем і потенційних ризиків впливу на природоохоронні території та стан біорізноманіття, що обумовлено комплексним характером запланованих соціально-економічних, просторових і інфраструктурних перетворень. У стратегічних документах підкреслюється наявність у межах громади зелених зон, елементів екомережі, водних і прибережних екосистем, які мають важливе значення для підтримання екологічної рівноваги, збереження природних оселищ і забезпечення рекреаційних потреб населення. Водночас визнається, що подальший розвиток громади відбуватиметься в умовах зростаючого антропогенного навантаження, що створює об'єктивні передумови для підвищення екологічних ризиків для природних територій.

У межах стратегічної цілі, орієнтованої на екологічну безпеку і кліматичну стійкість, задекларовано збереження та розвиток природоохоронних територій, підтримку екомережі громади, озеленення та охорону біорізноманіття. Разом із тим реалізація інших стратегічних і оперативних цілей, зокрема у сферах житлової забудови, транспортної інфраструктури, промислового й логістичного розвитку, може супроводжуватися фрагментацією природних ландшафтів і скороченням площ напівприродних екосистем. Такі процеси потенційно порушують просторову цілісність оселищ, ускладнюють функціонування екологічних коридорів і знижують здатність природних систем підтримувати стабільні популяції видів флори та фауни.

План заходів передбачає реалізацію проєктів, спрямованих на відновлення та благоустрій водних об'єктів і прибережних територій, які одночасно є важливими елементами екологічної мережі громади. Разом із позитивним потенціалом таких заходів існують ризики порушення прибережно-захисних смуг, зміни природного характеру берегових екосистем та втрати природних оселищ водно-болотної флори і фауни у разі переважання інженерно-будівельних підходів над природоорієнтованими рішеннями.

План заходів на 2026–2030 роки передбачає низку проєктів, спрямованих на благоустрій та розвиток зелених зон, парків, скверів і прибережних територій. Ці заходи мають потенціал позитивного впливу на стан біорізноманіття за умови дотримання природоохоронних принципів і обмежень. Водночас у стратегічних матеріалах відзначається проблема рекреаційного перевантаження окремих природних територій, що може призводити до деградації рослинного покриву, порушення ґрунтового шару, зменшення видової різноманітності та поширення інвазійних видів, особливо в межах урбанізованих і приміських зон.

Реалізація заходів із розвитку дорожньо-транспортної інфраструктури, включно з будівництвом і реконструкцією вулично-дорожньої мережі, транспортних розв'язок і паркувальних просторів, пов'язана з додатковими ризиками для природоохоронних територій. Такі втручання можуть призводити до вилучення земель, порушення зелених насаджень, розриву екологічних зв'язків між окремими ділянками природного середовища та негативного впливу на міграційні шляхи тварин. У результаті зростає імовірність ізоляції популяцій і зниження стійкості локальних екосистем до зовнішніх впливів.

Окремий блок ризиків для біорізноманіття пов'язаний із функціонуванням і модернізацією системи управління відходами. Заплановані заходи з реконструкції полігону і створення сучасних об'єктів з оброблення відходів спрямовані на мінімізацію негативного впливу на довкілля, однак за умови недотримання екологічних вимог можуть становити загрозу для прилеглих природних територій. Потенційне забруднення ґрунтів, поверхневих

і підземних вод у зоні впливу таких об'єктів здатне опосередковано впливати на стан біоти, змінювати видовий склад і порушувати функціонування екосистем.

У Стратегії також наголошується на впливі кліматичних змін як чинника, що ускладнює збереження біорізноманіття та підвищує вразливість природоохоронних територій. Зростання частоти екстремальних погодних явищ, зміни температурного та водного режимів можуть посилювати деградаційні процеси в природних екосистемах. Передбачені заходи з розвитку зеленої інфраструктури й адаптації до кліматичних змін покликані підвищити екологічну стійкість території громади, однак їх ефективність значною мірою залежить від інтеграції з рішеннями у сфері просторового планування та землекористування.

У сільських населених пунктах громади реалізація стратегічних і планових рішень пов'язана з розвитком аграрного сектору, інфраструктури та альтернативних видів економічної діяльності. Ці процеси можуть супроводжуватися трансформацією природних угідь, скороченням площ оселищ дикої флори та фауни й спрощенням ландшафтної структури території. За відсутності належного балансування між господарським розвитком і природоохоронними пріоритетами зростають ризики втрати ландшафтного та біологічного різноманіття.

Збільшення площ забудови на території населених пунктів Хмельницької МТГ, особливо у м. Хмельницькому, потребує облаштування додаткових зелених зон, парків, скверів. Важливою проблемою залишається збільшення відсотка, а також належного утримання територій та об'єктів природно-заповідного фонду і екологічної мережі.

Такі заходи ДДП, як будівництво/реконструкція/капітальний ремонт можуть обумовити формування ризиків погіршення стану біорізноманіття внаслідок:

- часткового перетворення оселищ живих організмів;
- зміни структури рослинного покриву та фауни, синантропізації та зменшення біорізноманіття;
- пошкодження та часткового знищення рослинності транспортними засобами, загибелі і пригнічення при веденні будівельних робіт, а також збільшення акустичного навантаження на біоту на території Хмельницької МТГ.

Здоров'я населення. Заходи Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів на 2026–2030 роки, що включають розвиток транспортної, житлової та виробничої інфраструктури, модернізацію інженерних мереж і зростання інтенсивності міської забудови, потенційно можуть підвищувати ризики впливу забруднення атмосферного повітря на населення. Документи визнають наявність проблем, пов'язаних із викидами від автотранспорту, об'єктів комунального господарства та інших джерел, що може негативно позначатися на розвитку респираторних захворювань, особливо у вразливих груп населення. Реалізація заходів з розвитку дорожньо-транспортної мережі без належного екологічного супроводу здатна призводити до локального зростання концентрацій забруднюючих речовин у зонах щільної забудови та поблизу магістралей.

У документах стратегічного планування окремо відображено проблеми у сфері водопостачання та водовідведення, які безпосередньо пов'язані з санітарно-епідеміологічним благополуччям населення. Зношеність інженерних мереж, недостатня ефективність систем очищення стічних вод і відведення дощових та талих вод створюють ризики забруднення водних об'єктів і ґрунтів, що опосередковано впливає на якість питної води та умови проживання населення. У разі несвоечасної або поетапної реалізації

запланованих заходів з модернізації цих систем існує ймовірність збереження або посилення чинників ризику для здоров'я, пов'язаних із мікробіологічним і хімічним забрудненням довкілля.

План заходів на 2026–2030 роки фіксує проблему поводження з відходами як одну з екологічно та соціально значущих. Наявність полігону твердих побутових відходів і потреба в його реконструкції розглядаються в документах у контексті зменшення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення. Водночас до завершення модернізації системи управління відходами зберігаються ризики впливу на стан здоров'я мешканців прилеглих територій через можливе забруднення повітря, ґрунтів і вод, поширення неприємних запахів та біологічних агентів.

Значна частина населення м. Хмельницького проживає в умовах підвищеного шумового навантаження, особливо вздовж основних транспортних коридорів. Реалізація заходів із розвитку транспортної інфраструктури та інтенсивного використання міського простору без належного врахування акустичних факторів може сприяти зростанню рівнів шуму, що негативно впливає на психоемоційний стан, серцево-судинну систему та загальний рівень комфортності проживання.

Особливу увагу в Стратегії 2035 приділено розвитку зелених зон, рекреаційних просторів і зеленої інфраструктури як важливого чинника збереження здоров'я населення. Разом із тим документи визнають, що нерівномірний розподіл зелених насаджень і рекреаційних територій, а також їх рекреаційне перевантаження обмежують позитивний вплив природного середовища на фізичне й психічне здоров'я мешканців.

У контексті розвитку сільських територій громади стратегічні документи звертають увагу на проблеми доступу до якісних комунальних послуг і безпечного довкілля, що також має прямий вплив на здоров'я населення. Нерівність у сфері інженерного забезпечення, водопостачання та водовідведення між міськими й сільськими населеними пунктами формує різний рівень екологічних ризиків для здоров'я мешканців громади.

Таким чином, положення Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів на 2026–2030 роки засвідчують наявність екологічних проблем і ризиків впливу на здоров'я населення, які пов'язані зі станом атмосферного повітря, водних ресурсів, систем поводження з відходами, шумовим навантаженням і якістю середовища проживання. Ці ризики мають комплексний характер і безпосередньо впливають із задекларованих напрямів розвитку громади та умов їх практичної реалізації.

Стратегія розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та План заходів на 2026–2030 роки містять заходи та проекти, які відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» підлягають процедурі з оцінки впливу на довкілля.

5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо) та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Стратегія розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та План заходів на 2026-2030 роки враховують такі міжнародні документи: Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»; Резолюцію про надзвичайну кліматичну та екологічну ситуацію; Конвенцію про охорону біорізноманіття; Конвенцію про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування у Європі (Бернська конвенція); Рамкову Конвенцію зі змін клімату ООН для інвентаризації антропогенних викидів парникових газів; Паризьку угоду, Європейську ландшафтну конвенцію. Інтеграція положень ключових міжнародних екологічних і кліматичних документів реалізується через закріплення принципів сталого розвитку, кліматичної відповідальності та збереження природного середовища у стратегічних і оперативних цілях. Орієнтація на Цілі сталого розвитку ООН реалізується шляхом поєднання економічного зростання з підвищенням якості життя, екологічною безпекою та соціальною інклюзією, зокрема через розвиток зеленої інфраструктури, енергоефективності й доступу до базових послуг.

Положення Резолюції про надзвичайну кліматичну та екологічну ситуацію, Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату та Паризької угоди відображені у стратегічній цілі «Екологічна безпека і кліматична стійкість», що передбачає скорочення енергоспоживання, розвиток відновних джерел енергії, адаптацію до кліматичних ризиків і впровадження систем моніторингу довкілля.

Врахування Конвенції про охорону біорізноманіття та Бернської конвенції простежується у завданнях зі збереження і розвитку природоохоронних територій, формування екологічної мережі та підтримки біорізноманіття в межах громади. Положення Європейської ландшафтної конвенції імплементовано через інтеграцію питань охорони ландшафтів, озеленення та просторової гармонізації у містобудівні та інфраструктурні рішення, що закріплено у Стратегії та деталізовано в проєктах Плану заходів.

В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20 березня 2018 року). Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). У цьому законі зазначено, що стратегічна екологічна оцінка належить до основних інструментів реалізації державної екологічної політики та дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про

охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019 від 30.09.2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Затверджена Кабінетом Міністрів України 20 жовтня 2021 року «Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року», яка сприятиме виконанню міжнародних зобов'язань України за Паризькою угодою, передбачає оцінку впливу клімату на суспільство, економіку та природу, інтегруючи адаптацію в галузеву та місцеву політику та забезпечуючи ефективніше використання кліматичних даних.

Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 р. № 369, визначає одним з орієнтирів в економічній політиці декарбонізацію економіки, у тому числі підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваних джерел енергії, розвиток циркулярної економіки та синхронізація із ініціативою «Європейський зелений курс».

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695 (із змінами), передбачає прискорення економічного зростання регіонів та територій з низьким рівнем соціально-економічного розвитку із забезпеченням покращення стану навколишнього природного середовища та невиснажливого використання природних ресурсів.

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, ратифікована Указом Президії Верховної Ради від 04.10.1988 № 6673-XI, яка передбачає зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням природної спадщини на її території.

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля стосуються заходів щодо охорони від забруднення та покращення стану атмосферного повітря, водних об'єктів та ґрунтового покриву, охорони та збереження біорізноманіття, зменшення впливу та адаптація на зміни клімату і відображені у таких документах, як:

- Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року;
- Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року;
- Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і операційний план заходів з її реалізації у 2024–2026 роках;
- Національний план управління відходами до 2033 року;
- Національний план дій та рішення Координаційної ради з питань щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням;
- Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року та План її реалізації;
- Водна стратегія України на період до 2050 року;
- Державна стратегія управління лісами України до 2035 року.

ДДП узгоджений з національними документами у сфері охорони довкілля через інтеграцію їх ключових пріоритетів у стратегічні та оперативні цілі розвитку громади. Положення Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища враховано шляхом орієнтації на зменшення антропогенного навантаження, поліпшення стану атмосферного повітря, водних ресурсів і земель. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату і Стратегія державної кліматичної політики до 2035 року

відображені у завданнях щодо підвищення енергоефективності, розвитку відновних джерел енергії, адаптації до кліматичних ризиків і підвищення стійкості інфраструктури. Національний план управління відходами імплементовано через проекти модернізації системи поводження з відходами та скорочення їх захоронення. Положення документів з боротьби з деградацією земель, стратегії зрошення та дренажу, Водної стратегії України та Державної стратегії управління лісами враховані через орієнтацію на раціональне землекористування, охорону водних і лісових екосистем, збереження природного потенціалу громади та інтегрований підхід до управління природними ресурсами в межах запланованих заходів.

Охорона навколишнього природного середовища забезпечується комплексом захисних заходів, в основі яких покладена система державних законодавчих актів. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі що пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, в документі державного планування встановлюються згідно з вимогами чинного законодавства України, зокрема Конституції України, Водного, Земельного, Повітряного, Лісового кодексів України, Кодексу цивільного захисту України; *законів України* «Про основні засади державної кліматичної політики», «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення», «Про управління відходами», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про об'єкти підвищеної небезпеки», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону земель», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про природно-заповідний фонд України», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про Червону книгу України», «Про екологічну мережу України», «Про благоустрій населених пунктів», «Про систему громадського здоров'я», «Про охорону культурної спадщини»; *постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України* «Положення про державну систему моніторингу довкілля», «Порядок здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення», «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів», «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів», «Про затвердження Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами», «Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України»; *накази Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ)* «Державні санітарні норми допустимих рівнів шуму в приміщеннях житлових та громадських будинків і на території житлової забудови», «Про затвердження Гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних речовин у ґрунті», «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів», «Про затвердження методичних рекомендацій “Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря”».

Частина із вказаних нормативно-правових документів залишаються чинними до набуття чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля», а саме через шість місяців з дня скасування чи припинення воєнного стану, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ.

Стратегія розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та План заходів на 2026–2030 роки сформовані з урахуванням чинної системи природоохоронного, містобудівного та безпекового законодавства України шляхом інтеграції його базових вимог у стратегічні цілі, оперативні завдання та проєктні напрями розвитку. Положення Водного, Земельного, Лісового та Повітряного кодексів України враховані через орієнтацію на раціональне використання і охорону природних ресурсів, дотримання водоохоронних, прибережно-захисних, санітарно-захисних зон, збереження земельного та лісового фонду, а також зменшення негативного впливу господарської діяльності на атмосферне повітря. Вимоги Кодексу цивільного захисту України відображені у пріоритеті безпекової складової розвитку громади, підвищенні стійкості інфраструктури та врахуванні ризиків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

Норми законів України у сфері кліматичної політики, інтегрованого запобігання та контролю промислового забруднення, управління відходами, охорони атмосферного повітря, земель і довкілля загалом імплементовані через завдання з підвищення енергоефективності, розвитку відновних джерел енергії, модернізації систем поводження з відходами, зменшення викидів і впровадження екологічно безпечних технологій. Законодавство щодо оцінки впливу на довкілля, природно-заповідного фонду, екологічної мережі, охорони рослинного і тваринного світу враховане шляхом декларування необхідності дотримання екологічних обмежень при реалізації проєктів розвитку, збереження біорізноманіття та інтеграції природоохоронних вимог у просторове планування. Положення актів Кабінету Міністрів України щодо державної системи моніторингу довкілля, санітарної охорони водних об'єктів, охорони поверхневих вод і зелених насаджень, а також нормативи МОЗ у частині шумового навантаження, хімічного забруднення ґрунтів і планування забудови враховані через орієнтацію Стратегії та Плану на комплексний моніторинг стану довкілля і здоров'я населення, дотримання санітарно-гігієнічних вимог та принципів громадського здоров'я у процесі реалізації заходів розвитку громади.

На регіональному рівні зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі що пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені згідно з Програмою державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022-2026 роки Хмельницької зони.

Під час підготовки ДДП було враховано ряд зобов'язань:

- обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;
- забезпечення процедури оцінки впливу на довкілля для об'єктів, розташованих у межах проєктованої території, і щодо яких законодавством передбачена така процедура у відповідності до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»;
- у разі виявлення видів флори і фауни, внесених до Червоної книги України та/або до Загального переліку рідкісних та зникаючих видів судинних рослин і тварин Хмельницької області, які потребують охорони, передбачити їхнє збереження шляхом створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я.

Первинний екологічний вплив безпосередньо пов'язаний з виконанням робіт, передбачених Стратегією розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Планом заходів на 2026–2030 роки, вторинний – є наслідком первинних змін в екосистемі. Первинний вплив від реалізації заходів, запропонованих Стратегією розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Планом заходів на 2026–2030 роки на підставі проведеного аналізу у розділах 2-4 для флори, фауни, стану атмосферного середовища, ґрунтів, природоохоронних територій, у тому числі територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі оцінюється як прийнятний.

Відповідно, вторинний вплив вважається прийнятним на підставі відсутності первинного негативного впливу.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який формується, коли при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремого компоненту. Синергічні наслідки для ДДП визначаються як вплив автотранспорту, для якого характерне утворення груп сумачії при згорянні палива; на зменшення цих наслідків спрямовані заходи ДДП, що пов'язані із формуванням сталої транспортної інфраструктури. А також розвиток житлового фонду урбанізованих територій Хмельницької МТГ, що обігріваються за рахунок спалювання природного газу. Синергічні наслідки, що виникають при спалюванні природного газу, зумовлені одночасним утворенням і взаємодією комплексу газоподібних та аерозольних компонентів, і супроводжуються генерацією оксидів азоту, оксиду вуглецю, діоксиду вуглецю та слідів формальдегіду й інших кисневмісних органічних сполук, спільна дія яких проявляється неадитивним екологічним ефектом. Поєднання оксидів азоту з залишковими вуглеводнями та продуктами неповного згорання активізує фотохімічні реакції в атмосфері, що призводить до утворення приземного озону та вторинних окиснювачів з підвищеною реакційною здатністю.

Синергія між діоксидом вуглецю та оксидами азоту посилює як кліматичні, так і біогеохімічні наслідки, оскільки одночасне зростання парникового ефекту та кислототвірного потенціалу атмосфери впливає на тепловий баланс, швидкість хімічних перетворень і міграцію поживних елементів у екосистемах. У ґрунтово-рослинному середовищі це проявляється у зміні швидкості мінералізації органічної речовини та порушенні азотного циклу, що є результатом комбінованої дії газових компонентів, а не ізольованого впливу кожного з них. На зменшення цих наслідків спрямовані такі завдання Стратегії 2035: 3.4.1. Формування сталої системи управління енергетичним функціонуванням громади; 3.4.2. Оптимізація енергоспоживання громади; 3.4.3. Стале розширення використання відновних джерел енергії.

Як тимчасові наслідки розглядаються ті, що формуються під час проведення робіт з будівництва/реконструкції (капітального ремонту), як постійні – ті, що виникають після

реалізації проекту по закінченню будівництва. При виконанні підготовчих та будівельних робіт на проектних об'єктах негативний вплив на складові довкілля згідно з аналізом ризиків, що описані у розділі 4, матиме тимчасовий характер.

Під кумулятивним впливом розуміють сукупність впливів від реалізації ДДП та інших, що існують або плануються в найближчому майбутньому, видів антропогенної діяльності, які можуть призвести до значних негативних або позитивних впливів на навколишнє середовище.

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів на 2026–2030 роки визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в таблиці 16.

Для визначення інтегрованого впливу використовували мультикритеріальний аналіз – метод оцінки величини і значимості впливів, який дозволяє проводити зіставлення різнорідних впливів і створює основу для оцінки кумулятивних ефектів.

Найбільший негативний ефект спостерігається на стадії будівництва і характеризується як значний для ґрунту та біорізноманіття. Помірний негативний вплив спричиняється на атмосферне повітря та здоров'я людей. Після реалізації проектованої діяльності інтегрований вплив за різними складовими – не очікується, або визначається як позитивний.

Таблиця 16 – Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії 2035 та Плану заходів на 2026–2030 роки відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація ДДП спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
1	2	3	4	5
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			+	+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		+		+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?		+		+
4. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?		+		+
Водні ресурси				
5. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		+		+
6. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?		+		+

Кінець таблиці 16

1	2	3	4	5
7. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?		+		+
8. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту, порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму?		+		+
9. Забруднення підземних водоносних горизонтів?		+		+
Відходи				
10. Збільшення кількості утворюваних побутових відходів?		+		+
11. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів управління відходами?	+			+
Біорізноманіття				
12. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?		+		+
13. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?		+		+
14. Негативний вплив на об'єкти екологічної мережі (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?		+		+
15. Негативний вплив на зелені насадження (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?		+		+
Земельні ресурси				
16. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?	+			+
17. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			+	
18. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			+	

Зміни клімату. Здійснення термінових заходів щодо боротьби із зміною клімату та її наслідками є однією із цілей, сформульованих у новому порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року, ухваленому на саміті сталого розвитку, що проходив 25 вересня 2015 р. в Нью-Йорку.

Запобігання та адаптація до змін клімату – це система заходів, яка спрямована на скорочення викидів парникових газів і стримування процесу зростання середньої глобальної температури атмосфери.

Для уникнення катастрофічних наслідків зміни клімату необхідно досягнути такого скорочення викидів парникових газів, щоб стримати зростання глобальної середньої температури значно нижче 2 °С понад доіндустріальні рівні.

Оцінювання впливу проекту ДДП на клімат (таблиця 17) проводили з урахуванням Методичних рекомендацій щодо врахування кліматичного компонента в документах державного планування та під час здійснення стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля, затверджених наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 31.10.2024 № 1382.

Через відсутність у Стратегії 2035 та Плані заходів на 2026-2030 роки проектних змін у землекористуванні розрахунок балансу CO₂екв. не проводився. Детальний розрахунок можна буде провести після проходження процедури ОВД відповідними проектами ДДП.

Таблиця 17 – Схема оцінки впливу Стратегії 2035 та Плану заходів на 2026–2030 роки на клімат

Варіант	Ознаки
1	2
Зменшення суммарного негативного впливу на клімат внаслідок реалізації ДДП	<p>Комплексна термомодернізація громадських будівель</p> <p>Модернізація системи зовнішнього освітлення із впровадженням LED-технологій</p> <p>Запровадження та функціонування системи енергоменеджменту громади</p> <p>Участь громади у проекті «Європейська енергетична відзнака»</p> <p>Розбудова відновлюваних джерел енергії</p> <p>Створення електричної мережі розподіленої генерації («енергетичних островів»)</p> <p>Модернізація та зниження втрат у теплових мережах</p> <p>Розвиток електричного громадського транспорту</p> <p>Оновлення рухомого складу міського громадського транспорту</p> <p>Розвиток велосипедної інфраструктури</p> <p>Впорядкування та розвиток інфраструктури паркування</p> <p>Скорочення використання індивідуального автотранспорту в центральній частині міста</p> <p>Розвиток роздільного збирання побутових відходів</p> <p>Будівництво комплексу механіко-біологічної обробки відходів</p> <p>Реконструкція та модернізація полігону</p>

Продовження таблиці 17

1	2
	<p>Розвиток зеленої інфраструктури та екомережі громади</p> <p>Створення зелених дахів</p> <p>Впровадження дощових садів</p> <p>Озеленення громадських просторів і вулично-дорожньої мережі</p> <p>Модернізація системи моніторингу якості атмосферного повітря</p>
<p>Збільшення сумарного щорічного негативного впливу на клімат внаслідок реалізації ДДП</p>	<p>Будівництво нових доріг і транспортних розв'язок, модернізація дорожнього покриття</p> <p>Створення/розвиток авіаційного хабу на базі Хмельницького аеропорту</p> <p>Будівництво доріг, проїздів.</p> <p>Будівництво переходу через залізницю.</p> <p>Розвиток та впорядкування інфраструктури паркування</p> <p>Покращення експлуатаційних якостей шляхів і збільшення пропускної спроможності руху транспорту (очікувані результати проєкту «Безпечні дороги»)</p>
<p>Одноразові великі викиди ПГ під час реалізації ДДП</p>	<p>-</p>
<p>Сприяння сумарного адаптаційного потенціалу регіону до зміни клімату внаслідок реалізації ДДП</p>	<p>Забезпечення чистоти повітря і адаптація до кліматичних викликів</p> <p>Озеленення, збереження біорізноманіття, розвиток природоохоронних територій</p> <p>Стале та інтегроване управління водними ресурсами, зокрема збереження й відновлення водних об'єктів та впровадження сучасних технологій зменшення антропогенного впливу</p> <p>Ревіталізація (відновлення) річкових ділянок як інструмент підвищення водорегулювальної та екосистемної стійкості</p> <p>Підтримання й розвиток мереж водовідведення міста (як елемент зниження ризиків підтоплень/аварійності в умовах екстремальних опадів)</p> <p>Розвиток/ремонт каналізаційних колекторів у сільських населених пунктах</p> <p>Енергоефективність і відновлювальна енергетика, зокрема комплексна термомодернізація будівель (як зменшення вразливості до температурних екстремумів і пікових навантажень)</p>

	Енергетична безпека, реалізація концепції «енергетичних островів» (стійкість критичної інфраструктури до збоїв/надзвичайних ситуацій)
--	---

Кінець таблиці 17

1	2
	<p>Проект «Зелені дахи міста» (зменшення ефекту теплового острова та управління дощовими водами)</p> <p>Проект «Екомережа громади» (просторова схема зелених коридорів, водних об'єктів і природних осередків)</p> <p>Проект «Моніторинг повітря: контроль та захист довкілля», зокрема модернізація обладнання, постійна аналітика та встановлення додаткових постів у пріоритетних зонах</p> <p>Проект «Модернізація систем водовідведення у селах» (модернізація насосних станцій та колекторів, підвищення надійності систем)</p> <p>Проект «Створення електричної мережі розподіленої генерації (“енергетичних островів”))» (безперервність електропостачання критичних об'єктів, інтеграція ВДЕ у локальну систему)</p> <p>Заходи з обстеження, проєктування та встановлення об'єктів відновних джерел енергії (як елемент енергостійкості в умовах ризиків)</p>
Зменшення сумарного адаптаційного потенціалу регіону до зміни клімату внаслідок реалізації ДДП	-

За результатами узагальнення даних, наведених у таблиці 17, встановлено, що реалізація ДДП характеризується комплексним і багатовекторним впливом на клімат, у межах якого домінують заходи, спрямовані на зменшення сумарного негативного впливу та підвищення адаптаційного потенціалу території. Значна частина запланованих дій орієнтована на енергоефективність, розвиток відновлюваної енергетики, оптимізацію транспортної системи, удосконалення управління відходами та формування зеленої інфраструктури, що в сукупності формує довгострокову тенденцію до скорочення викидів парникових газів і підвищення кліматичної стійкості громади.

Стратегія 2035 та План заходів на 2026–2030 роки передбачає реалізацію окремих інфраструктурних і транспортних заходів, які об'єктивно зумовлюють зростання кліматичного навантаження через збільшення обсягів будівельних робіт, споживання матеріалів з високою вуглецевою складовою та стимулювання транспортної активності. Водночас зазначені заходи мають відносно менший кліматичний вплив порівняно з альтернативними сценаріями за рахунок просторового, технічного та інституційного упорядкування. Модернізація дорожнього покриття та підвищення експлуатаційних якостей шляхів орієнтовані на зменшення транспортних заторів, вирівнювання швидкісних

режимів і скорочення непродуктивних витрат пального, що дозволяє частково нейтралізувати зростання викидів у процесі експлуатації транспортної мережі. Розвиток вулично-дорожньої інфраструктури та транспортних розв'язок у межах затвердженого планування обмежує хаотичне розширення дорожньої мережі, знижує ризик фрагментації територій і формування надлишкових маршрутів, які за відсутності стратегічного регулювання могли б призвести до значно вищих обсягів викидів.

Загалом результати оцінки свідчать, що сукупний баланс впливу ДДП на клімат є зміщеним у бік пом'якшення змін клімату та підвищення адаптаційної спроможності регіону. Поєднання заходів зі скорочення викидів, підвищення енергетичної та інфраструктурної стійкості, розвитку зеленої та водної інфраструктури формує системну основу для адаптації до кліматичних ризиків і зменшення вразливості території в середньо- та довгостроковій перспективі.

Матриця прогнозу коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно) наслідків для довкілля внаслідок реалізації Стратегії 2035 та Плану заходів на 2026–2030 роки наведена в таблиці 19, ключ до матриці – в таблиці 18.

Таблиця 18 – Ключ до матриці

Позначення	Пояснення
-2	Значний негативний вплив. Значний негативний вплив слід звести до мінімуму із застосуванням заходів щодо пом'якшення наслідків, щоб він став незначним.
-1	Помірний негативний вплив. Цей вплив є прийнятним.
0	Немає впливу.
+ 1	Помірний позитивний вплив.
+ 2	Значний позитивний вплив.
(?)	Значення впливу не може бути оцінено з певністю через відсутність даних про компоненти довкілля, заплановану діяльність або з інших причин.
П/Нп	Прямий / Непрямий
ДС/ СС/КС	Довгостроковий (10-15 років) / Середньостроковий (3-5 років) / Короткостроковий (1 рік)
М/Р	Місцевий / Регіональний
К/С/ТрК	Кумулятивний / Синергічний / Транскордонний

Таблиця 19 – Аналіз ймовірного впливу факторів та ризиків реалізації ДДП (узагальнені результати процедури оцінки)

Складова ДДП	Атмосферне повітря	Клімат	Вода	Ґрунти	Природо-охоронні території	Біорізноманіття	Здоров'я
1	2	3	4	5	6	7	8
Комплексна термомодернізація громадських будівель; LED-освітлення; енергоменеджмент (пакет енергоефективності)	П/ДС/М	П/ДС/М	0	0	0	0	Нп/ДС/М
Розбудова ВДЕ; “енергетичні острови” (розподілена генерація/резервування)	Нп/ДС/М	П/ДС/М	0	0	0	0	Нп/ДС/М
Модернізація теплових мереж, зниження втрат	П/ДС	П/ДС/М	0	П/КС/М	0	0	Нп/ДС/М
Електричний громадський транспорт; оновлення рухомого складу; розвиток велосипедної інфраструктури; обмеження/скорочення автотрафіку в центрі	П/ДС/М	Нп/ДС/М	0	0	0	0	П/ДС/М
Впорядкування та розвиток інфраструктури паркування	П/СС/М	Нп/СС/М	0	П/СС/М	0	Нп/СС/М	Нп/СС/М
Будівництво нових доріг/розв'язок; будівництво вулиць і проїздів; перехід через залізницю; підвищення пропускної спроможності (“Безпечні дороги”)	П/СС/М	Нп/СС/М	П/КС/М	П/СС/М	Нп/СС/М	Нп/СС/М	Нп/СС/М

Кінець таблиці 19

1	2	3	4	5	6	7	8
Створення/розвиток авіаційного хабу (аеропорт)	П/ДС/Р	П/ДС/Р	0	П/СС/М	Нп/СС/М	Нп/СС/М	П/ДС/Р
Роздільне збирання; МБО/перероблення; реконструкція/модернізація полігону; екоосвіта у сфері відходів	Нп/ДС/М	П/ДС/М	Нп/ДС/М	П/ДС/М	Нп/ДС/М	Нп/ДС/М	П/ДС/М
Модернізація систем водовідведення; реконструкція КОС/КНС; розвиток дощового водовідведення	0	0	П/ДС/М	Нп/ДС/М	0	Нп/ДС/М	П/ДС/М
Озеленення громадських просторів; розвиток екомережі; зелені дахи; дощові сади; заходи із збереження ПЗФ	П/ДС/М	Нп/ДС/М	П/ДС/М	Нп/ДС/М	П/ДС/М	П/ДС/М	Нп/ДС/М
Модернізація системи моніторингу якості атмосферного повітря	П/ДС/М	Нп/ДС/М	Нп/ДС/М	Нп/ДС/М	Нп/ДС/М	Нп/ДС/М	Нп/ДС/М
Комплексна термомодернізація громадських будівель; LED-освітлення; енергоменеджмент (пакет енергоефективності)	П/ДС/М	П/ДС/М	0	0	0	0	Нп/ДС/М

7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Атмосферне повітря. З метою запобігання, зменшення та пом'якшення потенційних негативних впливів реалізації ДДП передбачено комплекс організаційних, інженерно-технічних, планувальних і управлінських заходів, інтегрованих у ключові напрями розвитку громади.

Важливу роль у зменшенні викидів забруднюючих речовин і парникових газів відіграють заходи з підвищення енергоефективності житлового фонду та об'єктів комунальної інфраструктури, модернізації систем теплопостачання і скорочення втрат енергії, передбачені Стратегією та Планом заходів. Реалізація таких заходів сприятиме зменшенню споживання викопного палива і, відповідно, скороченню непрямих викидів CO₂.

Суттєвим інструментом пом'якшення впливів на атмосферне повітря є заходи з розвитку сталої транспортної мобільності, зокрема оптимізація транспортних потоків, розвиток громадського транспорту та підвищення його привабливості. Реалізація цих заходів дозволить зменшити інтенсивність використання приватного автотранспорту і знизити викиди оксидів азоту, чадного газу та дрібнодисперсного пилу у межах міста.

Для зменшення кліматичних ризиків та підвищення адаптаційного потенціалу громади Стратегією передбачено збереження і розвиток зелених зон, рекреаційних територій та елементів зеленої інфраструктури, що сприятиме покращенню мікроклімату, зниженню температурних піків і частковій компенсації ефекту міського теплового острова.

Окрему роль у запобіганні негативним впливам відіграє екологічний супровід інфраструктурних та інвестиційних проєктів, зокрема дотримання вимог законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля, виконання умов санітарно-захисних зон та впровадження природоохоронних заходів під час будівництва і експлуатації об'єктів.

З метою контролю ефективності реалізації Стратегії та своєчасного виявлення можливих негативних тенденцій Планом заходів передбачено удосконалення системи моніторингу стану атмосферного повітря та кліматичних показників, а також врахування результатів моніторингу у процесі прийняття управлінських рішень.

Комплексна реалізація зазначених заходів дозволить мінімізувати потенційні негативні впливи на атмосферне повітря та клімат, забезпечивши збалансований розвиток Хмельницької міської територіальної громади в довгостроковій перспективі.

Земельні ресурси. Ґрунти. У межах реалізації Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів на 2026–2030 роки комплекс запобіжних, зменшувальних і пом'якшувальних дій формується як поєднання управлінських рішень просторового характеру, інженерного захисту довкілля та екологічно орієнтованих інфраструктурних проєктів. Базовим інструментом попередження негативних наслідків є комплекс заходів «розумне та гармонійне просторове планування», що включає систематизацію та ефективне управління земельними ресурсами, а також підготовку сучасної містобудівної документації як підґрунтя для недопущення конфліктів землекористування.

Ключовим пакетом заходів, спрямованих саме на **земельні ресурси та ґрунти**, є реалізація проєктів, що зменшують ризики забруднення ґрунтового покриву та деградації земель унаслідок впливу стоків і відходів. Одночасно заплановано розвиток елементів

зливової каналізації й реконструкцію гідротехнічних споруд (відстійників, лотків), що з позицій охорони ґрунтів мінімізує ерозійно-змівні процеси, локальні підтоплення та перенесення забруднювачів поверхневим стоком на відкриту поверхню ґрунту.

Окрему, найбільш предметну групу ґрунтозахисних заходів містить проєкт зі створення сучасної системи управління відходами через будівництво комплексу механіко-біологічного оброблення відходів. Додатково як пом'якшення екологічного тиску від захоронення відходів передбачено розвиток роздільного збирання, включно з будівництвом пунктів роздільного збирання та придбанням контейнерів і спецтехніки, що зменшує обсяги змішаних відходів та, відповідно, ризики локального забруднення ґрунтового покриву.

До заходів попередження деградації земель і втрати природних осередків належить формування та інтеграція екомережі і розширення природоохоронних територій. Планом визначено роботи з ідентифікації природних осередків, водних об'єктів, лісів, луків і зелених зон та розробки картографічної схеми екомережі, що забезпечує просторові обмеження для інтенсивних перетворень землекористування і створює природні буферні зони, що стабілізують ґрунт, зменшують фрагментацію ландшафтів і підвищують екосистемну стійкість.

У цьому ж контексті закладено збільшення площі природно-заповідного фонду громади шляхом науково обґрунтованого заповідання екологічно цінних територій та інтеграції нових об'єктів у просторове планування й екологічну політику, що виконує функцію довгострокового запобігання деградації земель на найбільш цінних ділянках.

Окремий пом'якшувальний блок для земельних ресурсів і ґрунтів формується через «зелену інфраструктуру» (зокрема проєкти з озеленення, зелених дахів, дощових садів), яка зменшує перегрів і пересушування ґрунтів, посилює інфільтрацію опадів та знижує пікове навантаження на водовідвідні системи, а отже опосередковано зменшує ризики ерозії та деградації ґрунтового покриву в урбанізованих зонах.

Під час будівництва та рекультивації, а також веденні сільськогосподарської діяльності рекомендуються проводити заходи для забезпечення нормативного стану земельних ресурсів та ґрунтів:

- дотримання екологічних вимог, установлених законодавством України, при проектуванні, розміщенні та будівництві об'єктів;
- обов'язкове дотримання меж території, відведеної для будівництва;
- максимальне збереження площі земельних ділянок з ґрунтовим і рослинним покривом;
- складування верхнього шару ґрунту на спеціально відведених майданчиках з наступним його використання при рекультивації, вертикальному плануванні будівельного майданчику;
- всі будівельні матеріали мають бути розміщені на спеціально відведеній ділянці з твердим покриттям;
- заправка будівельної техніки лише закритим способом – автозаправниками;
- відокремлення небезпечних відходів на етапі збирання чи сортування та передача спеціалізованим підприємствам, які мають ліцензії на здійснення операцій у сфері управління небезпечними відходами;
- запобігання випалювання рослинності;
- недопущення порушення гідрологічного режиму земельних ділянок.

Водні ресурси. З метою запобігання подальшому забрудненню поверхневих вод та зменшення антропогенного навантаження в ДДП передбачено такі заходи:

- модернізація та реконструкція очисних споруд господарсько-побутових стічних вод, включаючи оновлення технологічного обладнання та підвищення ефективності біологічного очищення (зокрема: нарощування протяжності мереж водовідведення у місті з 411 км до 419 км, будівництво та ремонт каналізаційних колекторів у сільських населених пунктах, із доведенням загальної протяжності до 7 км);
- будівництво та впровадження локальних очисних споруд на мережах дощової каналізації для зменшення надходження забруднюючих речовин із поверхневим стоком;
- зменшення аварійності мереж водовідведення шляхом поетапної заміни зношених ділянок трубопроводів та насосного обладнання;
- обмеження скидів забруднених стічних вод у водні об'єкти шляхом посилення контролю за дотриманням нормативів гранично допустимих скидів (утримання обсягу скидів шкідливих речовин у водні об'єкти на рівні 3,2 тис. т/рік).

Для пом'якшення впливу на малі річки (Плоска, Кудрянка) та прибережні території передбачається:

- проведення заходів з екологічної реабілітації та ревіталізації малих річок, включаючи розчищення русел, відновлення природної гідроморфології та прибережної рослинності;
- створення та дотримання прибережних захисних смуг, обмеження господарської діяльності в їх межах;
- запобігання несанкціонованим скидам та засміченню водних об'єктів побутовими відходами;
- врахування екологічних вимог під час реалізації інфраструктурних проектів у межах водоохоронних зон та поблизу об'єктів природно-заповідного фонду.

З метою зменшення ризиків для здоров'я населення, пов'язаних з якістю питної води, передбачається:

- модернізація систем централізованого водопостачання, включаючи оновлення водогонів, насосних станцій та свердловин;
- розширення доступу до централізованого водопостачання у сільських населених пунктах;
- посилення лабораторного контролю якості питної води, у тому числі з децентралізованих джерел;
- інформування населення щодо безпечного використання води з колодязів та індивідуальних свердловин у разі невідповідності її якості санітарним вимогам.

Природоохоронні території. Біорізноманіття. У Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плані заходів на 2026–2030 роки запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків реалізації ДДП для природоохоронних територій, ПЗФ і біорізноманіття закладено через пріоритизацію розвитку зелених зон і збереження природних територій як складника стратегічної цілі «Екологічна безпека і кліматична стійкість», з акцентом на озеленення та екопросвіту як інструменти зміни поведінкових практик і зниження антропогенного тиску на природні осередки.

Важливим елементом є заходи з догляду і збереження зелених насаджень на території громади, що зменшує ризики деградації міських та приміських екосистем і втрат їх екологічних функцій.

План заходів на 2026–2030 роки деталізує ці підходи у вигляді конкретних проєктів та процедурних дій, спрямованих на мінімізацію негативного впливу господарської діяльності на природні комплекси. Ключовим пакетом природоохоронних заходів є проєкт «Охорона та розвиток природно-заповідних територій», у межах якого передбачається збільшення площі та частки ПЗФ шляхом науково обґрунтованого заповідання екологічно цінних територій та інтеграції нових об'єктів у просторове планування й екологічну політику громади, що сприяє запобіганню забудові або трансформації цінних ділянок і зниженню фрагментації середовищ існування. Операційно цей проєкт передбачає визначення ділянок з високою природною цінністю та надання їм природоохоронного статусу (офіційне заповідання).

Одночасно у Плані зафіксовано, що недостатність заповіданих територій створює ризики деградації та втрати рідкісних видів і порушення екосистемних зв'язків, тому розширення ПЗФ прямо розглядається як механізм збереження біорізноманіття і підтримання екологічної рівноваги.

Другим системним інструментом запобігання негативним наслідкам для біорізноманіття є проєкт «Екомережа громади», який передбачає створення просторової схеми екомережі, що об'єднає ключові природні осередки, водні об'єкти, зелені коридори та рекреаційні зони і стане основою для екологічно збалансованого планування, тобто зменшить ризики ізоляції біотопів і втрати міграційних шляхів видів унаслідок інфраструктурного розвитку.

На практичному рівні це доповнюється діями з ідентифікації природних осередків, водних об'єктів, лісів, луків і зелених зон та розробленням картографічної схеми екомережі, що забезпечує підстави для встановлення обмежень у плануванні та для пріоритизації природоохоронних територій у міському розвитку.

До комплексу пом'якшувальних заходів, які знижують локальне антропогенне навантаження на природні комплекси та підсилюють екологічні функції урболандшафтів, також відносяться проєкти в межах оперативної цілі 3.1, зокрема «Дошові сади для здорового міського середовища», «Зелені дахи міста», а також окремі напрями «Озеленення громади», що розглядаються як інструменти формування екологічно збалансованого зеленого довкілля і підтримки природних середовищ у межах громади.

Для збереження та пом'якшення впливу заходів Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів на 2026–2030 роки необхідно забезпечити дотримання природоохоронного законодавства та охорону прибережних захисних смуг річок і прилеглих до них територій під час здійснення заходів ДДП.

Також, враховуючи те, що на території громади знаходяться території та об'єкти ПЗФ, при реалізації ДДП необхідно забезпечити врахування Закону України «Про природно-заповідний фонд України», зокрема звертаючи увагу на виконання вимог статті 7 щодо земель ПЗФ та заборони будь-якої діяльності, що негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів і об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням, а також статей 39, 40 щодо врахування основних вимог до режиму охоронних зон територій та об'єктів ПЗФ.

Відходи. У системі реалізації Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану дій на 2026–2030 роки запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків у сфері відходів формуються як сукупність інституційних, інфраструктурних і поведінкових заходів, спрямованих на зниження обсягів захоронення, мінімізацію ризиків забруднення компонентів довкілля та

підвищення керованості потоків відходів. На рівні Стратегії це закріплено у блоці «Ефективна та стала система управління відходами», де визначено три взаємопов'язані пріоритети: удосконалення системи управління побутовими відходами, розвиток екологічно безпечної системи їх видалення та підвищення громадської свідомості із посиленням нагляду за дотриманням екологічних норм.

У Плані дій ці підходи конкретизовано через чітко визначені проєкти та операційні кроки, зокрема для зменшення екологічних ризиків, пов'язаних із накопиченням та захороненням відходів, передбачається:

- реконструкція та екологічна модернізація полігону твердих побутових відходів, включаючи рекультивацію відпрацьованих ділянок;
- впровадження та належна експлуатація системи очистки фільтрату, з метою запобігання забрудненню ґрунтів і підземних вод;
- розширення системи дегазації полігону для зменшення викидів біогазу та неприємних запахів;
- дотримання санітарно-захисних зон навколо об'єктів управління відходами.

Для зменшення навантаження на полігон і мінімізації ризиків для довкілля та здоров'я населення передбачається:

- розвиток системи роздільного збирання побутових відходів, у тому числі небезпечних компонентів у складі побутових (передбачається підвищити з **0,14 %** (базовий рівень) до **10 %**, **20 %** та **30 %** у середньостроковій перспективі реалізації Плану);
- розширення мережі пунктів прийому вторинної сировини;
- підвищення рівня екологічної свідомості населення через інформаційно-просвітницькі заходи;
- стимулювання зменшення утворення відходів на рівні домогосподарств і підприємств.

Для запобігання деградації ґрунтового покриву передбачається:

- контроль за несанкціонованими місцями видалення відходів та їх ліквідація;
- запобігання забрудненню ґрунтів фільтратом, нафтопродуктами та токсичними речовинами;
- впровадження протиерозійних заходів на схилах та в межах водозбірних територій;
- обмеження господарської діяльності на територіях з природоохоронним статусом та у прибережних захисних смугах.

Окремий блок запобігання негативним наслідкам сформовано через заходи, що впливає на зміну поведінкових практик і посилення дотримання екологічних норм, зокрема це підвищення громадської свідомості у сфері управління відходами та посилення нагляду за виконанням екологічних вимог, а також екопросвітні активності на рівні громади. Ця складова системи заходів забезпечує довготривалу профілактику утворення змішаних відходів, зменшує ризики неправильного поводження населення з небезпечними фракціями та підсилює ефективність інфраструктурних інвестицій.

Здоров'я населення. ДДП містить заходи для запобігання, зменшення і пом'якшення негативних наслідків для здоров'я населення, що забезпечують посилення спроможності системи охорони здоров'я і громадського здоров'я, а також інфраструктурні рішення, що знижують вплив на населення ключових чинників ризику (неякісна вода, травматизм, психосоціальні наслідки, інфекційні загрози, бар'єрність середовища).

Ключовим блоком пом'якшення ризиків для здоров'я є зміцнення громадського здоров'я та протиепідемічної готовності, що в Плані реалізується через системні заходи імунопрофілактики та реагування на інфекційні загрози. Передбачено проведення імунізації населення відповідно до Календаря профілактичних щеплень, організацію екстреної профілактики та лікування інфекційних хвороб із високою летальністю, комунікаційні заходи для підвищення прихильності до вакцинації, а також закупівлю медичних імунобіологічних препаратів для екстреної профілактики та лікування.

Окремим напрямом зменшення негативних наслідків для здоров'я виступає підтримка ментального здоров'я та реабілітації, що є особливо значущим в умовах воєнних і соціальних стресів. Планом передбачено створення сучасного центру ментального здоров'я дітей та підлітків із функціями профілактики, раннього виявлення та комплексної допомоги; відкриття Центру психічного здоров'я та реабілітації ветеранів, що розширює доступність реабілітаційних послуг і знижує довгострокові соціально-медичні втрати.

Суттєвим компонентом зменшення негативних наслідків для здоров'я є підвищення безпеки дорожнього руху та безбар'єрності середовища, що знижує травматизм і покращує доступність послуг. У Плані окреслено проєкт «Безпечні дороги», спрямований на забезпечення безпечного, організованого і комфортного руху транспорту та пішоходів, покращення стану вулично-дорожньої мережі й створення умов для руху маломобільних груп населення. Додатково передбачено впровадження регульованих паркувальних рішень у міському просторі («Безпечне паркування»), що має на меті підвищення безпеки дорожнього руху, усунення перешкод у роботі громадського транспорту та зменшення навантаження на вулично-дорожню мережу.

ДДП також включає модернізацію і ремонт житлових будинків із впровадженням інклюзивності, включно з облаштуванням укриттів і пандусів, що прямо посилює безпекову складову життєвого середовища та зменшує вразливість населення.

Окремою лінією превентивних заходів, спрямованих на довготривале пом'якшення негативних наслідків для здоров'я, є розвиток фізичної активності та здорового способу життя через модернізацію фізкультурно-оздоровчої інфраструктури. Планом передбачено проєкт «Будівництво спортивних споруд», метою якого є створення комфортних умов для занять спортом, розвиток сучасної спортивної інфраструктури, включно з адаптивними видами спорту, та популяризація шанобливого ставлення до власного здоров'я.

Значний профілактичний ефект для здоров'я населення забезпечують заходи, спрямовані на якість і безперебійність питного водопостачання як базовий фактор санітарного благополуччя. Планом визначено проєкт «Забезпечення якісною питною водою», що також включає:

- пріоритетне забезпечення якісною питною водою закладів освіти, охорони здоров'я та соціального захисту;
- інформування населення про потенційні екологічні ризики та шляхи їх мінімізації;
- урахування санітарно-гігієнічних вимог під час розміщення об'єктів управління відходами та іншої інфраструктури.

Для зниження негативного впливу екологічних факторів на здоров'я населення передбачається:

- зменшення впливу забруднення води та ґрунтів на населення шляхом реалізації заходів у сферах водопостачання та управління відходами;

- покращення санітарно-епідемічного стану територій, зокрема рекреаційних зон і прибережних територій;

- урахування принципів екологічної безпеки та здоров'я населення під час планування та реалізації інфраструктурних проєктів.

Для зменшення негативного впливу на здоров'я населення рекомендується застосовувати звукоізолюючі матеріали та протиаmortизаційні пристрої для зниження вібраційного та шумового навантаження при будівництві і експлуатації об'єктів, що є джерелами шуму та вібрації. Також рекомендується проведення будівельних робіт у робочий час.

8. ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ)

«Нульова альтернатива» (у випадку, якщо документ державного планування не буде затверджено). При гіпотетичному «нульовому» сценарії, за якого зазначений документ державного планування не буде затверджено, розвиток громади відбуватиметься фрагментарно, на основі окремих галузевих програм, поточних бюджетних рішень та ситуативних ініціатив без інтегрованої стратегічної логіки й узгоджених пріоритетів.

За відсутності «Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року на 2026-2030 роки» не буде сформовано єдиного рамкового бачення просторового, соціально-економічного та екологічного розвитку території, що підвищує ризик несистемного землекористування, неузгодженого розміщення інфраструктурних об'єктів і зростання конфліктів між господарським освоєнням та природоохоронними інтересами. Реалізація окремих проєктів відбуватиметься без комплексної оцінки їх кумулятивного впливу на довкілля, клімат і здоров'я населення.

У сфері енергоефективності та кліматичної політики нульова альтернатива означатиме відсутність системних заходів зі скорочення споживання енергоресурсів, розвитку відновлюваної енергетики та підвищення енергетичної стійкості інфраструктури. У транспортній сфері це може призвести до зростання автомобільного навантаження, погіршення якості повітря та підвищення шумового навантаження та впливу на клімат.

Для сфери управління відходами, водними ресурсами та природоохоронними територіями нульова альтернатива означає збереження існуючих проблем і тенденцій, зокрема повільне оновлення інфраструктури, обмежені можливості для роздільного збирання і перероблення відходів, підвищені ризики забруднення ґрунтів і водних ресурсів, а також відсутність послідовного збільшення природно-заповідного фонду й екомережі.

З позицій соціального розвитку та здоров'я населення нульова альтернатива передбачає обмежені можливості для системного підвищення безпеки життєвого середовища, розвитку профілактичної медицини, ментального здоров'я, безбар'єрності та інклюзивності простору.

Отже, нульова альтернатива не забезпечує досягнення цілей сталого розвитку громади і не створює умов для підвищення якості життя населення.

«Територіальна альтернатива». Територіальні альтернативи розглядають зміну території реалізації заходів ДДП.

1. *Альтернатива розширеного територіального освоєння природних і приміських земель.* Цей варіант передбачає реалізацію інфраструктурних, житлових і транспортних заходів шляхом активного залучення нових, раніше не забудованих територій, зокрема приміських зон, сільськогосподарських угідь і ділянок. Така альтернатива є неефективною, оскільки призводить до фрагментації природних ландшафтів, втрати екосистемних функцій і зростання просторової розпорошеності забудови. Вона зумовлює збільшення довжини інженерних мереж і транспортних маршрутів, що підвищує капітальні та експлуатаційні витрати і формує додаткове кліматичне та екологічне навантаження. Крім того, освоєння

нових територій без пріоритету реновації наявної забудови знижує ефективність використання земельних ресурсів і суперечить принципам компактного міського розвитку.

2. Альтернатива концентрації екологічно небезпечних об'єктів у зонах із високою природною цінністю. У межах цієї альтернативи окремі об'єкти з управління відходами, транспортної або енергетичної інфраструктури розміщуються поблизу водних об'єктів, територій ПЗФ, елементів екологічної мережі або зелених насаджень. Такий підхід створює високі ризики для біорізноманіття, погіршення стану ґрунтів і вод, а також ускладнює дотримання охоронних режимів. Просторове накладання інтенсивної господарської діяльності на екологічно чутливі території знижує загальну екологічну стійкість громади, збільшує потенційні витрати на ліквідацію наслідків і створює тривалі конфлікти між розвитком громади і охороною довкілля.

Основним критерієм під час проведення стратегічної екологічної оцінки Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану дій на 2026–2030 роки є її відповідність законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основні методи, що використовувались для проведення стратегічної екологічної оцінки:

- метод контрольного переліку – цей метод використовувався для виявлення усіх важливих впливів та ризиків;
- оцінка впливів – цей метод був використаний для кількісного оцінювання впливів та ризиків;
- мультикритеріальний аналіз – метод був застосований для оцінки кумулятивних ефектів.

При підготовці Звіту стратегічної екологічної оцінки виконавці стикалися з такими труднощами: відсутність офіційних статистичних даних про стан довкілля та здоров'я населення на рівні Хмельницької МТГ та Хмельницького району; відсутність даних для розрахунку емісій парникових газів; відсутність методик, що дозволяють здійснювати прогнозування впливу об'єктів на довкілля.

9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Заходи з моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення розроблено відповідно до «Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення» затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1272.

Моніторинг проводиться з метою виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, забезпечення здійснення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування, а також у разі виявлення негативних наслідків, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, вжиття заходів для їх усунення.

Зміст заходів, передбачених для здійснення моніторингу, та строки їх виконання.

Моніторинг наслідків виконання Стратегії 2035 року та Плану заходів на 2026-2030 роки для довкілля доцільно інтегрувати у загальний процес моніторингу виконання ДДП шляхом створення та підтримання загальної системи моніторингу реалізації ДДП та наслідків для довкілля.

Для здійснення моніторингу наслідків виконання проєкту ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, пропонуються такі заходи:

- визначення відповідального працівника, уповноваженого на виконання обов'язків зі збирання, аналізу даних і подання звітності;
- визначення вимог до збирання даних, у тому числі оцінка прогалин у доступності та якості даних, зазначених у проєкті ДДП та у звіті про СЕО;
- підготовка плану збирання даних, який включатиме визначення потреб в інформації, джерел і способів отримання інформації, а також витрат, пов'язаних зі здійсненням моніторингу і збором інформації, забезпечення фінансування пропонуваніх заходів моніторингу;
- проведення збору та аналізу даних;
- підготовка звітності та оприлюднення даних моніторингу.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО. Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості.

Моніторинг наслідків виконання проєкту «Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року на 2026-2030 роки» базується на розгляді цільових показників для кожного сектору міського розвитку та аналізі досягнення запланованих результатів. Для здійснення моніторингу наслідків виконання проєкту ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, система запропонованих цільових індикаторів має включати екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення (таблиця 20).

Строки виконання заходів з моніторингу: один раз на рік протягом строку дії документа державного планування та після закінчення такого строку.

Таблиця 20 – Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

№ з/п	Індикатор	Одиниця вимірювання	Цільове значення	Методи визначення показників (джерело даних)
1	2	3	4	5
1	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	тис. т/ рік	1,04 з тенденцією до зменшення до 2035 року	дані Департаменту природних ресурсів та екології ХОВА, Головного управління статистики у Хмельницькій області
2	Індекс забруднення атмосфери (ІЗА) середній по місту	умовних од.	низький (1–3)	дані Департаменту природних ресурсів та екології ХОВА
3	Викиди парникових газів (CO ₂ -екв.)	т CO ₂ -екв./рік	Стабілізація до 2026 р., зменшення до 2035 р.	Відділ енергоменеджменту ХМР
4	Площа деградованих або порушених ґрунтів	га	Стабілізація та подальше зменшення до 2035 р.	Управління земельних ресурсів ХМР
5	Площа земель природно-заповідного фонду	тис. га	щорічне збільшення не менше, ніж на 2 %	дані управління з питань екології та контролю за благоустроєм ХМР
6	Озеленення території населених пунктів громади, у т. ч. парків	од. (кущів та дерев)	не менше 100 од. щорічно	дані управління комунальної інфраструктури ХМР
7	Частка оброблених побутових відходів (від загального обсягу утворених відходів)	%	15 з щорічною тенденцією до збільшення	ХКП «Спецкомунтранс»
8	Частка роздільно зібраних ТПВ за двохконтейнерною схемою (від загального обсягу утворених ТПВ)	%	5 з щорічною тенденцією до збільшення	ХКП «Спецкомунтранс»

Кінець таблиці 20

1	2	3	4	5
9	Скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти	тис. т/ рік	3,20	дані Департаменту природних ресурсів та екології ХОВА, Головного управління статистики у Хмельницькій області
10	Якість питної води	% проб, що відповідають нормам	100 % відповідність санітарним нормам	МКП «Хмельницькводоканал», Держпродспоживслужба
11	Доступність населення до місць надання первинної медичної допомоги	% кількості населення, що має доступ	95	Дані управління охорони здоров'я ХМР
12	Рівень малюкової (від 0 до 1 року) смертності	на 1000 живонароджених дітей, проміле	4	Дані управління охорони здоров'я ХМР
13	Частка видатків бюджету Хмельницької МТГ на фізичну культуру та спорт	%	2,5	Дані фінансового управління ХМР

Методи визначення показників. Визначення цільових екологічних показників, зазначених у таблиці 20, має здійснюватися шляхом фіксації показників станцій моніторингу, лабораторних досліджень або наявних даних з відкритих джерел. Зокрема, контроль за станом атмосферного повітря рекомендується здійснювати у місцях, де спостерігається найбільший вплив автотранспорту.

Контроль забруднення поверхневих і ґрунтових вод та контроль якості питної води має здійснюватися на територіях в безпосередній контактній зоні з людьми: у межах житлової, громадської забудови та в межах рекреаційних територій (пляжні зони, водойми тощо). Контроль вмісту забруднювачів має здійснюватися шляхом відбору проб води на моніторингових постах і гідрологічних постах у межах МТГ.

Результати аналізу вмісту забруднювачів у поверхневих і ґрунтових водах є також індикатором забруднення ґрунтів і повітря.

Під час контролю забруднення ґрунтів основна увага має бути приділена територіям з відкритим ґрунтом, де є безпосередній контакт із людьми: дитячі ігрові та спортивні майданчики на території навчальних закладів, у межах житлової забудови.

Періодичність вимірювання показників. Заходи з моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення необхідно здійснювати на постійній основі – не менше ніж 1 раз на рік після затвердження ДДП.

Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків

виконання документа державного планування, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку:

- результати інспекторських перевірок діяльності суб'єктів господарювання, що входили у сферу реалізації ДДП;
- дані системи державного моніторингу навколишнього природного середовища, що можуть характеризувати вплив на довкілля об'єктів, що входили у сферу реалізації ДДП;
- звернення громадськості та інформація засобів масової інформації.

У разі, коли під час здійснення моніторингу виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, замовник вживає заходів для їх усунення.

10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Враховуючи географічне місце розташування Хмельницької міської територіальної громади ймовірні транскордонні наслідки для довкілля та здоров'я населення при виконанні ДДП – не очікуються.

11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ

Стратегія розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та План заходів на 2026–2030 роки визначає довгострокове бачення розвитку громади як конкурентоспроможної, соціально згуртованої та екологічно безпечної території, орієнтованої на підвищення якості життя населення, модернізацію інфраструктури та раціональне використання природних ресурсів.

Аналіз вихідного стану довкілля Хмельницької міської територіальної громади свідчить про складну й водночас типову для великих урбанізованих територій структуру екологічних умов, що сформувалася під впливом тривалого антропогенного навантаження та сучасних соціально-економічних процесів. Атмосферне повітря зазнає найбільшого впливу з боку автомобільного транспорту, частка якого у загальному обсязі викидів залишається домінуючою, а також з боку об'єктів теплопостачання і промислової інфраструктури. У центральній частині міста та вздовж основних транспортних коридорів фіксуються підвищені концентрації окремих забруднюючих речовин, що створює передумови для формування зон підвищеного екологічного ризику.

Стан водних ресурсів громади загалом характеризується незадовільними показниками, що перевищують гранично-допустимі концентрації за вмістом забруднюючих речовин. Зношеність водопровідно-каналізаційних мереж, нерівномірність навантаження на очисні споруди, локальні скиди забруднюючих речовин та недотримання гідрологічного режиму та режиму охорони прибережних захисних смуг обумовлюють погіршення якості поверхневих вод.

Ґрунтовий покрив у межах урбанізованих і промислових зон зазнав трансформацій унаслідок забудови, ущільнення, порушення природного дренажу та локального забруднення, що знижує його екологічні функції.

Зелені насадження та об'єкти природно-заповідного фонду на території громади виконують важливу роль у підтриманні мікроклімату, біорізноманіття та екосистемної рівноваги. Хоча й площа зелених насаджень у м. Хмельницькому відповідає вимогам, проте вони нерівномірно поширені територією міста, найбільше вони локалізовані на околицях міста. Зелені насадження потребують посиленого захисту та догляду, особливо в центральній частині міста Хмельницького, де має місце найбільший антропогенний вплив. Хмельницька МТГ характеризується низьким показником наявності територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що потребує невідкладних заходів по збереженню та охороні цінних природних територій.

Стан здоров'я населення формується під впливом сукупності соціальних, економічних і екологічних чинників, серед яких якість повітря, шумове навантаження, доступ до якісної питної води та безпечного міського середовища відіграють визначальну роль.

У межах стратегічної екологічної оцінки розглянуто сценарій нульової альтернативи, за якого документ державного планування не затверджуються і розвиток громади відбувається без єдиного узгодженого бачення. Такий підхід не створює умов для системного зниження екологічних ризиків, ускладнює адаптацію до зміни клімату та може призвести до збереження або посилення наявних проблем.

Реалізація Стратегії розвитку Хмельницької міської територіальної громади до 2035 року та Плану заходів на 2026–2030 роки у цілому матиме переважно позитивний вплив на довкілля і здоров'я населення. Очікується підвищення енергоефективності будівель і комунальних систем, розвиток відновлюваних джерел енергії, поступове скорочення викидів забруднюючих речовин і парникових газів, удосконалення системи управління відходами, покращення якості питної води, розширення зелених зон і збереження біорізноманіття, розвиток громадського транспорту і велосипедної інфраструктури, формування безпечного та безбар'єрного міського простору, а також підвищення доступності медичних і соціальних послуг. Водночас окремі інфраструктурні та будівельні проєкти можуть супроводжуватися тимчасовим зростанням навантаження на довкілля у період виконання робіт (в основному це будівельні роботи), однак ці впливи мають локальний і обмежений у часі характер.

Для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування передбачено комплекс заходів, що включає дотримання екологічних вимог під час реалізації проєктів, розвиток системи екологічного моніторингу, збереження і розширення територій природно-заповідного фонду, впровадження сучасних елементів зеленої інфраструктури, а також реалізація заходів у сфері громадського і ментального здоров'я. Для оцінки фактичного впливу реалізації Стратегії запроваджується система моніторингу, що базується на кількісних і якісних показниках стану атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунтів, поводження з відходами, кліматичних параметрів і показників здоров'я населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>.
2. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 «Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування». – Режим доступу: https://merp.gov.ua/files/docs/nakazy/2018/nakaz_296.pdf.
3. Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки. – Режим доступу: <https://km-oblrada.gov.ua/ctstrategiya-regionalnogo-rozvitku-khme>.
4. Стратегічний план розвитку Хмельницької міської територіальної громади на 2021-2025 роки. – Режим доступу: http://khn.gov.ua/uk/development_strategy.
5. Стратегія розвитку міста Хмельницького до 2025 року. – Режим доступу: http://khn.gov.ua/uk/development_strategy.
6. Програма охорони довкілля міста Хмельницького на 2021-2025 роки. – Режим доступу: <https://khn.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-programy-ohorony-dovkillya-mista-hmelnyskogo-na-2016-2020-roky>.
7. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Хмельницькій області у 2019-2024 роках.
9. Екологічні паспорти Хмельницької області за 2019-2026 роки.
10. Інтерактивна карта ґрунтів України / Хмельницька область / <https://superagronom.com/karty/karta-gruntiv-ukrainy#close>.
11. Про підприємство «Хмельницькводоканал» – офіційний сайт: <https://water.km.ua>.
12. Ухань О.О. Типізація поверхневих вод басейну південного Бугу за вмістом головних іонів, біогенних елементів, органічних речовин та розчиненого кисню / О.О. Ухань, В.І. Осадчий, Ю.Б. Набиванець, Н.М. Осадча // Наукові праці УкрНДГМІ. – 2015. – Вип. 267. – С. 46–56.
13. Водний фонд Хмельницької області : довідник. – Хмельницький, 2007. – 86 с.
14. Колтун О.В. Антропогенний вплив на водні ресурси Верхнього Побужжя [Електронний ресурс] / О.В. Колтун. – Режим доступу: https://dokupdf.com/download/_5a02e844d64ab2b9bde1cc24_pdf.
15. Екологічна мережа міста Хмельницького : монографія / Н.Г. Міронова, Л.С. Юглічек, Л.П. Казімірова та ін. – Хмельницький : ПП Заколотний М.І., 2019. – 270 с.
16. Хмельницький. Схема комплексного озеленення території міста : звіт про НДР / гол. арх.: В. Токар ; викон.: Т. Шидловська [та ін.]. – Київ : ДП «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «Дніпромисто», 2015. – 120 с. – Арх.: № 91353. ДР 011U091353.
17. Оцінка вразливості та заходи з адаптації до зміни клімату: Хмельницький – Режим доступу: https://necu.org.ua/wpcontent/uploads/ad_Khmelnitskiy_City_A4.pdf.
18. Програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря агломерації «Хмельницький» на 2022-2026 роки.
19. Дослідження акустичного навантаження від транспортного потоку на прикладі міста Хмельницького / Н.Г. Міронова, А. В. Морозов, Т. В. Морозова, В. В. Рибак // Дороги і мости. – 2021. – Вип. 24. – С. 193–205.

20. Геоекологічний моніторинг Хмельницької урбосистеми: Монографія І. Дзюблюк Т. та ін.; За ред. проф. І. Ковальчука. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. – 108 с.